

คำเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยกฎหมาย
ประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายประเทศเยอรมัน

ประภาภรณ์ อินทร์มัน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2563

**Legal Problem of Non-Pecuniary Compensation Especially Mental
Damages: A Comparative Study of Tort Law in Thailand
and the USA and Germany**

Prapaporn Inman

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2020

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายจิตใจ: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศสหรัฐอเมริกา
และกฎหมายประเทศเยอรมัน

เสนอโดย นางสาวประภาภรณ์ อินทร์มัน

สาขาวิชา นิติศาสตร์

หมวดวิชา กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประजनปัจฉินัก

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร มณีสวัสดิ์)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประजनปัจฉินัก)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราพร สุทันนิกิตระ)

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... ศ. โสณชญา คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล)
วันที่ ๒๕ เดือน ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๓

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายประเทศเยอรมัน
ชื่อผู้เขียน	ประภาภรณ์ อินทร์มัน
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประจนปัจจนึก
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดสำหรับความเสียหายทางจิตใจของประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมัน เพื่อให้ทราบถึงการเยียวยาความเสียหายต่อจิตใจของผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของทั้งสองประเทศ เพื่อเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า เดิมศาลไทยพิพากษาให้ผู้เสียหายได้รับค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ ต่อเมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหายทางร่างกายประกอบความเสียหายทางจิตใจด้วย และความเสียหายทางจิตใจต้องเป็นความเสียหายทางจิตใจในทางจิตเวชหรือเป็นความเสียหายทางจิตใจอย่างแท้จริงหากเป็นเพียงความเสียหายทางอารมณ์จะไม่ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ต่อมาศาลมีคำพิพากษา กลับแนวคำวินิจฉัยเดิม โดยวินิจฉัยว่าการใช้อารมณ์ป่วนข่มขู่ทำให้ตกใจกลัว สามารถเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ ซึ่งความตกใจกลัวเป็นเพียงอารมณ์ โดยไม่มีความเสียหายทางร่างกายแต่อย่างใด ในประเทศสหรัฐอเมริกา ค่าเสียหายทางจิตใจรวมไปถึงการถูกรบกวนทางจิตใจและการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต ในเยอรมันค่าเสียหายทางจิตใจต้องเกิดจากการเจ็บป่วยทางจิตเวชหรือต้องมีความเสียหายต่อร่างกาย อนาถม์ เสรีภาพ หรือความผิดทรศัลยกรรมต่อหญิง ดังนี้แล้ว ในต่างประเทศยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องความเสียหายต่อจิตใจแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละแนวทางก็มีเหตุผลในการกำหนดค่าเสียหายต่างกัน ในประเทศไทยแม้จะมีคำพิพากษาของศาลให้กำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจขยายขอบเขตไกลจากแนวคำพิพากษาเดิม ทำให้นักกฎหมายบางส่วนกังวลว่าการวินิจฉัยให้ค่าเสียหายต่อจิตใจกว้างเช่นนั้น จะทำให้เกิดการฟ้องร้องคดีอย่างไม่จำกัดและก่อให้เกิดปัญหาคดีล้นศาลตามมา ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรนำหลักการนี้แนวคิดและเหตุผลในการ

กำหนดค่าเสียต่อจิตใจของทั้งสองประเทศมาวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 446 ในประเด็นค่าสินไหมทดแทนกรณีค่าเสียหายต่อจิตใจ เพื่อมิให้เกิดปัญหาคดีชั้นศาล

คำสำคัญ ค่าสินไหมทดแทน, ค่าเสียหายทางจิตใจ, กฎหมายลักษณะละเมิด

Thesis Title	Legal Problem of Non-Pecuniary Compensation Especially Mental Damages: Comparative Study of Tort Law in Thailand and the USA and Germany
Author	Prapaporn Inman
Thesis Advisor	Asst. Prof. Dr. Pramote Prachonpachanuk
Department	Law
Academic Year	2019

ABSTRACT

This article focuses on the legal issue about compensation for mental damage for abuse in Thailand in comparison with the United States and Germany to define an appropriate guideline for practice. The study revealed that, in the past, the Thai courts would sentence an injured to receive compensation for damage to the mind only when such person received mental damage together with physical damage and that mental damage had to be a psychiatric condition or had a true adverse psychological effect. There would be no compensation for the damage that was merely emotional. The practice has changed otherwise later. The court might issue a judgment that compensation could be claimed for mental damage due to a frightening cause, for example, by a firearm even though there is no physical damage and fright is only a state of emotion. No proof about how the fright could badly affect the health or well-being of a plaintiff is mandatory. In Germany, compensation will be exclusively considered for mental damage that is an illness, not for a state of emotion such as sadness. Whereas in The USA, mental damage is defined more widely including mental disturbances and loss of enjoyment in life as presented in many cases. It is concluded that definitions and criteria for damages to the mind differ from country to country. This, in turn, serves diverse principles in determining compensation to an injured. It has been concerned by some lawyers that the recent verdicts of the Thai Courts that have become broadened and vague in terms of the determination of mental damages would

cause excessive litigations leading to overloading of cases. The author has considered that the analysis of the concepts and principles of the American and German practices could merit the amendment of the Civil and Commercial Code, Section 446 regarding compensation for damages to the mind in order to prevent the Court from being overburdened.

Keywords Compensation, Mental Damages, Tort Law

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประจนปัจจนึก ได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ท่านอาจารย์ได้สละเวลาตรวจปรับปรุงตั้งแต่เริ่มต้นและยังโปรดให้ข้อคิดในการจัดทำจนถึงบทสรุป เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. สุนทรม ณีสวัสดิ์ ได้กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิราพร สุทัศน์กิตระ ซึ่งรับเป็นกรรมการสอบ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณอาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ปริติพนมยงค์ทุกท่านได้ช่วยแนะนำช่วยประสานงานต่าง ๆ และขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่ช่วยสนับสนุนในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอกราบขอบคุณบิดา มารดา ซึ่งให้บุตรมีโอกาสได้ศึกษามาถึงวันนี้ รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวทุกคน ซึ่งสนับสนุนและเป็นกำลังใจสำคัญ

หากวิทยานิพนธ์นี้หากมีข้อผิดพลาด บกพร่อง ผู้วิจัยขอน้อมรับแต่เพียงผู้เดียว ประโยชน์ที่มีผู้เขียนขอมอบให้เป็นคุณความดีแก่ท่านอาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนตำราวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ท่านเจ้าของหนังสือหรือบทความที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงเพื่อทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

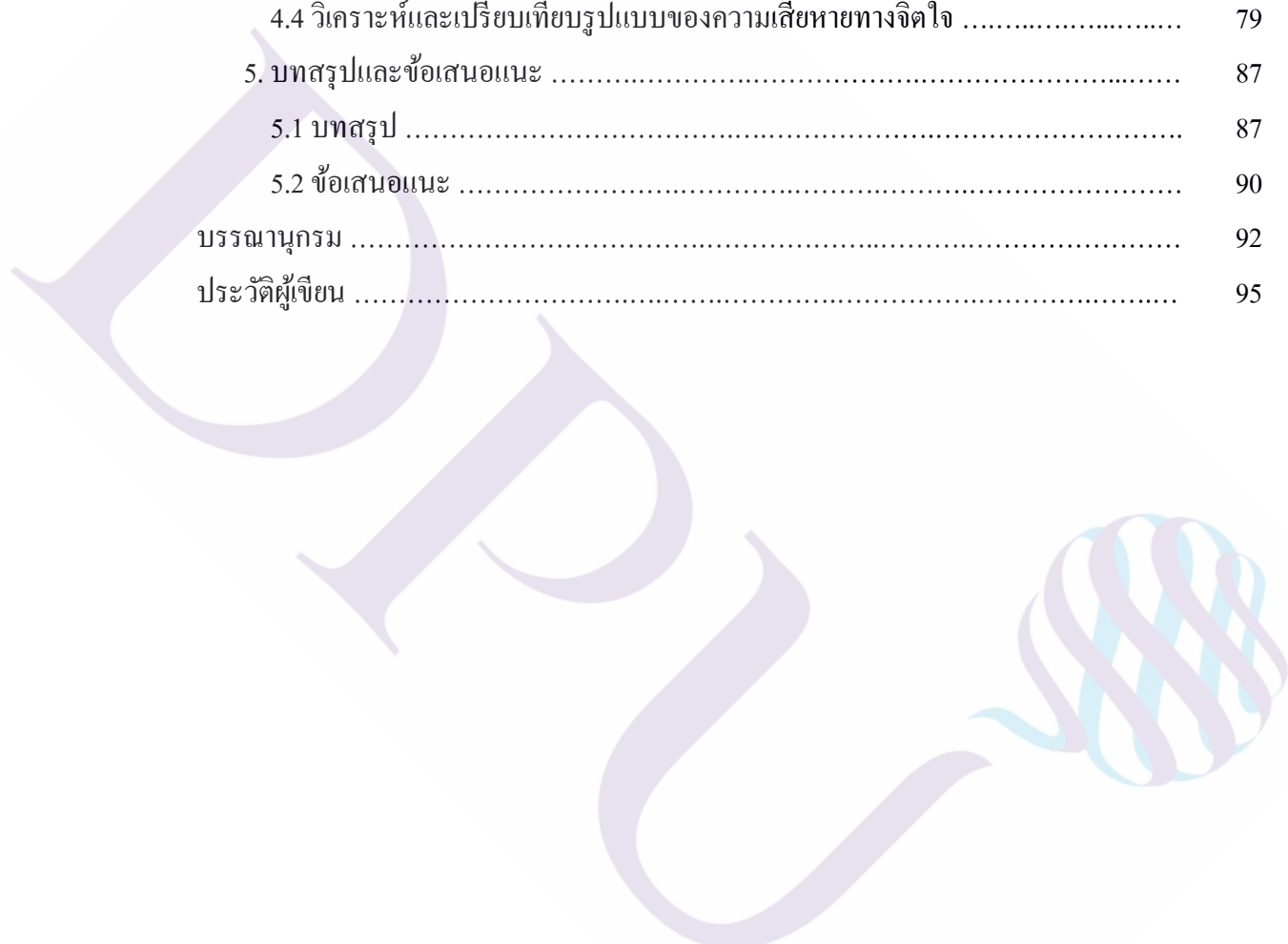
ประกาศ ณ อินทร์ม่น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	9
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	9
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
2. ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด และค่าเสียหายต่อจิตใจ	11
2.1 วิวัฒนาการของความรับผิดชอบและค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด	11
2.2 ความทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางละเมิด	17
2.3 ความทั่วไปเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด	22
2.4 ความรู้เบื้องต้นในทางการแพทย์เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจ	26
3. ความรับผิดชอบในทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายต่างประเทศ	39
3.1 ความรับผิดชอบทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา	39
3.2 ความรับผิดชอบทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ที่ได้รับความเสียหาย ตามกฎหมายเยอรมัน	60
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ตามกฎหมายไทยกฎหมายสหรัฐอเมริกา และกฎหมายเยอรมัน	68
4.1 วิเคราะห์รูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ตามกฎหมายไทย	68

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4.2 วิเคราะห์รูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา	71
4.3 วิเคราะห์รูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ตามกฎหมายเยอรมัน	78
4.4 วิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบของความเสียหายทางจิตใจ	79
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	87
5.1 บทสรุป	87
5.2 ข้อเสนอแนะ	90
บรรณานุกรม	92
ประวัติผู้เขียน	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัตถุประสงค์ของการกำหนดความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การที่ศาลตัดสินจะให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน (Compensation) ตามที่ผู้ได้รับความเสียหายได้ใช้สิทธิเรียกร้องจากผู้กระทำละเมิด ก็เพื่อให้ผู้ได้รับความเสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะที่มีอยู่ดั้งเดิม หรือใกล้เคียงฐานะเดิมมากที่สุด และเป็นการยับยั้ง (Deterrence) หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำละเมิดก่อให้เกิดความเสียหาย โดยการปรามให้ผู้กระทำละเมิดนั้นได้ใช้ความระมัดระวังเพิ่มมากขึ้น หรือลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยกฎหมายประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดพื้นฐานของความรับผิดในทางละเมิดที่สำคัญไว้ 3 ประเภทคือ ความรับผิดทางละเมิดที่ความรับผิดอยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability based on fault) ความรับผิดทางละเมิดที่ความรับผิดอยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐานความผิด (Liability based on presumed fault) และความรับผิดเด็ดขาดหรือความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability หรือ Liability without fault) หรือทฤษฎีรับภัย (Responsibility for risk)¹ สำหรับความรับผิดทางละเมิดที่ความรับผิดอยู่บนพื้นฐานของความผิดและความรับผิดทางละเมิดที่ความรับผิดอยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐานความผิดคือความรับผิดที่ต่างก็มีองค์ประกอบความผิด และมีความสัมพันธ์ระหว่างความผิดหรือการกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายและความเสียหายซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายและมีความเสียหายทั่วไป จึงจะเป็นละเมิดได้² โดยหลักนิติศาสตร์แล้ว “ความผิด”

¹ อนันต์ จันทร์ โอภากร, “โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิดรวมบทความ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์,” น.99-101.

² ไพจิตร บุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2539), น.11.

เป็นสภาพทางจิตใจ(State of mind) ได้แก่ การจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นส่วนหนึ่งของความผิด โดยการนำความผิดที่ว่านี้ มาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยความรับผิดทางละเมิดที่ผู้กระทำต้องรับผิดด้วย ส่วนความรับผิดเด็ดขาด เป็นความรับผิดทางละเมิดที่ไม่ต้องอาศัยความผิด กล่าวคือหากมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหาย แม้ผู้กระทำจะไม่ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อผู้กระทำเช่นว่านั้นก็ยังคงต้องรับผิดในทางละเมิด เช่น ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัย (Product liability) ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาหรือตามพระราชบัญญัติความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พุทธศักราช 2551 ที่ใช้ทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดหรือความรับผิดโดยเคร่งครัด³ เป็นต้น กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ได้รับความเสียหาย ใช้สิทธิเรียกร้องให้ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน เมื่อสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายคือกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้แบ่งแยกเหตุในการฟ้องคดี(Cause of action) ออกเป็นลักษณะขององค์ประกอบความรับผิดในทางละเมิดเช่นความรับผิดฐานบุ่มเบียดประทุษร้าย (Assault) การทำร้ายร่างกาย (Battery) หรือความเสียหายทางจิตใจ (Emotional distressหรือ Nervous shock หรือ Psychiatric injury) เป็นต้น โดยมีหลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ที่ปรากฏตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ และคำพิพากษาบรรทัดฐานของศาล (Case lawหรือ Precedent) ส่วนกฎหมายเยอรมันและไทยไม่ได้แบ่งแยกตามองค์ประกอบของเหตุในการฟ้องคดี แต่มุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิของบุคคลเป็นประการสำคัญ เช่น การกำหนดคุ้มครองสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน ในกฎหมายเยอรมันปรากฏตามแม่บทหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 วรรคแรกที่ศาลได้ตีความ คำว่า “ความเสียหายต่ออนามัย” (Injury to health) ตามบทมาตราดังกล่าวให้หมายความถึงความเสียหายในทางจิตใจ (Nervous shock) ด้วย ส่วนในกฎหมายไทยปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายเยอรมันแต่ศาลไทยไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับสอง โดยให้เหตุผลว่าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ความเสียหายในทางจิตใจ (Nervous shock หรือ Emotional distress หรือ Psychiatric injury) ได้ปรากฏว่ามีเฉพาะในบางประเทศเท่านั้นที่ให้ความคุ้มครองและเป็นการให้ความคุ้มครองภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายและเหตุผลในทางนโยบายที่สำคัญๆคือ (1) ทำให้เสี่ยงกับ

³ สายสุดา นิงสานนท์, ความรับผิดเด็ดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิด, (ม.ป.ท. ม.ป.พ, 2525), น.9.

⁴ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 วรรคหก

จำนวนคดีความที่ฟ้องเพิ่มมากขึ้น (2) ทำให้ศาลเกรงว่าจะเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องความเสียหายที่ถูกรื้อฟื้น หรืออุปโลกน์ขึ้นโดยไม่เป็นความจริงและฉ้อฉลหลอกลวงและ(3) ทำให้เกิดความยากลำบากสำหรับศาลในการตีมูลค่าความเสียหายเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เป็นจำนวนเงินหรือยากแก่การพิสูจน์ความเสียหายในทางจิตใจ เพราะว่าความเสียหายทางจิตใจที่ว่านี้ต้องขึ้นกับการคาดการณ์หรือการคาดคะเน⁵ ศาลบางประเทศ เช่น ศาลไทยก็ปฏิเสธที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิในความเสียหายทางจิตใจ โดยเหตุผลที่ว่าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน ในกรณีเช่นว่านี้ย่อมทำให้สิทธิของผู้ได้รับความเสียหายถูกลิดรอนหรือถึงกับใช้สิทธิเรียกร้องเอาค่าเสียหายไม่ได้ เลยซึ่งบางครั้งอาจไม่ยุติธรรมต่อผู้ได้รับความเสียหายที่ได้รับ ความเสียหายจากผลของการกระทำ ละเมิดเช่นนั้น ความเสียหายในทางจิตใจตามกฎหมายอังกฤษ

ศาลสูงสุดอังกฤษได้อธิบายความหมายของความเสียหายทางจิตใจไว้ตามคำพิพากษาในคดี *Alcock v. Chief Constable of South Yorkshire Police* (1992) 1 AC 310, 317 ว่า ความเสียหายทางจิตใจเป็นความเสียหายที่เกิดจากความกระวนกระวายทางจิตใจ (Anxiety disorder) อันเนื่องจากการเข้ามาเกี่ยวข้องกับหรือเห็นเหตุการณ์ เช่น ความกังวลต่อเหตุการณ์ การตื่นตระหนกตกใจ เป็นต้น⁶ สำหรับความเสียหายในทางจิตใจ (Emotional distress) ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาคือ ความทุกข์ทรมานทางจิตใจ (Mental suffering) หรือความเจ็บปวดรวดร้าวในทางจิตใจ (Mental anguish) ความเสียหายในทางจิตใจที่ว่านี้ รวมถึงปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่ทำให้ไม่เบิกบานอย่างสูงสุด เช่น ความประหม่าตกใจกลัว (Fright) ความหงุดหงิด (Nervousness) ความโศกเศร้าเสียใจ (Grief) ความกังวลใจ (Anxiety) ความอับอายขายหน้า (Mortification) ความตระหนกตกใจ (Shock) ความอดสูใจ (Humiliation) และความเสื่อมเสียเกียรติยศ (Indignity) รวมทั้งความเจ็บปวดในทางร่างกาย (Physical pain)⁷

สำหรับหลักเกณฑ์ในคดีตามกฎหมายอังกฤษ ที่เกี่ยวกับผู้ได้รับความเสียหายที่ถูกกระทำละเมิดโดยจงใจที่สำคัญคือ คำพิพากษาในคดี *Wilkinson v. Downton* (1897) 2 QB 57 มีข้อเท็จจริงว่าจำเลยแฉ่งข่าวเท็จแก่โจทก์ว่า สามีโจทก์ได้รับอุบัติเหตุร้ายแรง เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ และคดีเกี่ยวกับผู้ได้รับความเสียหายที่ถูกกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อที่สำคัญคือ คดี *Bourhill*

⁵ Basil S. Markesinis and Hannes Uncerath, "The German Law of Torts, A Comparative Treatise," p.143.

⁶ Simorkesinis Deaken and others, "Makesinis and Deakin's Tort Law," p.96-97.

⁷ <http://www.ewst.net-smith/distress.htm> (2 March 2020)

v. Young (1943) AC 92 มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ตั้งครรภ์ได้ยื่นเสียงเหตุการณ์ที่ผู้ประสบเหตุถึงแก่ความตาย และโจทก์ไม่เห็นสภาพที่เกิดขึ้นทันทีหลังเกิดเหตุแต่ไปเห็นภายหลัง ทำให้โจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจจนโจทก์แท้งลูก จำเลยไม่มีหน้าที่จะต้องระมัดระวัง จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์⁸ ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาคือ คำพิพากษาในคดี Chuy v. Philadelphia Eagles Football Club (Supp. Pa. 1977) มีข้อเท็จจริงว่า แพทย์แจ้งเท็จให้ลงข่าวว่า โจทก์ป็นโรคร้ายที่ไม่เป็นจริง โจทก์ได้อ่านข้อความที่ลงข่าวเท็จจนเกิดความกระทบกระเทือนทางจิตใจ⁹ และคำพิพากษาในคดี Schulz v. Barberton Glass Co. (Ohio.1983) มีข้อเท็จจริงว่า ลูกจ้างจำเลยขับรถบรรทุกโดยประมาท ทำให้กระจกแตก หล่นใส่รถโจทก์ที่ขับตามไป โดยโจทก์ไม่ได้รับบาดเจ็บ แต่ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาท¹⁰ ส่วนกฎหมายเยอรมัน ได้แก่ คำพิพากษาในคดี BGH 30 May 1995, NJW 1995 มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์เป็นหญิงอายุ 44 ปี จำเลยซึ่งเป็นแพทย์จะทำแท้งให้โจทก์แต่สายเกินไปที่จะทำแท้งได้ เนื่องจากอายุของโจทก์ โจทก์กลัวว่าบุตรจะคลอดมาพิการอย่างร้ายแรง เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้โจทก์อยู่ในสภาพใกล้เสียชีวิต ศาลสูงสุดพิพากษาว่า การกระทำของจำเลยก่อให้เกิดความเสียหายต่ออนามัยของโจทก์¹¹ เป็นต้น

สำหรับหลักเกณฑ์ในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย ตามกฎหมายอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมันที่จะกล่าวนี้เป็นความรับผิดชอบตามละเมิดที่ความรับผิดชอบอยู่บนฐานความผิด ที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายต้องพิสูจน์ เหตุในการฟ้องคดี (Cause of Action) ตามหลักเกณฑ์ใหญ่ๆที่สำคัญ 2 ประการคือ องค์ประกอบความรับผิดชอบในทางละเมิดตามหลักเกณฑ์ทั่วไป (Element of Tort) ประกอบด้วย ความผิด (Fault) ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation) และความเสียหาย (Damage หรือ Injury) และองค์ประกอบตามหลักเกณฑ์ของความเสียหายในทางจิตใจ (Special requirements) โดยความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจที่ว่านี้ มีร่องรอยความเสียหายในทางกายภาพ ปรากฏให้เห็น และมีลักษณะร้ายแรง โรคที่เกิดจากการ

⁸ John Lewthwaith and other, Law of Tort, p.153-155.

⁹ John D.Donnell and other, Law for Business, p.51-52.

¹⁰ Ronald A. Anderson and others, Business Law, Principles Cases, Legal Environment, p.218-233.

¹¹ Christian Von Bar, The Common European Law of Torts, p.75.

กระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจที่สำคัญ เช่น โรคนิวโรซิส (Neurosis) โรคประสาท (Psychosis)¹² หรือโรคความบอบช้ำทางจิตใจภายหลังเหตุการณ์ (Post Traumatic Stress Disorder หรือ PTSD)¹³ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบทางละเมิดเพื่อความปลอดภัยในทางจิตใจ

ตามกฎหมายอังกฤษจะประกอบด้วยเหตุในการฟ้องคดี ของความรับผิดชอบในทางละเมิดตามหลักเกณฑ์ทั่วไปและหลักเกณฑ์ของความปลอดภัยในทางจิตใจคือ

1.1 องค์ประกอบในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความปลอดภัย ของความรับผิดชอบในทางละเมิด ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตามกฎหมายอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ ที่ศาลยึดถือตามคำพิพากษาบรรทัดฐานในคดีก่อน (Case Law) เป็นกฎหมายนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองต้องพิสูจน์ เหตุในการฟ้องคดี ที่เป็นหลักเกณฑ์ขององค์ประกอบทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อสำหรับ องค์ประกอบหลักเกณฑ์ในการกระทำละเมิดโดยจงใจตามกฎหมายอังกฤษ ได้กำหนดให้ โจทก์ต้องพิสูจน์ว่า จำเลยได้กระทำละเมิดโดยจงใจที่ก่อให้เกิดความเสียหาย มีองค์ประกอบคือ¹⁴ (1) ผู้กระทำต้องกระทำโดยรู้สำนึก (Voluntary act) หมายถึง กระทำโดยจงใจโดยฝ่าฝืนหน้าที่เมื่อมีหน้าที่ต้องกระทำด้วย และ (2) เจตนา (Intent) คำว่า Intent นี้มีการแปลความหมายอย่างกว้างขวาง บางคดีหมายถึงเจตนาที่จะกระทำการอันฝ่าฝืนกฎหมาย (Intent to do an unlawful act) บางคดีก็บอกว่าขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำละเมิดกล่าวคือเจตนาที่จะกระทำการอันเป็นเรื่องละเมิดนั้น ๆ เช่น ความรับผิดชอบละเมิดฐานทำร้ายร่างกาย (Battery) เป็นต้น ส่วนองค์ประกอบทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อที่สำคัญคือ

- (1) มีหน้าที่ที่ต้องระมัดระวัง (Duty of care)
- (2) ทำผิดหรือฝ่าฝืนหน้าที่ (Breach of duty of care) และ
- (3) การทำผิดหรือฝ่าฝืนหน้าที่ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายที่ไม่ไกลเกินเหตุ

¹² Basil S. Makersinis and Hannes Uncerath, *The German Law of Torts, Comparative Treatise*, p.116.

¹³ Marios C. Adamon and Anthony S. Hale, "The Journal of the American Academy of Psychiatry and Law," Regular Article, p.327-332.

¹⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย, เอกสารชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, ม.ป.ป), น.796-805.

1.2 องค์ประกอบตามหลักเกณฑ์ของความรับผิดชอบทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจ แบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ

ประการแรก องค์ประกอบตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอังกฤษที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจในเบื้องต้นนั้นไม่ปรากฏคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐาน

ประการที่สององค์ประกอบตามหลักเกณฑ์ที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ได้ใช้หลักเกณฑ์ตามคำพิพากษาบรรทัดฐานของศาลในคดี McLoughlin v. O'Brian(1983) 1 AC 410 คำพิพากษาในคดี Alcock v. Chief Constable of the South Yorkshire Police(1991) 4 All ER 907 และคำพิพากษาในคดี Alcock v. Chief Constable of the South Yorkshire Police(1992)1AC310

2. ความรับผิดชอบทางละเมิดเพื่อความเสียหายในทางจิตใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาความรับผิดชอบทางละเมิดเพื่อความเสียหายในทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ที่ได้รับความเสียหายตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาก็จะประกอบด้วย เหตุในการฟ้องคดี ของความรับผิดในทางละเมิดตามหลักเกณฑ์ทั่วไป และหลักเกณฑ์ของความเสียหายในทางจิตใจเช่นเดียวกับกฎหมายอังกฤษคือองค์ประกอบในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ที่เกิดกับผู้ที่ได้รับความเสียหายลำดับสองของความรับผิดในทางละเมิดตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายต้องพิสูจน์ เหตุในการฟ้องคดี ที่เป็นหลักเกณฑ์ขององค์ประกอบทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อดังนี้ความรับผิดชอบทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ มีองค์ประกอบเป็นกรณี ที่จำเลยตั้งใจกระทำให้เกิดความเสียหาย อันเป็นการขัดกับผลประโยชน์ของ โจทก์ที่ได้รับความคุ้มครองในเชิงสังคม “จงใจ” เป็นสภาพทางจิตใจ หรือภาวะแห่งจิตใจ ที่ผู้กระทำยอมประสงค์ต่อผล หรือเล็งเห็นผลแห่งการกระทำของตนได้ ซึ่งจงใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกามีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายอังกฤษ¹⁵

ส่วนองค์ประกอบทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อที่สำคัญ คือ (1) จำเลยมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวัง (Duty of care) (2) ฝ่าฝืนหน้าที่ (Breach of duty of care) (3) มีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation) และ (4) มีความเสียหายแก่โจทก์ (Damage)

¹⁵ บัญญัติ สุชีวะ, “ประมาท,” บทบัญญัติ, เล่ม 21 ตอน 2, น. 295 (เมษายน 2506).

3. ความรับผิดทางละเมิดเพื่อความเสียหายในทางจิตใจตามกฎหมายเยอรมัน

ความรับผิดทางละเมิดเพื่อความเสียหายในทางจิตใจ ตามกฎหมายเยอรมันจะประกอบด้วย เหตุในการฟ้องคดีของความรับผิดในทางละเมิดตามหลักเกณฑ์ทั่วไปและหลักเกณฑ์ของความเสียหายในทางจิตใจคือ 3.1 องค์ประกอบของความรับผิดในทางละเมิดตามหลักเกณฑ์ทั่วไปคือ การกระทำ หรือการละเว้นการกระทำ โดยฝ่าฝืนหน้าที่ โดยผิดกฎหมาย มีความเสียหาย และมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ซึ่งเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823วรรคแรก 3.2 องค์ประกอบตามหลักเกณฑ์ของความรับผิดในความเสียหายทางจิตใจ ใช้หลักเกณฑ์และเหตุผลตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรกประกอบกับมาตรา 253 โดยศาลเยอรมันตีความคำว่า “อนามัย” (Health) ซึ่งเป็นความเสียหายต่ออนามัยที่บัญญัติไว้ในมาตรา 823 วรรคแรกดังกล่าว โดยแปลความหมายของกฎหมายให้หมายความถึงความเสียหายทางจิตใจ 40 ซึ่งเป็นความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 253 ด้วยโดยศาลสูงสุดเยอรมันได้เคยตัดสินไว้ในคดีที่สำคัญเกี่ยวกับความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ (Nervous shock หรือ Psychiatric injury) คือ คำพิพากษาในคดี REICHSGERICHT (SIXTH CIVIL SENATE) 21 SEPTEMBER 1931 RGZ 133,270=JZ 1929, 914 หรือ RGZ 133, 270 ซึ่งเป็นหนึ่งในสามคดีที่สำคัญ โดยศาลยังสามารถยึดถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ดีได้ โดยเฉพาะคดีของศาลสูงสุด (BGH) รวม 3 คดี 4.ความรับผิดทางละเมิดเพื่อความเสียหายในทางจิตใจตามกฎหมายไทยความรับผิดในทางละเมิดตามกฎหมายไทยมีแม่บทหลักแห่งละเมิดปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420¹⁶ ซึ่งใจทกในคดีละเมิดต้องพิสูจน์เหตุในการฟ้องคดีที่เป็นองค์ประกอบทางละเมิด ได้แก่ การกระทำโดยฝ่าฝืนหน้าที่ โดยผิดกฎหมาย มีความเสียหายและมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่เกิดจากความผิด ที่เกิดจากการกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ที่บัญญัติไว้เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823วรรคแรกหลักเกณฑ์ของความรับผิดในทางละเมิดเพื่อความเสียหายในทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายตามกฎหมายไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน และศาลก็ไม่ได้ตีความ คำว่า “อนามัย” โดยแปลความหมายของกฎหมายให้มีความหมายถึง ความเสียหายในทางจิตใจเหมือนกฎหมายเยอรมัน ทั้งในปัจจุบัน ศาลไทยก็ไม่ให้

¹⁶ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ความคุ้มครองสิทธิในความเสียหายทางจิตใจในกรณีดังกล่าว โดยศาลให้เหตุผลว่า ความเสียหายทางจิตใจไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แต่ศาลก็ไม่ได้วินิจฉัยเลยไปว่าความเสียหายทางจิตใจในกรณีดังกล่าวมีไม่ได้¹⁷

ดังนั้น จึงสมควรที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมันกับไทย ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางละเมิดเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย ในเรื่องหลักเกณฑ์และเหตุผลของกฎหมายแต่ละประเทศที่กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิในความรับผิดชอบทางละเมิดในกรณีดังกล่าว การให้ความหมายต่อคำว่า “ความเสียหายทางจิตใจ” เพื่อให้ทราบถึงเหตุผล และความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองสิทธิในความเสียหายทางจิตใจ เพื่อวิเคราะห์ว่า หลักเกณฑ์และเหตุผลของกฎหมายแต่ละประเทศ ในการกำหนดความรับผิดชอบทางละเมิดนั้น สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและบัญญัติเป็นกฎหมายละเมิดไทยได้หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะละเมิด การกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ
2. เพื่อศึกษากฎหมายลักษณะละเมิดเกี่ยวกับค่าเสียหายต่อจิตใจของต่างประเทศ ในระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายลักษณะละเมิดเกี่ยวกับค่าเสียหายต่อจิตใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา และเยอรมันเปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย
4. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายละเมิดเกี่ยวกับค่าเสียหายต่อจิตใจ

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2502 สามีไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากความว่าเหว่เนื่องจากการสูญเสียภรรยา เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้ และคำพิพากษาฎีกาที่ 1550/2518 ค่าเสียหายเพื่อความรับผิดชอบทางละเมิดที่ทำให้บุตรของโจทก์ถึงแก่ความตายโดยประมาท ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้มารดาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความชอกช้ำระกำใจในเหตุที่ตนสูญเสียบุตรได้

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

กฎหมายละเมิดของไทยเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดกำหนดให้ การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดให้ศาลวินิจฉัยตามความร้ายแรงแห่งละเมิด โดยมีได้มีบทบัญญัติให้ เรื่องค่าเสียหายต่อจิตใจเอาไว้ จึงมีคำพิพากษาจำนวนมากที่ศาลไม่กำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับ ความเสียหายต่อจิตใจ แต่ในต่างประเทศมีคำพิพากษาจำนวนมากที่กำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับ ความเสียหายต่อจิตใจ ในบางประเทศได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเสียหายต่อจิตใจ เอาไว้แล้ว เมื่อศึกษากฎหมายลักษณะละเมิดของต่างประเทศและกฎหมายลักษณะละเมิดของประเทศ ไทยแล้ว จะได้แนวทางในการพัฒนากฎหมายลักษณะละเมิดเกี่ยวกับค่าเสียหายต่อจิตใจของไทย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะละเมิดเกี่ยวกับค่าเสียหายต่อจิตใจของไทยตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะละเมิดเกี่ยวกับค่าเสียหายต่อ จิตใจของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเยอรมัน เพื่อศึกษามาตรการที่เหมาะสมในการกำหนด ค่าเสียหายต่อจิตใจให้กับผู้เสียหายทางละเมิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการวิจัยข้อมูลโดยวิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Document Reserch) กล่าวคือเป็น การศึกษาวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์จาก หนังสือ บทความ วารสาร จุลสาร คำพิพากษาของ ศาล กฎหมายในประเทศ กฎหมายต่างประเทศ เอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานราชการหรือเอกชน การ สอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ความคิดเห็นทางกฎหมาย วิทยานิพนธ์และข้อมูลที่ได้ผ่านเครือข่าย อินเทอร์เน็ต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึง แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะละเมิด การกำหนดค่าสินไหมทดแทน และค่าเสียหายต่อจิตใจ
2. ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะละเมิด การกำหนดค่าสินไหมทดแทน และค่าเสียหายต่อจิตใจตามกฎหมายของต่างประเทศ
3. ทราบถึงการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจตามกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเยอรมัน

บทที่ 2

ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิด ค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด และค่าเสียหายต่อจิตใจ

2.1 วิวัฒนาการของความรับผิดและค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด

ในสังคมสมัยก่อนมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มตามป่าเขา มีอาชีพล่าสัตว์หาของป่า และย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ ตามแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ เมื่อมีการอยู่รวมกันเป็นสังคม การติดต่อหรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มก็เกิดขึ้น แล้วสิ่งที่ตามมาอย่างเลี่ยงไม่ได้ก็คือ เกิดการพิพาทหรือการทะเลาะกันขึ้น โดยช่วงแรกความเกี่ยวพันของมนุษย์ในสมัยโบราณมีขอบเขตกำหนดไว้แต่เพียงมิให้ประทุษร้ายกันต่อเนื้อตัวร่างกาย ชีวิต หรือทรัพย์สินเท่านั้น เช่น การทำร้ายร่างกาย การแย่งภริยา หรือการลักขโมยทรัพย์สิน และเมื่อใครฝ่าฝืนก็ยกพวกตีกัน¹ หลักการเบื้องต้นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ก็คือการแก้แค้นหรือการทำอย่างเดียวกันตอบแทนไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิทธิทางธรรมชาติของผู้เสียหายที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยที่สังคมจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยและถือเป็นเรื่องส่วนตัว เว้นแต่จะเป็นกรณีทำผิดกฎหมายหรือจารีตประเพณีที่สำคัญ² ดังจะเห็นได้จากกฎหมายของชาวยุโรปที่เรียกว่า กฎหมายตาลิโอนิส (Lex Talionis) อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิในการแก้แค้นแทนกันแบบ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” โดยมีจารีตประเพณีเป็นตัวกำหนดถึงการกระทำละเมิดกรณีต่างๆ ที่ยอมให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกละเมิดเข้าทำการแก้แค้นตอบแทนได้โดยไม่ต้องเกรงว่าจะได้รับการ

¹ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2505), น.610.

² จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย, “ค่าเสียหายอันเป็นโทษในคดีละเมิด,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 15, น. 152 (ธันวาคม 2528).

แก้แค้นคืน³ แต่อย่างไรก็ตามผู้เสียหายอาจสละไม่ทำการแก้แค้นตามสิทธิที่ตนมีอยู่ก็ได้ โดยอาจเรียกเอาค่าทำขวัญหรือค่าสินไหมทดแทน ดังจะเห็นได้จาก กฎหมาย 12 โตะ ในโตะที่ 8 ว่าด้วยละเมิด ข้อที่ 2 ที่ว่า “ผู้ใดทำให้เขาขาดแล้วไม่ยอมให้ค่าทำขวัญ เขาจะทำให้ผู้นั้นขาดบ้างก็ได้” แต่ทั้งนี้ก็ต้องด้วยการตกลงของคู่กรณีเป็นสำคัญ สำหรับค่าทำขวัญหรือค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวนี้ มีขึ้นก็เพื่อชดเชยให้ผู้เสียหายแทนการแก้แค้นคืน มิใช่เพื่อการทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งถือมิได้ว่าผู้กระทำละเมิดอยู่ในฐานะลูกหนี้อย่างแท้จริง และผู้เสียหายยังไม่ผูกพันให้รับเอาค่าทำขวัญ⁴

แต่ต่อมาเมื่อรัฐ หรือผู้ปกครองมีความมั่นคงและมีการพัฒนาที่มากขึ้น แนวความคิดในเรื่องดังกล่าวก็มีการปรับเปลี่ยนไป โดยเห็นว่าหากปล่อยให้มีการแก้แค้นกันเองก็จะนำมาซึ่งความวุ่นวาย ความเสียหาย และปัญหาความไม่สงบสุขในรัฐ หรือสังคม ดังนั้นจึงมีข้อบังคับให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายเลิกแก้แค้นด้วยวิธีเดิม แต่จะบังคับให้ผู้กระทำละเมิดชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายแทน ถือได้ว่าผู้กระทำละเมิดอยู่ในฐานะลูกหนี้อย่างแท้จริงแล้ว โดยถือได้ว่าการเข้ามแทรกแซงของรัฐเป็นจุดเริ่มต้นหนึ่งของการแยกออกระหว่างความรับผิดชอบในทางแพ่งกับทางอาญา และต่อมาเมื่อมีความชัดเจนในหลักการทางกฎหมายที่มากขึ้นแล้ว จึงมีการวางหลักเกณฑ์ของการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายไว้ซึ่งแยกระหว่างความรับผิดชอบและการชดเชยค่าเสียหายต่อรัฐ เช่น การจำคุก ปรับเงิน หรือโทษประหารชีวิต กับความรับผิดชอบและการชดเชยค่าสินไหมทดแทนต่อเอกชน ซึ่งก็จะเป็นเพียงการชดใช้ให้ซึ่งค่าสินไหมทดแทนกันเท่านั้น อันเป็นที่เห็นได้ว่าในช่วงดังกล่าวนี้มีการแบ่งแยกออกที่ชัดเจนแล้วระหว่างความรับผิดชอบในทางอาญากับความรับผิดชอบในทางแพ่ง⁵

³ ร. แลงกัต, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น.90.

⁴ เพ็งอ้วง, น. 91.

⁵ แต่อย่างไรก็ดีรูปแบบของความรับผิดชอบและการชดเชยให้ซึ่งค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งก็ยังมีแนวความคิดในทางอาญาเจือปนอยู่ ดังเช่น ความรับผิดชอบขึ้นอยู่กับความผิด ความรับผิดชอบของผู้กระทำละเมิดย่อมสิ้นสุดลงด้วยการตายของผู้กระทำละเมิด ทายาทของผู้กระทำละเมิดไม่ต้องรับผิดชอบจากการทำละเมิดไปด้วย หรือการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เป็นต้น

โดยรูปแบบของการพัฒนากฎหมายลักษณะละเมิดดังกล่าวที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้ มีปรากฏให้เห็นในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่ก็จะมีแนวความคิดหรือพื้นฐานในทางทฤษฎีที่ต่างกัน ซึ่งจะขอแยกอธิบายออกเป็นดังต่อไปนี้

2.1.1 วิวัฒนาการของความรับผิดและค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เป็นระบบกฎหมายที่ได้รับแนวความคิด และพัฒนาหลักการต่างๆ มาจากกฎหมายโรมัน โดยแรกเริ่มกฎหมายโรมันได้พัฒนาหลักกฎหมายละเมิดมาจากกฎหมาย 12 โต๊ะที่เรียกว่า Delict ขึ้นมาเพื่อให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแทนการแก้แค้น โดยรูปแบบของความรับผิดในกฎหมายลักษณะละเมิดของโรมันนั้น ก็จะปรากฏออกมาในรูปแบบความรับผิดประเภทต่างๆ เป็นเรื่องๆ ไป โดยเริ่มจาก Injuria คือ การกระทำผิดต่อตัวบุคคลหรือบุคลิกภาพของผู้อื่น เช่น การฆ่า การทำร้ายผู้อื่น หรือบุกรุกโดยใช้กำลัง และ Furtum คือ การดำเนินการอันไม่สุจริตเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมุ่งหวังที่จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น และต่อมาก็ได้มีการพัฒนาคุ่มครองไปถึงประโยชน์ต่างๆ ภายใต้หลักกฎหมายที่เรียกว่า The Lex Aquilia ซึ่งเป็นความรับผิดเกี่ยวกับการฆาตกรรมฆ่าสัตว์เลี้ยวของผู้อื่น หรือการทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งเป็นการกระทำโดยจงใจ (dolus) และก็พัฒนาต่อมาให้หมายรวมถึงการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ (culpa) ด้วย ต่อมาในปี ค.ศ.527 ที่จักรพรรดิจัสติเนียนขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ชำระสะสางและรวบรวมกฎหมายโรมันที่มีอยู่ให้เป็นระบบ จนเกิดเป็นประมวลกฎหมายแพ่งฉบับแรกของโลกที่มีชื่อว่า Corpus Juris Civilis ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ อีกทั้งยังมีการแบ่งแยกความรับผิดในทางละเมิดออกจากความรับผิดในทางอาญาอย่างชัดเจน และที่สำคัญคือประมวลกฎหมายฉบับนี้ยังได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องการเยียวยาขาดใช้ค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดไว้โดย “ทฤษฎีว่าด้วยหนี้” กล่าวคือ กำหนดให้ผู้กระทำละเมิดกับผู้เสียหายคงมีความสัมพันธ์กันแต่ ในทางหนึ่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งทำให้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์มุ่งประโยชน์ในการชดเชยความเสียหายไปที่ให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งว่ามิได้มีการทำละเมิดเกิดขึ้น

2.1.2 วิวัฒนาการของความรับผิดและค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

ประเทศอังกฤษนั้นถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดหรือต้นแบบของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยในช่วงแรกของความรับผิดทางแพ่งตามกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้นจะขึ้นอยู่กับระบบหมาย

ฟ้องที่เรียกว่า “Writs” โดยกำหนดให้ผู้เสียหายขอหมายเรียกจากศาลหลวง (Chancery) เพื่อให้ผู้นำผู้กระทำผิดมาให้การต่อศาล ซึ่งหมายเรียกนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะชี้ให้เห็นว่าการกระทำใดเป็นความผิดหรือไม่ จนอาจกล่าวได้ว่า “ไม่มีหมายฟ้องคดีก็ไม่มีสิทธิ” ตามกฎหมายเดิมของอังกฤษ ละเมิดแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือละเมิดสิทธิทั่วไป (Trespass) และการละเมิดสิทธิเฉพาะ (Action on the Case) การกระทำละเมิดสิทธิทั่วไปมีองค์ประกอบที่จำเลยกระทำผิดที่เป็นการกระทำต่อร่างกายของบุคคลอื่นหรือต่อทรัพย์สินของผู้เสียหาย ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ การละเมิดต่อสิทธิในที่ดิน การละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สิน และ การละเมิดต่อบุคคล ส่วนการละเมิดสิทธิเฉพาะก็เป็นการกระทำ ความผิดละเมิดอื่นๆ นอกเหนือจากการกระทำละเมิดทั่วไปเสมือนเป็นการเข้ามาเสริมการฟ้องคดีแบบ Trespass

โดยหลักการทางกฎหมายลักษณะละเมิดตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น จะไม่หลักทั่วไปในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา การพิจารณาว่าเป็นละเมิดหรือไม่ ก็จะอาศัยการพิจารณาตามหลักเกณฑ์เป็นเรื่องราวๆ ไป เช่น หลักเกณฑ์เรื่องประมาท เลินเล่อหรือหลักเรื่องการครอบครอง จากลักษณะดังกล่าวนี้จึงทำให้ยังมีแนวคิดทางอาญาปะปนอยู่ เพราะนอกจากจะกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหายแล้ว บางครั้งศาลคอมมอนลอว์ ก็กำหนดค่าเสียหายเป็นการลงโทษผู้กระทำละเมิดอีกประการหนึ่งด้วยก็ได้⁶ การชดใช้ให้ซึ่งค่าสินไหมทดแทนตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จึงไม่ได้ยึดอยู่กับทฤษฎีว่าด้วยหนี้ดังเช่น ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ดังนั้นในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจึงมีลักษณะที่กว้างและครอบคลุมได้มากกว่า ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบของค่าเสียหายเพื่อการชดเชยความเสียหาย (Compensatory damages) หรือค่าเสียหายที่มีได้มุ่งชดเชยความเสียหาย (Non – compensatory damages) ดังเช่น ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) ค่าเสียหายแต่เพียงในนาม (Nominal damages) ค่าเสียหายแบบต่ำกว่าความเสียหายจริง (Contemptuous damages) หรือ ค่าเสียหายเป็นการซ้ำเติม (Aggravated damages) เป็นต้น

2.1.3 วิวัฒนาการของความรับผิดและค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดตามระบบกฎหมายไทย

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของฮินดูถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก เพราะตามคัมภีร์ฉบับนี้ไม่ปรากฏร่องรอยที่แสดงให้เห็นถึงสิทธิในการแก้แค้นคืนของผู้เสียหาย อีกทั้ง

⁶ คัมภีร์ แก้วเจริญ, “ค่าเสียหายในคดีละเมิด,” วารสารกฎหมาย, ปีที่ 7, ฉบับที่ 3, น.27 (กุมภาพันธ์ 2526).

การทำให้เกิดความเสียหายต่อเอกชน รัฐจะเป็นผู้เข้ามาดำเนินการลงโทษผู้กระทำผิดเองและยังให้ผู้เสียหายได้รับค่าสินไหมสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแทนการแก้แค้นด้วย สำหรับกฎหมายไทยที่มีการสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของฮินดูซึ่งได้ผ่านมาทางมอญ⁷ โดยเห็นได้ตั้งแต่ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยาที่ไทยมีจารีตประเพณีอยู่อย่างหนึ่งที่เชื่อกันว่าการใช้สิทธิในการแก้แค้นจะถูกทดแทนด้วยการใช้กันเป็นค่าเงินค่าทำขวัญ ซึ่งจำนวนค่าสินไหมที่ผู้ทละเมิดจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายนั้นจารีตประเพณีได้ค่อยๆ กำหนดเป็นเรื่องๆ ไป แต่ต่อมาพระมหากษัตริย์ก็ได้ทรงเปลี่ยนแปลงแก้ไขอัตราสินไหมซึ่งจารีตประเพณีได้กำหนดไว้แล้ว⁸ อันถือได้ว่าเป็นสิทธิที่ผู้เสียหายจะเรียกเอาจากผู้กระทำละเมิด เว้นแต่ในบางกรณีดังจะเห็นได้จากมังรายศาสตร์ซึ่งเป็นกฎหมายในสมัยพระเจ้ามังรายมหาราช⁹ เป็นต้น ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ได้มีการบัญญัติกฎหมายห้ามการแก้แค้นไว้อย่างชัดเจน อาทิเช่น กฎหมายลักษณะโจรบทที่ 130 ที่ว่า “บุคคลที่ถูกทาสของผู้อื่นมาลักทรัพย์ของตน ถ้าตนจับทาสนั้นไว้เสียโดยพลการ บุคคลผู้ที่ถูกลักทรัพย์นั้นย่อมมีความผิด” หรือ กฎหมายลักษณะโจรบทที่ 137 ที่ว่า “การที่บุคคลที่ถูกโจรปล้นได้เข้าทำร้ายโจรถึงแก่ความตายลง โดยโจรไม่ได้ต่อสู้ป้องกันแต่อย่างใดนั้น ต้องมีโทษ” เป็นต้น ทั้งนี้ถ้าหากผู้เสียหายได้ทำการแก้แค้นคืนไป ก็จะถือว่าเป็นการกระทำที่หมิ่นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ อันถือได้ว่าเป็นโทษร้ายแรงและในการที่ผู้เสียหายบังคับเอาสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิดพลการก็เป็นความผิดเช่นเดียวกัน¹⁰ ซึ่งสิ่งที่จะกระทำได้อีกคือ ต้องนำเอาความดังกล่าวไปฟ้องต่อศาลเพื่อเรียกค่าทำขวัญเท่านั้น

อนึ่ง ในการที่รัฐเข้ามาแทรกแซงในเรื่องละเมิดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ตามมาคือ จากเดิมในช่วงก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา การที่รัฐเข้ามาในขั้นตอนนี้ก็จะขึ้นไปเพื่อประกันความมั่นคงของผู้ถูกทำละเมิดในอันที่เขาจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น แต่สำหรับในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาเงินค่าสินไหมที่ได้มาจะต้องแบ่งระหว่างผู้เสียหายกับรัฐ ดังที่เรียกกันว่า “สินไหมกึ่ง พินัยกึ่ง” โดยในส่วนของพินัยนั้นจะตกแก่พระคลังหลวง ซึ่งถือกันว่าเป็นค่าธรรมเนียมที่รัฐเข้ามาช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย

⁷ ร. แลงการ์ด, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และวิภลักษ์ พงศ์พนิตานนท์, *เพ็ญอ้อ*, น. 93-100.

⁸ อนันต์ จันทโรภากร, *เพ็ญอ้อ*, น.35.

⁹ วิชามหาคุณ, *หลักกฎหมายละเมิดศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2523), น. 5.

¹⁰ ร. แลงการ์ด, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และวิภลักษ์ พงศ์พนิตานนท์, *เพ็ญอ้อ*, น. 101.

ในการให้พินัยนั้น ต่อมาถือเป็นค่าปรับที่เรียกเอาจากผู้ทำละเมิดเพื่อเป็นการลงโทษที่ทำให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม แต่อย่างไรก็ตามเพียงแค่เงินค่าปรับอย่างเดียวไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของสังคมหรือปราบปรามผู้กระทำผิดได้อย่างเพียงพอ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องพัฒนากฎหมายให้มีการลงโทษทางร่างกายกันตามหนักเบาตามความรุนแรงของการกระทบกระเทือนต่อสังคม อันเป็นโทษทางอาญา ในจุดนี้เองที่ถือว่าเป็นการเกิดขึ้นของกฎหมายอาญาของไทย ส่วนการกระทำละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเอกชนก็จะแบ่งออกได้เป็น 2 อย่างคือ

1. การละเมิดซึ่งถือกันว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้ทำละเมิดนอกจากจะต้องใช้สินไหมให้แก่ผู้เสียหายและพินัยให้แก่รัฐแล้ว ยังอาจจะต้องถูกลงโทษทางร่างกายอีกตามความร้ายแรงของผลกระทบที่มีต่อชุมชน

2. การละเมิดซึ่งเป็นแต่เพียงการทำความเสียหายเฉพาะต่อผู้ถูกละเมิดเท่านั้น ในกรณีนี้ผู้ทำละเมิดจะถูกบังคับให้ชำระค่าสินไหมตามอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการทำละเมิดแต่ละเรื่อง โดยรัฐแบ่งเอาส่วนหนึ่งแห่งเงินสินไหมนี้ไปเป็นค่าธรรมเนียมมากกว่าที่จะเป็นค่าปรับในเชิงอาญาบ้านเมือง¹¹

อันถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สำคัญอย่างมากในกฎหมายละเมิดของไทย ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ 1 ก็ได้มีการชำระสะสางและรวบรวมกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้น ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ประทับตราราชการไว้เป็นสำคัญ 3 ดวง คือ ตราพระราชสีห์ คชสีห์ และตราบัวแก้ว ซึ่งเรียกกันต่อมาว่ากฎหมายตราสามดวง โดยมีสาเหตุที่สำคัญมาจากคดีอั้งยี่ ซึ่งผลแห่งคำวินิจฉัยตามกฎหมายฉบับของศาลหลวงนั้นเป็นไปอย่างผิดแปลกและไม่ยุติธรรมต่อนายบุญศรีเป็นอย่างยิ่ง อนึ่ง แม้ตามพระราชปรารภที่ให้ทรงชำระสะสางกฎหมายขึ้นใหม่นั้น จะไม่ปรากฏการกล่าวถึง กฎหมายกรุงศรีอยุธยาไว้โดยตรง แต่ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่ากฎหมายตราสามดวงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้มีที่มาที่สำคัญมาจากกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยานั่นเอง¹² ดังเช่นในกฎหมายลักษณะวิวาท กฎหมายลักษณะโจร หรือกฎหมายลักษณะพัวเมีย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการแบ่งแยกดังกล่าวก็ยังไม่มีความชัดเจนเท่าไรนัก จนต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม โลกเข้าสู่ยุคของการล่าอาณานิคม ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมาย มีการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมและจัดระบบศาลขึ้นในรัชสมัยของ

¹¹ เที่ยงอ้าง, น. 106.

¹² เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ปาฐกถาเรื่องกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา, (พระนคร:คณะกรรมการจัดงานอนุสรณ์อยุธยา, 2510), น. 2-3.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีศาลที่ตั้งขึ้นใหม่ตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ร.ศ.110 (วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2434) ที่มีความทันสมัยเทียบได้กับประเทศชาติตะวันตก อันถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญของประเทศไทย สำหรับในเรื่องการกระทำละเมิดที่มีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาด้วย เมื่อศาลได้พิพากษาให้ผู้กระทำได้รับโทษจำคุกแล้ว ก็มักจะเลิกการเรียกสินไหมและพินัยไป ส่วนผู้ถูกระทำละเมิดก็จะได้รับเพียงค่าสินไหมเพื่อทดแทนเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น หลักการดังกล่าวนี้ได้ใช้และถือปฏิบัติมาจนถึง พ.ศ.2466 ที่มีการจัดทำประมวลแพ่งและพาณิชย์ซึ่งก็ได้มีการนำหลักฐานกฎหมายละเมิดของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ไม่ว่าจะเป็น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น มาเป็นต้นแบบในการบัญญัติกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยดังเช่นที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

2.2 ความทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดในทางละเมิด

ความรับผิดตามกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยมีบัญญัติอยู่ในมาตรา 420 ถึงมาตรา 437 บรรพ 2 ลักษณะ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งในแต่ละบทบัญญัติ แต่ละมาตราก็จะมีรูปแบบและความคิดในทางทฤษฎีที่แตกต่างกัน อันจะนำมาซึ่งหลักการในการพิจารณาความรับผิดที่ต่างกันในแต่ละกรณี¹³ ซึ่งแยกพิจารณาออกเป็น 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ความรับผิดของบุคคลในการกระทำของตนเอง

ความรับผิดในทางละเมิดตามหลักการในเรื่องนี้ เป็นรูปแบบความรับผิดที่เกิดขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตามแนวความคิดของนักกฎหมายธรรมชาติ¹⁴ จากหลักการพื้นฐานที่มุ่งคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลผู้กระทำมากกว่าที่จะมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามแนวคิดก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ขึ้นอยู่กับแนวคิดของทฤษฎีรับภัย¹⁵ ที่ว่าบุคคลจะต้องรับผิดต่อเมื่อเป็นการกระทำของผู้นั้นและ

¹³ อนันต์ จันทโรภากร, “โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด,” รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เภษมทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร: พี.เค.พรินติ้งเฮาส์, 2531), น.97.

¹⁴ กัทธศักดิ์ วรรณแสง, “ความรับผิดเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 14, น.83 (2527).

¹⁵ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น.105.

เป็นความผิด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการพิจารณาความรับผิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability on Fault) เป็นหลัก¹⁶ ดังจะเห็นได้จากมาตรา 420¹⁷ อันเป็นแม่บทของกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย ความว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินก็ดี หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” จากมาตรา 420 อันเป็นกฎหมายที่วางหลักทั่วไปในความรับผิดทางละเมิดไว้ ซึ่งสามารถแยกหลักเกณฑ์ออกได้ดังต่อไปนี้

1) ต้องเป็นการกระทำต่อผู้อื่นโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ กล่าวคือ เป็นการกระทำโดยรู้สำนึกในการที่จะกระทำ ทั้งนี้หมายความว่ารวมถึงการงดเว้นกระทำภายใต้ความรู้สำนึก อันเป็นผลให้เกิดความเสียหายขึ้นด้วย¹⁸ โดยในคำว่า “จงใจ” มีความหมายคล้ายกับคำว่า “เจตนา” ในทางอาญา แตกต่างกันแต่เพียงว่าการกระทำโดยจงใจ หมายถึง การกระทำโดยรู้สำนึกถึงการกระทำว่าจะเป็ผลเสียหายต่อบุคคลอื่น แต่มิได้หมายความว่าต้องเจอะจงใจให้เกิดผลเสียหายอย่างการกระทำโดยเจตนา ส่วนประมาทเลินเล่อนั้นก็หมายถึง การกระทำโดยไม่จงใจ แต่กระทำโดยขาดความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์¹⁹

2) เป็นกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย กล่าวคือ ในคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” ตามมาตรา 420 นั้นอาจทำให้เข้าใจผิดไปได้ว่าหากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนแล้วก็จะไม่มีความรับผิดในทางละเมิดกัน ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คาดเคลื่อน เพราะโดยความหมายที่แท้จริงแล้ว คำว่า “โดยผิดกฎหมาย” นั้นหมายถึง การกระทำโดยไม่มีอำนาจ ไม่มีสิทธิหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น เหตุเพราะมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมีที่มาจากมาตรา 823 วรรคหนึ่ง ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันซึ่งใช้คำว่า unlawful ที่หมายถึง การกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

¹⁶ อนันต์ จันทโรภากร, *เพียงอ้าง*, น.98.

¹⁷ อนึ่งหลักการดังกล่าวยังปรากฏให้เห็นได้ในมาตรา 423 (ความรับผิดจากการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนความจริง) มาตรา 428 (ความรับผิดของผู้ว่าจ้างทำของ) มาตรา 433 (ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสัตว์) มาตรา 434 (ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง)

¹⁸ ไพจิตร ปุญญพันธ์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2553), น.6-8.

¹⁹ สุขุม สุขนิคย์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2553), น.17-18.

เท่านั้น ดังนั้นแล้วแม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ถ้าผู้กระทำได้ทำต่อบุคคลอื่นให้เขาเสียหายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้ว การกระทำนั้นก็เป็ลละเมิดได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดอย่างชัดแจ้งแล้ว เช่น ประมวลกฎหมายอาญา การกระทำผิดกฎหมายนั้นย่อมเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายอยู่ในตัว

3) ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย หมายถึง เป็นการทำให้เสียหายแก่สิทธิที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในบุคคลภาพ สิทธิในทางทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในชื่อเสียง หรือสิทธิในทางทำมาหาได้ เป็นต้น²⁰ โดยมีหลักการที่สำคัญว่า ความเสียหายดังกล่าวนี้จะต้องแน่นอนพอที่จะให้เกิดความรับผิดชอบได้ ที่ว่าต้องเป็นความเสียหายแน่นอนนี้ มิได้หมายความว่าต้องคำนวณได้เป็นจำนวนที่แน่นอน หรือเป็นเพียงที่เห็นประจักษ์ชัดเจนเท่านั้น แต่หมายความว่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ดังเช่น ความเสียหายในอนาคตตามมาตรา 444 หรือความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินมาตรา 446 แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายที่น่าจะเกิด หรือคาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นความเสียหายที่ไม่แน่นอน และจะไม่มีการชดเชยให้กันในทางละเมิด²¹

4) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล กล่าวคือ ในการพิจารณาความรับผิดชอบ จำเลยว่าต้องรับผิดชอบหรือไม่อย่างไร หลักการที่สำคัญประการหนึ่งคือ จะต้องเป็นความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของจำเลยเป็นสำคัญ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้มีทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาดังนี้

1. ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ หรือทฤษฎีเงื่อนไข (Equivalence Theory) ซึ่งมีหลักการที่สำคัญว่าถ้าไม่มีการกระทำ ผลก็ย่อมไม่เกิดขึ้น กล่าวคือ ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยซึ่งเป็นผู้ก่อความเสียหายแล้ว ความเสียหายดังกล่าวก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นแล้วไม่ว่าความเสียหายจะมีมากน้อยเพียงใด จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ ทฤษฎีนี้มีข้อดีที่ว่าตรงกับหลักความเป็นจริง และสามารถวินิจฉัยกันได้โดยไมยากนัก²² แต่ก็จะมีปัญหาในเรื่องที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบโดยไม่มีขอบเขตจำกัด

²⁰ อนันต์ จันทโรภากร, *แพ่งอ้าง*, น.102.

²¹ สุขุม สุภนิคย์, *แพ่งอ้าง*, น.34.

²² ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2551), น.73.

2. ทฤษฎีมูลเหตุที่เหมาะสม (Adequacy Theory) กล่าวคือ ทฤษฎีนี้ถือว่าในบรรดาเหตุทั้งหลายที่ก่อให้เกิดผลนั้น ผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบเฉพาะเหตุที่ตามปกติย่อมก่อให้เกิดผลเช่นนั้น²³ แต่หากความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นผลตามปกติที่อาจเกิดขึ้นได้จากผู้กระทำละเมิดแล้ว ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดชอบ การพิจารณาว่าเช่นไรเป็นผลธรรมดาที่ย่อมเกิดขึ้นได้นั้น ก็จะอาศัยการพิจารณาจากความรู้สึคนึกคิดของบุคคลทั่วไปมาเปรียบเทียบ โดยการสมมติให้อยู่ในสถานะของผู้ทำละเมิดและพิจารณาเหตุตามพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นว่าบุคคลในฐานะเช่นผู้เสียหายควรทราบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่²⁴ หากคาดเห็นได้ความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ถือว่าเป็นผลธรรมดาที่ย่อมเกิดขึ้นได้จากการกระทำของผู้กระทำละเมิด แต่ถ้าหากบุคคลในฐานะเช่น ผู้เสียหายไม่อาจทราบหรือคาดหมายได้ถึง ความเสียหายแล้ว ความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ไม่ใช่ผลธรรมดาที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำละเมิด แต่ทฤษฎีนี้มีข้อเสียที่ว่า ทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ไม่ได้รับการเยียวยาชดใช้ เพราะถือว่าเฉพาะการกระทำที่เป็นเหตุอันเหมาะสมเท่านั้นที่จะมีความรับผิดชอบเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการผลักภาระให้แก่ผู้เสียหายซึ่งมิได้มีส่วนผิดจะต้องรับเอาความเสียหายนั้น ไว้อย่างไม่ยุติธรรม²⁵

ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของศาลไทยจากแนวคำพิพากษา ก็จะพบว่า ศาลไทยมิได้ยึดถือทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดเป็นการเฉพาะ แต่จะพิจารณาจากหลักการที่ว่า ความเสียหายจากการกระทำละเมิดจะต้องเป็นผลโดยตรงและไม่ไกลกว่าเหตุ ที่ว่าไม่ไกลกว่าเหตุ นั้นหมายถึง ไม่มีเหตุแทรกแซงอื่นมาทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลขาดตอนลง²⁶ ทั้งนี้ในการพิจารณาเหตุแทรกแซงมีหลักว่า ผู้ก่อเหตุนั้นคาดหมายได้หรือไม่ว่าจะเกิดความเสียหายขึ้น หากคาดหมายได้ย่อมถือว่าผู้กระทำเป็นผู้ก่อความเสียหาย แต่หากคาดหมายไม่ได้ต้องถือว่าการกระทำนั้นขาดตอนลง ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นหลังเหตุแทรกแซงนั้น

²³วิชา มหาคุณ, *เพิ่งอ้าง*, น.36-37.

²⁴ จิตติ ดิงศรัทธี และ ชล ชีรกุล, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 มาตรา 241 ถึง มาตรา 452*, (พระนคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2503), น.492-493.

²⁵ สุขุม สุกนิษฐ์, *เพิ่งอ้าง*, น.55.

²⁶ ศักดิ์ สนองชาติ, *เพิ่งอ้าง*, น.76.

2.2.2 ความรับผิดชอบในการกระทำของผู้อื่น

ความรับผิดชอบในทางละเมิดมิได้มีแต่เฉพาะกรณีกระทำละเมิดโดยตนเองเท่านั้น แต่กฎหมายยังบัญญัติถึงกรณีที่บุคคลต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดของบุคคลอื่นด้วย โดยแนวความคิดในเรื่องนี้มีหลักการที่ว่าเมื่อบุคคลบางประเภทที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชา ควบคุมดูแล หรือคำสั่งของผู้โดยชอบด้วยกฎหมาย หากบุคคลเหล่านี้ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้ที่มีอำนาจเหนือก็ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย เหตุผล หรือหลักการที่มาสนับสนุนแนวความคิดนี้ก็คือ ในบางกรณีผู้กระทำละเมิดอาจทำไปเพราะคำสั่ง หรือ เพื่อประโยชน์ของผู้มีอำนาจเหนือเป็นสำคัญและการที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลผู้มีอำนาจเหนือต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดด้วยนั้นก็เพื่อต้องการหาผู้ที่สามารถจะเยียวยาชดเชยให้ซึ่งความเสียหายแก่ผู้เสียหายให้ได้ดีที่สุด²⁷ แม้ว่าผู้เสียหายเองจะสามารถเรียกร้องเอากับผู้กระทำละเมิดได้โดยตรงก็ตาม แต่ในบางที่ผู้กระทำละเมิดเองก็อาจไม่อยู่ในสถานะที่จะเยียวยาชดเชยได้ หรือไม่สามารเยียวยาชดเชยได้ดีเพียงพอ เช่น ผู้เยาว์ หรือลูกจ้างนั้นบางทีอาจมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ดีไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับผู้ปกครอง หรือนายจ้างแล้ว ดังนั้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างดีที่สุด หรือใกล้เคียงกับสถานะเดิมก่อนถูกทำละเมิดมากที่สุด กฎหมายจึงบัญญัติให้บุคคลผู้มีอำนาจเหนือเหล่านี้ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย ความรับผิดชอบในการกระทำของผู้อื่นมีปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยหลายกรณี ดังเช่น นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างตามมาตรา 425 หรือบิดา มารดา ผู้อนุบาล ครูบาอาจารย์ หรือผู้ดูแลบุคคลไร้ความสามารถ ต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 429 และมาตรา 430 เป็นต้น โดยความรับผิดชอบของผู้ร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำละเมิดก็ต้องเกิดขึ้นเพราะ “ความผิด”²⁸ กล่าวคือ การที่บุคคลผู้ร่วมรับผิดชอบต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้กระทำละเมิดก็ต่อเมื่อ ผู้กระทำละเมิดได้กระทำการละเมิดครบหลักเกณฑ์ในมาตรา 420 มาก่อนแล้ว ส่วนบุคคลผู้กระทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนเองตามความผิดที่ได้กระทำละเมิดขึ้นเช่นกัน²⁹

²⁷ Cees van Dam, European Tort Law, (Oxford: Oxford University Press, 2006), p.438.

²⁸ อนันต์ จันทโรภากร, แพ่งอ้าง, น.102.

²⁹ ไพจิตร บุญญพันธ์, แพ่งอ้าง, น.5.

2.2.3 ความรับผิดชอบที่เกิดจากทรัพย์สิน

โดยการเปลี่ยนแปลงแบบสังคมที่ทำให้จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยเครื่องจักรกล ยานพาหนะ และมีการพัฒนาของอุตสาหกรรมที่มากขึ้น ทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงเป็นอย่างมาก ประกอบกับเป็นการยากของผู้เสียหายที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ครอบครองหรือควบคุมเครื่องจักรกล หรือยานพาหนะเหล่านี้ได้ จึงเกิดแนวความคิดในการเยียวยาชดใช้ความเสียหายในทางละเมิดย้อนกลับ ไปสู่สมัยเริ่มแรก คือ มุ่งเน้นการเยียวยาชดเชยให้กันทางในละเมิดมากกว่าการพิจารณาจากความผิด โดยมีเหตุผลที่สำคัญว่าการที่จะให้ผู้เสียหายรับบาปเคราะห์จากภัยที่ตนมิได้ส่วนก่อนั้น หรือไม่อยู่ใน ภาวะที่จะป้องกันได้ เป็นเรื่องไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งแก่ผู้เสียหาย บุคคลที่สมควรจะรับภาระแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นควรจะได้แก่ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือผู้ที่อยู่ในภาวะที่สามารถป้องกันภัยนั้น ได้ ดีที่สุด แม้ว่าความเสียหายจะมีได้เกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อก็ตาม³⁰ หรือที่เรียก กันว่าความรับผิดเคร่งครัด (Strict Liability) ซึ่งมีปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะละเมิดไทย อาทิเช่น บุคคลที่อยู่ในโรงเรือนต้องรับผิดในความเสียหายจากสิ่งของที่ตกลงหล่นจากโรงเรือน หรือเพราะทิ้งข้าง ของไปตกในที่อันมิควร ตามมาตรา 436 หรือบุคคลซึ่งครอบครองหรือควบคุมยานพาหนะอย่างใดๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้นั้น ตามมาตรา 437 เป็นต้น

2.3 ความทั่วไปเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด

“ละเมิด” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด เป็นบทบัญญัติที่มีขึ้นเพื่อ จุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสังคมเพื่อมิให้มีการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย และหาก เมื่อมีการกระทำอันเป็นการล่วงสิทธิผิดหน้าที่จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น โดยไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้ ย่อมเป็นความชอบธรรมที่บุคคลอื่นนั้นจะได้รับการชดใช้ให้ซึ่งค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายดังกล่าว หรืออาจกล่าวโดยรวมได้ว่าค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดจากการ ทำละเมิดจักต้องมีไว้เพื่อให้เกิดความรับผิดเมื่อมีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ซึ่งจะขอแยกอธิบายแต่ละลักษณะดังต่อไปนี้

³⁰ อนันต์ จันทโรภากร, *แพ่งอ้าง*, น.106.

2.3.1 ความหมายของค่าสินไหมทดแทน

คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” เป็นคำที่แปลมาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Compensation” ซึ่งมีความหมายว่า การชดเชยให้ซึ่งความเสียหายที่มีได้มีความหมายแต่เพียงจำนวนที่กำหนดขึ้นเพื่อชดเชยความเสียหาย หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ค่าเสียหาย” เท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการกระทำอย่างใดๆ ที่สามารถทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมเสมือนหนึ่งว่าความเสียหายมิได้เกิดขึ้น³¹ อนึ่ง ในคำว่าค่าสินไหมทดแทนกับค่าเสียหายยังมีความเข้าใจสับสนกันอยู่ โดยในคำว่า “ค่าเสียหาย” จะมีความหมายไปที่จำนวนเงินที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจ่ายเป็นการชดใช้ความเสียหาย แต่สำหรับ “ค่าสินไหมทดแทน” นั้นจะมุ่งไปที่การทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ว่าความเสียหายนั้นจะสามารถคำนวณนับเป็นตัวเงินได้หรือไม่ก็ตาม เช่น ค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทางร่างกาย หรือจิตใจ ค่าเสียหายสำหรับการเสียชื่อเสียง หรือแม้แต่การคืนทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งก็จะต้องมีการเยียวยาชดเชยให้เช่นเดียวกัน หรืออาจที่จะกล่าวโดยรวมได้ว่าค่าเสียหายนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของค่าสินไหมทดแทนตามหลักการในทางละเมิด

2.3.2 วัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของค่าสินไหมทดแทน

ความรับผิดชอบจากการกระทำละเมิดเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ต้องมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนกัน สำหรับวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายลักษณะละเมิดในอดีตแล้ว จะเห็นได้ว่ามีไว้เพื่อระงับสิทธิในการแก้แค้น และเป็นลักษณะของค่าปรับในทางอาญาแต่ในปัจจุบันค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดจะมุ่งไปเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย โดยจะพิจารณาถึงลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้น และระดับความรุนแรงของความเสียหายเป็นสำคัญ เพื่อทำการเยียวยาหรือชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดให้หมดสิ้นไป หรือทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายกลับสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น (status quo ante) แต่ก็มีในบางกรณีที่ไม่สามารถทำให้คืนสภาพเดิมได้ก็จำเป็นต้องชดใช้กันด้วยวิธีอื่นเพื่อให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสภาพที่ใกล้เคียงกับฐานะเดิมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้³² เช่น เอาทรัพย์สินของผู้อื่น ไปก็ต้องคืนให้ หรือหากในกรณีที่ทรัพย์สิน

³¹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2553), น.165-166.

³² จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง มาตรา 452, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), น.291.

นั้นถูกทำลายไปแล้ว หรือเป็นกรณีการบาดเจ็บของบุคคลไม่ว่าเป็นการบาดเจ็บทางร่างกายหรือทางจิตใจ ก็จำเป็นต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กัน ซึ่งวิธีการชดใช้โดยทั่วไปก็จะใช้กันเป็นการเยียวยาที่จะทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสถานะเดิมมากที่สุด หรือเสมือนกลับคืนสู่ฐานะเดิมมากที่สุด อันเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปเพราะไม่อาจหาวิธีอื่นที่ดีกว่านี้ได้แล้ว³³

ความแตกต่างที่สำคัญของวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย และเจตนารมณ์ของการชดเชยให้ซึ่งค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบัน กับในอดีตที่ผ่านมาสามารถแยกพิจารณาถึงความแตกต่างออกได้ดังต่อไปนี้³⁴

1. ค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายโบราณมีลักษณะเป็นทั้งค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งและทางอาญา ทั้งนี้มีจุดประสงค์เป็นการลงโทษผู้กระทำละเมิด และระงับสิทธิในการแก้แค้นแต่ค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบันมิใช่ค่าปรับในทางอาญา เพราะมิได้มุ่งประสงค์ที่จะเป็นการลงโทษผู้กระทำละเมิด แต่มุ่งที่จะให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งว่าไม่ได้มีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น และเพื่อเป็นการปลอบขวัญอีกด้วย

2. ค่าสินไหมทดแทนในอดีตที่ผ่านมามักจะกำหนดจำนวนที่ตายตัวไว้ โดยคำนึงถึงศักดิ์นาของผู้กระทำละเมิดเป็นสำคัญ แต่ค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบันมิได้มีการกำหนดจำนวนไว้ตายตัว โดยค่าสินไหมทดแทนจะขึ้นอยู่กับวิสัยและพฤติการณ์ของความเสียหาย และผู้เสียหายเป็นสำคัญ

3. ค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายโบราณ มักจะให้เพื่อเป็นการไถ่โทษ ปล่อยปละเพราะที่ผู้กระทำละเมิดได้สร้างไว้แต่ค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบันมิใช่เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมมากที่สุด

4. ค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายโบราณมิได้แยกออกระหว่างความเสียหายที่เป็นตัวเงิน อันถือว่าเป็นสิทธิในทรัพย์สิน กับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินอันถือว่าเป็นสิทธินอกทรัพย์สินไว้อย่างชัดเจน ดังเช่นในปัจจุบัน

ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของการชดเชยให้ซึ่งค่าสินไหมทดแทนในปัจจุบันก็จะมุ่งไปที่ประโยชน์ของผู้ต้องเสียหายเป็นสำคัญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกฎหมายลักษณะละเมิด

³³ ไพจิตร บุญญพันธ์, *แพ่งอ่าง*, น.146.

³⁴ วิชา มหาคุณ, *แพ่งอ่าง*, น.100-101.

2.3.3 รูปแบบ ประเภทและการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

โดยรูปแบบของค่าสินไหมที่จะชดเชยให้สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดนั้น ย่อมมีทั้งค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่สามารถคำนวณนับเป็นตัวเงินได้ และค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณนับเป็นตัวเงินได้ เช่น การทำให้ร่างกายพิการ การทำให้เจ็บปวดทุกข์ทรมาน หรือการสูญเสียอวัยวะ เป็นต้น แม้ว่าในความเสียหายเหล่านี้จะไม่สามารถคำนวณออกมาเป็นจำนวนที่แน่นอนได้ แต่ก็จำเป็นต้องมีการชดเชยให้กัน³⁵ โดยในกฎหมายลักษณะละเมิดของอังกฤษจะเรียกกันว่า “Pecuniary Loss” และ “Non-pecuniary Loss” ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงินจะมีลักษณะเป็นค่าเสียหายแบบพิเศษ (Special damages) อันหมายถึงค่าเสียหายที่สามารถคำนวณนับได้ หรือที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไปอย่างแท้จริง ส่วนค่าเสียหายสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินก็จะมีลักษณะเป็นค่าเสียหายแบบทั่วไป (General damages) อันหมายถึงค่าเสียหายที่กฎหมายสันนิษฐานขึ้นมา หรือประมาณการขึ้นมา เพราะโดยสภาพแล้วไม่สามารถที่จะบ่งชี้ถึงจำนวนได้อย่างแน่นอน³⁶ สำหรับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดตามกฎหมายไทยนั้นก็จะตามมาตรา 438³⁷ อันถือได้ว่าเป็นแม่บทที่สำคัญในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาที่สำคัญคือ³⁸ ศาลจะต้องพิจารณาจาก (1) พฤติการณ์ อันหมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของจำเลย (2) ความร้ายแรงแห่งละเมิดอันหมายถึง ผลหรือระดับของความเสียหายอันสืบเนื่องมาจากลักษณะแห่งการกระทำละเมิดของจำเลย เช่น ความร้ายแรงแห่งความเสียหายเป็นการกระทำที่ออกอาจ หรือการกระทำซ้ำทำให้มีความเสียหายมากขึ้น เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยทั้ง 2 อย่างข้างต้นแล้วศาลก็จะประเมินออกมาซึ่งค่าสินไหมทดแทนที่จะมีการชดเชยให้กัน

³⁵ พจน์ ปุຍປាកม, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525), น.525-526.

³⁶ Basil Markesinis, Michael Coester, Guido Alpa and Augustus Ullstein, *Compensation for Personal Injury in English, German and Italian Law*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), pp.2-3.

³⁷ มาตรา 438 ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้นได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย

³⁸ สุขุม สุภนิคย์, แพ่งอ้าง, น.214-215.

อนึ่ง ในบัญญัติว่าด้วยค่าสินไหมในทางละเมิดนั้น มีตัวบทกฎหมายให้เรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายไว้โดยเฉพาะแล้ว ดังเช่นในมาตรา 443 ถึงมาตรา 446 จึงทำให้เป็นที่เข้าใจว่าหากนอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนที่ไ้ระบุไว้โดย โดยเฉพาะแล้วนี้ ก็จะไม่สามารถเรียกกร้อกันได้³⁹ อันเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและมีได้เป็นเช่นนั้น ซึ่งโดยหลักการที่ถูกต้องแล้วจะพิจารณากันว่า หากตกอยู่ในบทบังคับของมาตราใดโดยเฉพาะ (Cas Particuliers) ก็ต้องพิจารณาตามบทบัญญัตินั้น ส่วนกรณีนอกเหนือจากบทบัญญัติเฉพาะเรื่องก็ต้องพิจารณาตามหลักทั่วไปตามมาตรา 438⁴⁰ โดยมีหลักการที่สำคัญอยู่ว่า การกระทำดังกล่าวนั้นครบองค์ประกอบความรับผิดชอบในทางละเมิดหรือไม่ หากครบแล้วก็จะต้องมีการเยียวยาชดใช้ให้กันแม้ว่าจะมิได้มีตัวบทบัญญัติไว้อย่างชัดเจนก็ตาม

2.4 ความรู้เบื้องต้นในทางการแพทย์เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจ

ในการจะกล่าวถึงความรับผิดชอบต่อความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิดนั้น ก่อนอื่นจำเป็นที่จะต้องรู้ถึงหลักการพื้นฐานทางการแพทย์ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับร่างกายมนุษย์ และการบาดเจ็บทางจิตใจหรือโรคทางจิตก่อน ซึ่งการพิจารณาในส่วนนี้ก็จะกล่าวถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ และความรู้เบื้องต้นในทางจิตเวชศาสตร์เกี่ยวกับการเจ็บป่วยทางจิตใจ ดังต่อไปนี้

2.4.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของมนุษย์

จากคำอธิบายในทางตำราของวิชาเสรีวิทยาของมนุษย์และจิตวิทยา ซึ่งได้ให้คำอธิบายหรือความหมายเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ไว้ว่าร่างกายของมนุษย์มีความเชื่อมโยงที่ชัดเจนของการทำงานร่วมกันระหว่าง กาย จิตใจ และอารมณ์ ซึ่งมีปฏิกริยาต่อกันและแยกออกจากกันไม่ได้⁴¹ ทั้งนี้เพราะจิตใจจะต้องอยู่ในร่างกายและต้องพึ่งพาอาศัยกันไปตลอดชีวิตหากแยกออกจากกันก็ไม่มีชีวิต ดังคำ

³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2502 “ในกรณีละเมิดทำให้เขาถึงตายนั้น มี ป.พ.พ.มาตรา 443 บัญญัติไว้โดยชัดเจนแล้วว่า ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนอะไรได้บ้าง สำหรับค่าที่ต้องเสียใจเนื่องจากสูญเสียบุตรไปนั้น ไม่มีบัญญัติไว้ในมาตรา443 ฉะนั้นจึงเรียกเอาไม่ได้

⁴⁰ ไพจิตร ปุญญพันธ์, *อ้างแล้ว เชนอรรถที่ 20*, น.147.

⁴¹ มุกดา สุขสมาน, *มนุษย์: ภาวะกายและจิต*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537),

กล่าวที่ว่า “จิตใจที่ด้อยอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์” เพราะถ้าร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ปราศจากภัยไข้เจ็บ มีสมรรถภาพทางกายดี จิตใจก็สุขสบาย หรือในทางกลับกันหากมีความคับข้องใจ ความวิตกกังวล หรือ ความผิดหวังใดๆ เกิดขึ้นใจจิตใจก็จะทำให้กระทบกระเทือนถึงสุขภาพทางกายด้วย และในส่วนของ ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับร่างกายก็เช่นเดียวกันเพราะอารมณ์ หมายถึง สภาวะของจิตใจที่มีการ เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพปกติอันเนื่องมาจากสิ่งเร้าหรือสิ่งยั่วยุที่มากระตุ้นให้มีการตอบสนองทาง จิตใจและร่างกาย เช่น อารมณ์โกรธ เกลียด กลัว รัก เป็นต้น นอกจากนี้อารมณ์ยังเกิดมาจากการทำงาน ของร่างกาย คือ เกิดจากอำนาจของระบบประสาทและต่อมไร้ท่อ ฉะนั้นเมื่อร่างกายกับจิตใจสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิด ร่างกายกับอารมณ์ก็ย่อมสัมพันธ์กันด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าโรคทางกายบางอย่าง เช่น ความดันโลหิตสูง ลมพิษ ปวดศีรษะ โรควิตกกังวล แม้แต่โรคมะเร็ง⁴²นั้นก็อาจมีสาเหตุมาจากจิตใจและอารมณ์ และในทางกลับกัน โรคทางจิตใจบางอย่างก็อาจมีผลมาจากร่างกาย ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ทั้ง 3 ส่วน คือ ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ จึงเป็นเหมือนลูกโซ่ ไม่มีทางที่จะแยกส่วนหนึ่ง ส่วนใดออกจากกันได้⁴³ ดังนั้นเราจึงสรุปได้ว่าจิตใจถือเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ที่มีความสำคัญไม่ต่าง ไปจากอวัยวะต่างๆ ที่สามารถมองเห็นได้ เพียงแต่จิตใจไม่สามารถมองเห็นได้เท่านั้น แต่ทั้งนี้ก็สามารถ สัมผัสได้โดยการแสดงออกมาในรูปแบบของอารมณ์ ส่วนอารมณ์ก็เป็นการแสดงออกมาของอาการ ทางจิตใจชนิดหนึ่ง เช่น อารมณ์โกรธ เกลียด กลัว รัก เป็นต้น ซึ่งหากเป็นกรณีที่ไม่ปกติแล้วก็จะนำมา ซึ่งความเสียหายต่อทั้งกายและจิตใจได้เช่นกัน

2.4.2 ความรู้เบื้องต้นในด้านจิตเวชศาสตร์เกี่ยวกับการเจ็บป่วยทางจิตใจ

คำว่า “จิตเวชศาสตร์” มาจากคำว่า จิต ที่แปลว่าจิตใจ รวมกับ เวชศาสตร์ ที่แปลว่าศาสตร์ใน ด้านการแพทย์ เมื่อรวมกันจึงหมายถึง ศาสตร์ทางด้านการแพทย์ที่ศึกษาโรคทางด้านจิตใจ ต่างกับคำว่า “จิตวิทยา” ตรงที่ว่า จิต ที่แปลว่าจิตใจ รวมกับคำว่า วิทยา ที่มาจากคำว่าวิทยาศาสตร์ จึงเป็นเรื่องของ การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางจิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับด้านการแพทย์⁴⁴ ดังนั้นจิตเวชศาสตร์ ก็จะมีจุดหมายเพื่อการวินิจฉัยและรักษาความเจ็บป่วยทางจิตใจเป็นหลัก ซึ่งหลักเกณฑ์ในการ วินิจฉัยโรคทางจิตเวชที่มักมีการอ้างอิงอย่างแพร่หลายถึง 2 คู่มือที่สำคัญที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการ

⁴² เติ้งอ้อ.

⁴³ จรินทร์ ธานีรัตน์, อนามัยบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2523), น.273-279.

⁴⁴ “จิตเวชศาสตร์,” <www.wikipedia.com>, (มกราคม 2563)

วินิจฉัยและจำแนกโรคทางจิตเวช คือ (1) คู่มือการจำแนกโรคทางจิตเวชของสมาคมจิตแพทย์แห่งสหรัฐอเมริกาฉบับที่ 4 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder – Fourth Edition) หรือที่ ใช้เรียกกันเป็นตัวย่อว่า DSM – IV เริ่มใช้เมื่อ ค.ศ.1994 (2) คู่มือการแยกโรคนานาชาติขององค์การอนามัยโลก ที่เรียกว่า The International Classification of Diseases (ICD) ซึ่งในปัจจุบันคือฉบับที่ 10 หรือ ICD – 10⁴⁵ เริ่มใช้ ค.ศ.1992 คู่มือทั้ง 2 นี้มีความสำคัญอย่างมากต่อการวินิจฉัยโรคทางด้านจิตเวชศาสตร์ “Nervous Shock”⁴⁶ เป็นถ้อยคำในทางกฎหมายที่ใช้เรียกความเสียหายทางจิตใจ (Mental Injury) ในหลายๆ รูปแบบของการเจ็บป่วยทางจิตใจตามหลักจิตเวชศาสตร์⁴⁷ โดยในปัจจุบันมักเรียกว่า “Psychiatric Illness” ซึ่งโรคทางจิตเวชนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ที่มักจะอ้างถึงในการพิจารณาถึงความรับผิดชอบต่อความเสียหายทางจิตใจ ที่มีปรากฏในตำราทางกฎหมายคำพิพากษา บทความ หรือ งานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ก็จะเป็นโรคทางจิตเวชดังต่อไปนี้⁴⁸

1) ความผิดปกติทางจิตใจภายหลังภัยอันตราย (Post – traumatic Stress Disorder)

ความผิดปกติทางจิตใจภายหลังภัยอันตราย หรือที่นิยมเรียกเป็นชื่อย่อว่า PTSD นั้นหมายถึง ความผิดปกติทางด้านจิตเวชที่มีอาการเกิดขึ้นหลังจากได้ประสบต่อภาวะที่เป็นภัยอันตราย และกระทบกระเทือนต่อจิตใจอย่างรุนแรง โดยมีลักษณะหวนคิดและระลึกถึงเหตุการณ์นั้นบ่อยๆ ความสนใจสิ่งต่างๆ ลดน้อยลงหรือหมดไป รู้สึกห่างเหินจากญาติมิตรและคนใกล้ชิดมีอาการซึม เจ็บเมื่อย ไม่รื่นเริง ไม่แจ่มใส งง คิดอะไรไม่ค่อยออก ตื่นเต้นตกใจง่าย ขาดสมาธิ นอนไม่ค่อยหลับ⁴⁹ เกณฑ์ในการวินิจฉัยโรค PTSD ใน DSM – IV มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้⁵⁰

(ก) บุคคลนั้นเคยประสบเหตุการณ์สะเทือนใจ (Traumatic Event) ซึ่งมีลักษณะทั้ง 2 ประการดังต่อไปนี้

⁴⁵ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, ตำราจิตเวชศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), น.17.

⁴⁶ ในประเทศสหรัฐอเมริกานิยมเรียกกันว่า “Emotion Distress”

⁴⁷ Vivienne Harpwood, Modern Tort Law, 7 edition (United Kingdom: Cavendish Publishing, 2009), p.37.

⁴⁸ Law Commission Report No.249, “Liability for Psychiatric Illness,” p.38.

⁴⁹ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, เพ็งฮ้าง, น.506.

⁵⁰ มานิต ศรีสุรภานนท์ และจำลอง ดิษขนิช, ตำราจิตเวชศาสตร์, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: โครงการตำรา คณะแพทยศาสตร์, 2542), น.207.

1. บุคคลนั้นประสบเห็นเหตุการณ์ หรือเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตายคุกคามชีวิต บาดเจ็บรุนแรง หรือคุกคาม สวัสดิภาพ (Threat to the physical integrity) ของตนเองหรือผู้อื่น

2. บุคคลนั้นมีการตอบสนองด้วยความกลัวอย่างรุนแรง รู้สึกว่าไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือ หรือรู้สึกหวาดหวั่น

(ข) การระลึกถึงเหตุการณ์สะเทือนใจนั้นอย่างต่อเนื่องโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง (หรือมากกว่า) ดังต่อไปนี้

1. การคิดคำนึงถึงเหตุการณ์ในลักษณะซ้ำๆ และสอดแทรกเข้ามาจนรู้สึกทุกข์ทรมานใจ ทั้งนี้รวมทั้งจินตภาพ ความคิด หรือการกำหนดรู้

2. การฝันที่ทำให้รู้สึกทุกข์ทรมานในลักษณะซ้ำๆ

3. การแสดงออก หรือความรู้สึกเหมือนว่าเหตุการณ์สะเทือนใจกำลังเกิดขึ้นอีก

4. ความรู้สึกทุกข์ทรมานใจอย่างมากเกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ผู้ป่วยคิด ไปเอง หรือเหตุการณ์แท้จริงที่มีบางส่วนเป็นสัญลักษณ์ หรือคล้ายกับเหตุการณ์สะเทือนใจ

5. ปฏิกริยาทางสรีรวิทยา (Physiological Reactivity) เกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ผู้ป่วยคิด ไปเอง หรือเหตุการณ์แท้จริงที่มีบางส่วนเป็นสัญลักษณ์ หรือคล้ายกับเหตุการณ์สะเทือนใจ

(ค) การหลีกเลี่ยงสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับการสะเทือนใจ และการตอบสนองทั่วไป แบบมีนัย (ไม่พบลักษณะนี้ก่อนเกิดเหตุการณ์) โดยมีอาการอย่างน้อย 3 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1. ความพยายามหลีกเลี่ยงการคิด การรู้สึก หรือการสนทนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสะเทือนใจ

2. ความพยายามหลีกเลี่ยงกิจกรรม สถานที่ หรือบุคคลที่กระตุ้นให้ระลึกถึงเรื่องสะเทือนใจ

3. การไม่สามารถจดจำส่วนสำคัญของเรื่องสะเทือนใจ

4. การบดความสนใจ หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญ

5. การรู้สึกห่างเหิน หรือความรู้สึกแปลกแยกจากผู้อื่น

6. ความจำกัดของอารมณ์ เช่น ไม่สามารถแสดงความรู้สึกได้

7. ความรู้สึกว่ามีอนาคต เช่น ไม่มีการคาดหมายเกี่ยวกับเรื่องของอาชีพ การสมรส บุตร หรือความยืนยาวของอายุ

(ง) อาการของภาวะตื่นตัวมากอยู่ตลอด (ไม่พบลักษณะนี้ก่อนเกิดเหตุการณ์) โดยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้อย่างน้อย 2 ประการ

1. การหลับยากหรือไม่ต่อเนื่อง
2. ความรู้สึกหงุดหงิด หรือระเบิดอารมณ์โกรธ
3. การไม่มีสมาธิ
4. การระแวงระวัง
5. การตกใจง่ายกว่าปกติ

(จ) ความแปรปรวนดังกล่าว (ในข้อ ข.ค.และ ง.) คงอยู่นานกว่า 1 เดือน

(ฉ) ความผิดปกติที่เกิดขึ้นเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทรมานใจอย่างมากมีนัยสำคัญทางการแพทย์ หรือทำให้เกิดการเสื่อมเสียที่ในด้านสังคม ด้านอาชีพ หรือด้านอื่นๆ ที่สำคัญ ส่วนเกณฑ์ในการวินิจฉัยโรค PTSD ใน ICD – 10 มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้ใน ICD – 10 กล่าวคือ PTSD ว่าเป็นปฏิกิริยาทางด้านจิตใจต่อเหตุการณ์ที่กดดันคุกคาม เป็นความหายนะ เช่น มหันตภัยจากธรรมชาติ ความหายนะที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ ภาวะสงครามเหตุรุนแรง ถูกทรมาน ได้รู้เห็นความตายของผู้อื่น ถูกคุกคาม ข่มขู่เอาชีวิต ถูกข่มขืน เป็นต้น⁵¹ เกณฑ์ในการวินิจฉัยโรค PTSD ภายใต้อาการ ICD – 10 จะพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ที่ว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องได้เผชิญกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เครียดไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาสั้นหรือยาวนานแค่ไหนก็ตามของการถูกคุกคามข่มขู่ หรือจากมหันตภัยจากธรรมชาติซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดอาการเศร้าโศกอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นได้กับเกือบทุกคน และอาการที่สำคัญ คือ มีการระลึกและหวนคิดถึงบ่อยๆ ซ้ำๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นภัยอันตราย น่ารังเกียจในอดีต ร่วมกับมีอาการเฉยเมย ความสนใจน้อยลง แยกตนเองห่างเหินจากคนรู้จัก พยายามหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่เดือนความจำในอดีต บางรายมีอาการทำทางตื่นเต้นตกใจง่าย รู้สึกกระมักระวังเป็นพิเศษร่วมกับมีอาการวิตกกังวลและอารมณ์เศร้า นอนไม่หลับ อาจมีการคิดฆ่าตัวตาย บางรายติดสุรา และยาเสพติด⁵²

จะเห็นได้ว่าทั้ง DSM – IV และ ICD – 10 นั้นได้ให้ตัวอย่างของเหตุการณ์หรือประสบการณ์ของสิ่งที่จะก่อให้เกิดสภาวะ (ความเครียด) ที่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นโรคทางจิตประเภท PTSD ได้ โดยเหตุการณ์เหล่านี้มีผลต่อการพิจารณาความรับผิดชอบในทางกฎหมายอย่างมากซึ่งในทางการแพทย์เรียกว่า Traumatic Event ซึ่งมีลักษณะที่จำแนกออกได้ดังต่อไปนี้

1. เป็นเหตุการณ์หรือประสบการณ์โดยตรงของบุคคลนั้นเอง ในการถูกข่มขู่ การบาดเจ็บ หรืออุบัติเหตุ

⁵¹ Law Commission Report No 249, *supra* note 50, p.41.

⁵² สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, *เพ็ญอ้อ*, น.507.

2. เป็นเหตุการณ์ หรือประสบการณ์ที่บุคคลนั้นเป็นพยานในเหตุการณ์ที่ร้ายแรง ดังกล่าว

3. เป็นเหตุการณ์ หรือประสบการณ์ที่ทราบถึงสาเหตุการตาย การบาดเจ็บ หรือการถูกขู่ฆ่าอย่างไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นกับครอบครัวตนเอง หรือบุคคลที่ใกล้ชิด ในงานวิจัยเชิงทดลองครั้งหนึ่งที่ได้ออกแบบมาเพื่อศึกษาถึงความแพร่หลาย หรือ ความชุกของอาการ PTSD ซึ่งมีการทดลองกับกลุ่มคนจำนวนมากในสหรัฐอเมริกาพบว่าการเผชิญกับเหตุการณ์ที่รุนแรงอย่างการถูกข่มขืน หรือการต่อสู้กันมีแนวโน้มก่อให้เกิดโรค PTSD มากกว่าการเผชิญกับเหตุการณ์ หรือสถานการณ์รุนแรงอื่น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาที่พบว่า 28% ของผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์ที่มีมือปืนคนหนึ่งยิงกราดเข้าไปในโรงอาหารในรัฐเทกซัสมีอาการของโรค PTSD หรือไม่มีอีกเหตุการณ์หนึ่งของผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์การโจมตียิงรถตู้ที่มีนักเรียนชาวยิว นิกายฮาซิดิ (Hasidic) พบว่าผู้รอดชีวิต 4 จาก 11 คนมีอาการ PTSD สำหรับเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงน้อยลงมา เช่น อุบัติเหตุบนท้องถนนก็พบว่า 11% ของผู้ประสบอุบัติเหตุมีอาการ PTSD ระหว่างอุบัติเหตุ⁵³ ส่วนในเหตุการณ์ที่บุคคลนั้นเป็นพยานเห็นเหตุการณ์ หรือทราบถึงสาเหตุการตายของครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดนั้น ก็มีงานวิจัยที่ศึกษาถึงเหตุการณ์เหล่านี้เช่นกัน ดังเช่น การศึกษาถึงผู้ที่อาศัยในเมืองพบว่า 25 % ของคนที่ได้เห็นเหตุการณ์หรือเป็นพยานในเหตุการณ์ที่มีผู้อื่นถูกฆ่า หรือบาดเจ็บอย่างร้ายแรงมีการเกิดขึ้นของอาการ PTSD และในการทราบถึงข่าวการตายของคนที่เป็นที่รักญาติ หรือคนใกล้ชิด 25% ของคนเหล่านี้มีอาการ PTSD⁵⁴

นอกจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดโรค PTSD แล้วยังมีการวิจัยเพิ่มเติมที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีบทบาทต่อการก่อให้เกิดโรค PTSD อีก ดังเช่น ปัจจัยก่อนเหตุการณ์ เช่น เพศ การศึกษา สถานะภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความผิดปกติก่อนหน้า และเหตุการณ์รุนแรงก่อนหน้า กับปัจจัยหลังเหตุการณ์ เช่น ความพิการที่เกิดขึ้น การสูญเสียคนรัก หรือการไม่สามารถทำในสิ่งที่ชอบได้อีก เป็นต้น⁵⁵

2.4.3 โรคซึมเศร้า หรือโรคอารมณ์เศร้า (Major Depressive Disorder)

โรคซึมเศร้า หรือโรคอารมณ์เศร้าจัดอยู่ในกลุ่มของโรคอารมณ์แปรปรวน (Mood Disorder) ซึ่งเป็นโรคที่มีความผิดปกติของอารมณ์ โรคซึมเศร้า หมายถึง อารมณ์ทุกข์ รู้สึกเศร้าหมอง จิตใจหดหู่

⁵³ Law Commission Report No 249, *supra* note 50, p.42.

⁵⁴ เพิ่งอ้าง.

⁵⁵ เพิ่งอ้าง.

เซื่องซึม เซื่องซึม นอนไม่หลับ ขาดสมาธิ เบื่ออาหาร ไม่มีเรี่ยวแรง ผอมลงหรือน้ำหนักลด หมดอารมณ์ทางเพศ คิดอยากตาย เป็นต้น และมีผลกระทบในด้านสังคมหรืออาชีพ ทำให้มีพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นคนแยกตัวเงียบซึม และสมรรถภาพในการเรียนหรือทำงานลดลง⁵⁶

โรคซึมเศร้า อาจจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้

1. เป็นอารมณ์ปกติ ซึ่งใครๆ ก็รู้สึกได้ แต่จะไม่รุนแรงหรือคงนาน และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ

2. เป็นอารมณ์ที่ผิดปกติ คือคงนานและระดับที่เกิดปกติวิสัยไปบ้าง เกิดขึ้นเนื่องจากมีปัญหาการปรับตัวผิดปกติ หรือเป็นผลมาจากการมีโรคทางกายและโรคทางจิตต่างๆ

3. เป็นโรคทางจิตโดยตรง โดยมีอารมณ์ผิดปกติคงนาน ซึ่งจำแนกออกไปอีกตามลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การแบ่งตามระดับความรุนแรง หรือความเรื้อรัง เป็นต้น เกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคความผิดปกติด้านอาการซึมเศร้า ใน DSM – IV มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้⁵⁷

(ก) มีอาการดังต่อไปนี้ 5 อาการ (หรือมากกว่า) ร่วมกันอยู่นาน 2 สัปดาห์ และแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไปจากแต่ก่อน โดยมีอาการอย่างน้อยหนึ่งข้อของ (1) อารมณ์ซึมเศร้า (2) เบื่อหน่าย ไม่มีความสุข หมายเหตุ: ไม่รวมอาการที่เห็นชัดว่าเป็นจากภาวะความเจ็บป่วยทางกาย

1. มีอารมณ์ซึมเศร้าเป็นส่วนใหญ่ของวัน แทบทุกวัน โดยได้จากการบอกเล่าของผู้ป่วย (เช่น รู้สึกเศร้า หรือว่างเปล่า) หรือไม่ก็จากการสังเกตของผู้อื่น (เช่น เห็นว่าร้องไห้) หมายเหตุ: ในเด็กและวัยรุ่นสามารถเป็นอารมณ์หงุดหงิด

2. ความสนใจหรือความสุขใจในกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดหรือแทบทั้งหมดลดลงอย่างมาก เป็นส่วนใหญ่ของวัน แทบทุกวัน (โดยได้จากการบอกเล่าของผู้ป่วย หรือไม่ก็จากการสังเกตของผู้อื่น)

3. น้ำหนักลดลงโดยมิได้เป็นจากการคุมอาหาร หรือเพิ่มขึ้นอย่างมีความสำคัญ (ได้แก่น้ำหนักเปลี่ยนแปลงมากกว่าร้อยละ 5 ต่อเดือน) หรือมีการเบื่ออาหารหรือเจริญอาหารแทบทุกวัน หมายเหตุ: ในเด็ก ดูว่าน้ำหนักไม่เพิ่มขึ้นที่ควรจะเป็น

4. นอนไม่หลับ หรือหลับมากไปแทบทุกวัน

⁵⁶ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, *เพ็งอ้าง*, น.348.

⁵⁷ ปราโมทย์ สุคนิษฐ์ และมาโนช หล่อตระกูล, “เกณฑ์การวินิจฉัยโรคตามระบบDSM-IV,”

5. ความคิดและการเคลื่อนไหวเชิงซ้ำ หรือพลังผ่านกระวนกระวายแทบทุกวัน (จากการสังเกตของผู้อื่น มิใช่เพียงจากความรู้สึกของผู้ป่วยว่ากระวนกระวายหรือซ้ำลง)

6. อ่อนเพลีย หรือไร้เรี่ยวแรงแทบทุกวัน

7. รู้สึกตนเองไร้ค่า หรือรู้สึกผิดอย่างไม่เหมาะสมหรือมากเกินไป (อาจถึงขั้นหลงผิด) แทบทุกวัน (มิใช่เพียงแค่การโทษตนเองหรือรู้สึกผิดที่ป่วย)

8. สมาธิหรือความสามารถในการคิดอ่านลดลง หรือตัดสินใจอะไรไม่ได้ แทบทุกวัน (โดยได้จากการบอกเล่าของผู้ป่วย หรือไม่ก็จากการสังเกตของผู้อื่น)

9. คิดถึงเรื่องการตายอยู่เรื่อยๆ (มิใช่แค่กลัวว่าจะตาย) คิดอยากตายอยู่เรื่อยๆ โดยมีได้วางแผนแน่นอน หรือพยายามฆ่าตัวตายหรือมีแผนในการฆ่าตัวตายไว้แน่นอน

(ข) อาการเหล่านี้มิได้เข้ากับเกณฑ์ของการวินิจฉัยอาการแบบผสม Mixed Episode

(ค) อาการเหล่านี้ก่อให้เกิดผู้ป่วยมีความทุกข์ทรมานอย่างมีความสำคัญทางการแพทย์ หรือกิจกรรมด้านสังคม การงาน หรือด้านอื่นๆ ที่สำคัญ บกพร่องลง

(ง) อาการมิได้เป็นจากผลโดยตรงด้านเสรีวิทยาจากการ (เช่น สารเสพติด, ยา) หรือจากภาวะความเจ็บป่วยทางกาย

(จ) อาการไม่ได้เป็นเพราะความโศกเศร้าเสียใจ ได้แก่ มีอาการคงอยู่นานกว่า 2 เดือน หลังจากสูญเสียผู้ที่ตนรัก หรือมีหน้าที่บกพร่องลงมาก หมกมุ่นกับความคิดว่าตนไร้ค่าอย่างผิดปกติ มีความคิดฆ่าตัวตาย มีอาการโรคจิต

ส่วนใน ICD – 10 ขององค์การอนามัยโลกก็ได้ให้หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคดังกล่าว นี้ไม่แตกต่างกับ DSM – IV ของสหรัฐอเมริกา ในงานวิจัยเรื่องโรคซึมเศร้าส่วนใหญ่มักแสดงให้เห็นว่าอาการของโรคนี้อาจจะเกิดจากเหตุการณ์ของการสูญเสียคนที่รักไป เช่น ในเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่อินเดียตะวันตกที่คร่าชีวิตผู้คนไปกว่า 10,000 คน จากการศึกษาพบว่า 23 ครอบครัวยุติชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าวพบว่า 23% มีอาการ PTSD 21% มีอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรง และ 9% มีอาการผิดปกติในการปรับตัว อีกทั้งพบว่า การตายของญาติหรือคนใกล้ชิดมีผลเกี่ยวข้องอย่างมากต่อความผิดปกติด้านอาการซึมเศร้า⁵⁸ แต่อย่างไรก็ตามเชื่อว่าโรคซึมเศร้ามักจะพบแต่เฉพาะในเหตุการณ์

⁵⁸ Law Commission Report No 249, *supra* note 50, pp.47-48.

ของการสูญเสียคนที่รักไปเท่านั้น ในเหตุการณ์อื่นๆ ก็อาจมีผลต่อโรคทางจิตใจนี้ได้รวมตลอดทั้งปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของโรคดังกล่าวนี้

2.4.4 ภาวะการปรับตัวผิดปกติ (Adjustment Disorders)

โดยปกติเมื่อมีเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดต่อจิตใจ มนุษย์ก็จะพยายามปรับตัวทั้งร่างกายและจิตใจให้สามารถทนต่อภาวะตึงเครียดนั้นได้ เพื่อความอยู่รอดและความปกติสุข แต่ถ้าในความพยายามในการปรับตัวต่อภาวะตึงเครียดนั้นล้มเหลวหรือทำได้ไม่สมบูรณ์ก็จะเกิดอาการต่างๆ ให้เห็นได้ เช่น มีความวิตกกังวล โกรธ หงุดหงิด ก้าวร้าว แยกตัว ซึมเศร้า บางรายอาจออกมาในรูปของปัญหาความประพฤติ เป็นต้น⁵⁹ ดังนั้นภาวะการปรับตัวผิดปกติจึงหมายถึง การที่ผู้ป่วยมีอาการทางอารมณ์ หรือ พฤติกรรมเป็นการตอบสนองต่อปัญหาทางจิตใจ หรือความเครียด และส่งผลให้ผู้ป่วยเกิดความทุกข์ใจมากผิดปกติ หรือมีปัญหาด้านกิจกรรมเกี่ยวกับสังคม หน้าที่การงาน หรือการเรียน⁶⁰

เกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคภาวะการปรับตัวผิดปกติใน DSM – IV มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

(ก) มีอาการทางอารมณ์หรือพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์หนึ่ง (หรือมากกว่า) ที่ทำให้เกิดความเครียดภายในเวลา 3 เดือน หลังจากเริ่มต้นเหตุการณ์

(ข) อาการ หรือพฤติกรรมเหล่านี้มีความสำคัญทางการแพทย์ โดยปรากฏข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

1. รู้สึกทุกข์ทรมานอย่างมากเกินกว่าที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเผชิญเหตุการณ์นั้น
2. กิจกรรมด้านสังคม หรือการงาน (การศึกษา) บกพร่องลงอย่างสำคัญ

(ค) ความผิดปกติที่เกิดจากเหตุการณ์ไม่ได้เข้าเกณฑ์การวินิจฉัยโรคใน Axis I อื่นและไม่ใช่อันเป็นเพียงการกำเริบของโรคใน Axis II ที่มีมาก่อน

(ง) อาการไม่ใช่ปฏิกิริยาจากการสูญเสียทั่วไป

⁵⁹ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, *เพ็งอ้วง*, น.514.

⁶⁰ สมภพ เรื่องตระกูล, *ตำราจิตเวชศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โรงเรียนแก้ว, 2542), น.165.

(จ) เมื่อเหตุการณ์ (หรือผลติดตามมา) สิ้นสุดลง อาการจะคงอยู่ต่อไปไม่มากกว่า 6 เดือน
เกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคภาวะการปรับตัวผิดปกติ ใน ICD – 10 มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้⁶¹

ใน ICD – 10 ได้กล่าวถึงภาวะการปรับตัวผิดปกติว่าเป็นภาวะที่บุคคลมีความรู้สึกอึดอัด เป็นทุกข์ อยู่ในสภาพอันตราย อยู่ในความลำบาก ร่วมกับมีความแปรปรวนทางอารมณ์ จนทำให้รบกวน ต่อความสามารถในการทำงาน หรือหน้าที่ทางสังคม โดยที่ความผิดปกตินี้เกิดเนื่องจากความกดดัน หรือความเครียดที่เกิดในช่วงระยะของการพัฒนาที่สำคัญของมนุษย์ หรือเป็นที่เกิดจากเหตุการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชีวิต ความผิดปกตินี้จะเกิดขึ้นในระยะ 1 เดือนหลังจากเกิดภาวะเครียดและ ระยะอาการดำเนินโรคมักไม่เกิน 6 เดือน⁶²

งานวิจัยที่ศึกษาถึงเหตุการณ์การโจมตียกรถตู้ที่มีนักเรียนชาวยิวนิวยอร์ก (Hasidic) ที่พบว่าผู้รอดชีวิต 4 จาก 11 คนมีอาการ PTSD และมีจำนวนผู้รอดชีวิต 2 ใน 4 คนมีอาการผิดปกติด้านการปรับตัวควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ยังมีส่วนบุคคลที่มีผลต่อการก่อให้เกิดโรคทางจิตชนิดนี้ด้วย

2.4.5 ความผิดปกติเนื่องจากความกังวลด้านจิตใจ (Generalized Anxiety Disorders)

ความผิดปกติเนื่องจากความกังวลด้านจิตใจ หรือที่เรียกชื่อย่อว่า GAD นั้นเป็นรูปแบบของความผิดปกติที่มีความวิตกกังวลอันไม่เหมาะสมกับความเป็นจริง หรือมีมากเกินไป ซึ่งเกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ความวิตกกังวลนั้นมีลักษณะแผ่กระจายไปในหลายๆ เรื่อง ไม่เฉพาะหรือเจาะจงอยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งในความผิดปกติดังกล่าวนี้จะมีผลต่ออาการทางกาย เช่น ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ นอนไม่หลับ และมีผลกระทบต่อกิจวัตรประจำวันต่างๆ อีกด้วย

เกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคความผิดปกติเนื่องจากความกังวลด้านจิตใจ ใน DSM – IV มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้⁶³

⁶¹ ปราโมทย์ สุคนิชย์ และมาโนช หล่อตระกูล, เกณฑ์การวินิจฉัยโรคตามระบบDSM-IV,”

<<http://www.ramamental.com/dsm/>>

⁶² สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, *เพ็ญอังกูร*, น.515.

⁶³ ปราโมทย์ สุคนิชย์ และมาโนช หล่อตระกูล, “เกณฑ์การวินิจฉัยโรคตามระบบDSM-IV,”

<<http://www.ramamental.com/dsm/>>

(ก) มีความวิตก และกังวลใจอย่างมาก (หวั่นวิตกว่าจะมีสิ่งไม่ดีเกิดขึ้น) เกิดขึ้นอย่างน้อย 6 เดือน โดยวันที่เป็นมีมากกว่าวันที่ไม่เป็น และเป็นกับหลายๆ เหตุการณ์ หรือหลายๆ กิจกรรม (เช่น การงาน หรือการเรียน)

(ข) ผู้ป่วยรู้สึกว่ายากแก่การควบคุมความกังวลใจที่มี

(ค) ความวิตกและความกังวลใจนี้ สัมพันธ์กับอาการ 6 ข้อต่อไปนี้ อย่างน้อย 3 ข้อขึ้นไป (โดยอย่างน้อยมีวันที่มีบางอาการมากกว่าวันที่ไม่มี ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา) หมายเหตุ: ในเด็กมีเพียงแค่อาการเดี๋ยวก็เพียงพอ

1. กระสับกระส่าย หรือรู้สึกเหมือนถูกเร้า หรือเหมือนอาจเกิดเรื่องได้ตลอด

2. อ่อนเพลียง่าย

3. ตั้งสมาธิยาก หรือใจลอย

4. หงุดหงิด

5. กล้ามเนื้อตึงตัว

6. มีปัญหาการนอน นอนหลับยาก หรือหลับๆ ตื่นๆ หรือกระสับกระส่ายหลับไม่ได้

(ง) จุดหลักของความวิตกและความกังวลใจ มีได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ลักษณะของความผิดปกติใน Axis I เท่านั้น ในเหตุอื่นๆ เช่น ความวิตกหรือกังวลใจเกี่ยวข้องกับการเกิด Panic Attack⁶⁴ (ดังใน Panic Disorder) การมีพฤติกรรมที่น่าอับอายท่ามกลางผู้คน (ดังใน Social Phobia) การคิดเชื่อโรค (ดังใน Obsessive – compulsive Disorder⁶⁵) การต้องจากบ้านหรือญาติใกล้ชิด การมีน้ำหนักเพิ่ม การมีอาการทางร่างกายต่างๆ หรือการมีโรคร้ายแรง และความวิตกกังวลใจนี้ มิได้เกิดขึ้นเฉพาะช่วงที่เป็น Post – traumatic Stress Disorder (PTSD)

(จ) ความวิตกและความกังวลใจหรืออาการทางกายก่อให้เกิดผู้ป่วยมีความทุกข์ทรมานอย่างมีความสำคัญทางการแพทย์ หรือกิจกรรมด้านสังคม การงาน หรือด้านอื่นๆ ที่สำคัญบกพร่องลง

(ฉ) อาการมิได้เป็นจากผลโดยตรงด้านเสรีวิทยาจากสาร (เช่น สารเสพติด, ยา) หรือจากภาวะความเจ็บป่วยทางกาย

⁶⁴ Panic Attack คือ ความกลัวอย่างรุนแรง พร้อมกับมีอาการทางกายหลายอย่างรวมไปด้วย อาการจะเกิดขึ้นในทันที และเป็นมากอย่างรวดเร็ว ภายในเวลา 10 นาที.

⁶⁵ Obsessive-Compulsive Disorder คือ โรคย้ำคิดย้ำทำ

ใน ICD-10 ได้ให้หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยไว้ว่า ต้องมีความวิตกกังวลที่มีลักษณะแผ่กระจายทั่วๆ ไป ไม่จำกัดอยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และดำรงอยู่อย่างค่อนข้างสม่ำเสมอโดยเกือบทุกวันเป็นเวลาหลายสัปดาห์⁶⁶ โดยมีอาการที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

1. หวาดวิตก เช่น วิตกในเรื่องของอนาคตว่าอาจโชคร้าย ขาดสมาธิ
2. ความตื่นเครียดในระบบเคลื่อนไหว หรือกล้ามเนื้อ เช่น ง่วงงัน สิ้น ไม่สามารถผ่อนคลายได้
3. ระบบประสาทอิสระทำงานมากกว่าปกติ เช่น เหงื่อออกง่าย ใจสั่น จุกแน่นบริเวณยอดอก มึนงงและปากแห้ง

ความกังวลด้านจิตใจนี้มีอยู่อย่างแพร่หลายหลังเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่รุนแรง เช่น การวิจัยศึกษาถึงบุคคลที่ได้รับอุบัติเหตุทางถนนที่เข้ารับการรักษาตัวในแผนกฉุกเฉินของโรงพยาบาล พบว่า 18% มีความกังวลด้านจิตใจในการเดินทางช่วง 1 ปี หลังเกิดอุบัติเหตุและในอีกเหตุการณ์หนึ่งทีหลังจากเหตุการณ์การประทุของภูเขาไฟในโคลัมเบียแม้จะพบอาการ PTSD มากที่สุด แต่ก็พบว่า 22% ของเหยื่อกลุ่มที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ ด้วย ด้วยตนเองแต่มีญาติ เพื่อน ทรัพย์สิน หรือความโกลาหลของข้อมูลข่าวสารจากเหตุการณ์ดังกล่าว มีอาการของความผิดปกติเนื่องจากความกังวลด้านจิตใจ นอกจากนี้ปัจจัยส่วนบุคคลก็มีผลต่อการก่อให้เกิดโรคทางจิตชนิดนี้ขึ้นด้วยหนึ่งโรคทางจิตเวชที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโรคทางจิตทั้งหมดที่มีอยู่ ฉะนั้นแล้วการพัฒนาทางกฎหมายในเรื่องดังกล่าวนี้หรือความรับผิดชอบทางกฎหมายในด้านนี้ก็ควรที่จะพิจารณาโดยความรู้ทางการแพทย์เป็นหลักและหากมีโรคทางจิตอื่นๆที่สามารถพิจารณาให้รับผิดชอบในทางกฎหมายลักษณะละเมิดได้โดยไม่ขัดต่อหลักการแล้ว ก็สมควรที่จะให้อ่างขึ้นเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางกฎหมายต่อไปดังนั้นหากเราถลกลับมาดูถึงเรื่องการชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจในช่วงแรก ก็จะเห็นได้ว่าเป็นความเสียหายทางจิตใจที่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขที่สำคัญคือต้องมีการบาดเจ็บทางร่างกายอันเป็นผลให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บดังกล่าว ซึ่งในความเจ็บปวด หรือทุกข์ทรมานนี้เองที่ถือเป็นความเสียหายทางจิตใจแต่ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาในทางการแพทย์ที่มากขึ้น มีการรับรักษาภาพ

⁶⁶ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, *เพ็งอ้าง*, น.476.

ของมนุษย์ว่าประกอบไปด้วยกายจิตใจและอารมณ์ในทางกฎหมายเองก็มีรูปแบบของความรับผิดชอบใน
ความเสียหายทางจิตใจที่ไม่ได้มีเงื่อนไขของการบาดเจ็บทางร่างกาย

บทที่ 3

ความรับผิดในทางละเมิดในกฎหมายแพ่งทางคดี ตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 ความรับผิดทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอีกประเทศหนึ่ง ที่มีกฎหมายให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิในความเสียหายทางจิตใจ ในเบื้องต้น อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวกับเรื่องนี้มีความคล้ายคลึงกับกฎหมายอังกฤษมาก เนื่องจากศาลสหรัฐอเมริกาได้นำหลักคอมมอนลอว์ของอังกฤษมาใช้แก้ไข ปัญหาทางคดีด้วย อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ศาลและนักกฎหมายของ สหรัฐอเมริกาก็ได้สร้างและพัฒนาหลักกฎหมายเพื่อให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิในความเสียหายต่อจิตใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

จากการศึกษาความรับผิดทางละเมิด พบว่าความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายของรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประการคือ การละเมิดโดยจงใจ (Intentional tort) การละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligent Tort) และการละเมิดซึ่งเป็นความรับผิดเด็ดขาด (Strict liability)¹

ก. การละเมิดโดยจงใจ (State of mind) หรือภาวะแห่งจิตใจ ที่ผู้กระทำความผิดประสงค์ต่อผล หรือเล็งเห็นผลแห่งการกระทำของตนได้ หรือเรียกร่องอีกนัยหนึ่งว่า “ความผิด” (Fault) ซึ่งจงใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกามีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายอังกฤษ² การละเมิดโดยจงใจให้รวมถึง การทำร้ายร่างกาย (Battery) การขู่เชิญประทุษร้าย

¹ Douglas Whitman and others, Law and Business, 1st ed. (New York: Random House Business Division, 1987), p. 49.

² บัญญัติ สุชีวะ, “ประมาท,” บทบัญญัติ, เล่ม 21 ตอน 2, น. 295 (เมษายน 2506).

(Assault) ความเสียหายต่อเสรีภาพ (False imprisonment) ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ (Intentional infliction of emotional distress) การบุกรุกต่อทรัพย์สิน (Trespass to land) หรือ การเบียดบังทรัพย์สิน (Conversion) เป็นต้น³ ดังนั้น การกระทำละเมิดโดยจงใจเป็นกรณีที่จำเลยตั้งใจกระทำ อันเป็นการขัดกับผลประโยชน์ของ โจทก์ที่ได้รับความรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย ความรับผิดชอบในทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ ผู้กระทำมีหน้าที่ที่จะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นและจำเลยซึ่งเป็นบุคคลผู้กระทำละเมิด ได้รู้สำนึกของการกระทำ โดยฝ่าฝืนหน้าที่ โดยผิดกฎหมายที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ซึ่งเป็นบุคคลผู้ฟ้องคดี เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน อันเป็นการเยียวยาความเสียหาย ที่มีความสัมพันธ์แห่งเหตุและผลระหว่างการกระทำ ความผิดและความเสียหาย ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ว่านี้เป็นองค์ประกอบหลักเกณฑ์ของความรับผิดชอบในทางละเมิดทุกประเภท ศาลจะพิจารณาการคาดเห็น ได้ล่วงหน้า (Foreseeability)⁴ มาใช้วัดว่ากระทำของจำเลยเป็นการละเมิดโดยจงใจหรือไม่ด้วย กล่าวคือ การคาดเห็นได้ล่วงหน้าเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับ ความน่าจะเป็นไปได้ว่าบางสิ่งจะเกิดในอนาคต เช่น จำเลยยกปืนขึ้นไปที่โจทก์และดึงไกปืน จำเลยย่อมคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่า การกระทำนั้นอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ กรณีดังกล่าวหากจำเลยจงใจสับไกปืนยิงออกไป ย่อมทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บในทางร่างกายหรือถึงแก่ความตายโดยเจตนาได้ เป็นต้น

คดีเกี่ยวกับการละเมิดโดยจงใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่สำคัญคือ คดี *Katko v. Briney* Supreme Court of Iowa 183 N.W. 2d 657 (1971) มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ซึ่งเป็นผู้บุกรุกโรงนาร้างเพื่อลักขวิดเก่าๆ และอ่างใส่ผลไม้ ซึ่งโจทก์คิดว่าเป็นโบราณวัตถุ เมื่อโจทก์เปิดประตู เข้าไปในห้องนอน ปืนลูกปรายที่ยิงไว้ด้วยสายไฟที่ลুকบิดประตู ได้ยิงโจทก์ที่ขาขวา ทำให้โจทก์เสียวขาขวาไป ต้องเข้ารับการ รักษาที่โรงพยาบาลเป็นเวลา 4 วัน โจทก์ได้ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของโรงนาในข้อหาหรือฐานความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จำเลยได้เถียงว่ากฎหมายอนุญาตให้จำเลยใช้ปืนสปริงในที่อยู่อาศัยเหนือ โถงคังเพื่อ ป้องกัน โจรหรือโจรเข้ามาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยว่า ข้อต่อสู้ของจำเลยใน

³ Douglas Whitman and others, *Law and Business*, 1st ed. (New York: Random House Business Division, 1987), p. 55-56.

⁴ การคาดเห็นได้ล่วงหน้า (Foreseeability) คือ ความรู้หรือการสังเกตเห็นว่า ผลของการกระทำน่าจะเกิดได้ ถ้าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่น่าอนนั้นได้เกิดขึ้นจริง (The knowledge or notice that a result is likely to occur if a certain act occurs)

สถานการณ์เช่นนี้ฟังขึ้นหรือไม่ ศาลสูงสุดแห่งรัฐไอโอตัสตินว่า ข้อต่อสู้ของจำเลยฟังไม่ขึ้น เพราะการที่จำเลยใช้ปืนยิงโจทก์นั้นเกินความจำเป็นที่จะป้องกันทรัพย์สินได้ แม้โจทก์จะกระทำโดยฝ่าฝืนกฎหมายเข้าไปโรงนาของจำเลยก็ตาม กฎหมายก็จะประเมินค่าความปลอดภัยของมนุษย์มากกว่าการป้องกันสิทธิในทรัพย์สิน และการกระทำของจำเลยมิใช่เป็นการยับยั้งการกระทำที่เป็นอาชญากรรมร้ายแรง⁶ การที่จำเลยใช้ปืนสปริงติดตั้งไว้ที่ประตูโกดังเพื่อป้องกันขโมยเข้าไปลักทรัพย์ แสดงให้เห็นว่าจำเลยย่อมรู้หรือสังเกตเห็นได้ว่าผลที่โจทก์จะถูกยิงน่าจะเกิดขึ้นได้หากโจทก์เข้าไปในโกดัง ซึ่งจำเลยมีหน้าที่ที่จะหลีกเลี่ยงโดยประจักษ์ชัดแจ้งที่ไม่ให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ได้แต่หาได้กระทำไม่ การกระทำของจำเลยเป็นการคาดเห็นล่วงหน้าว่า ความเสียหายจะเกิดขึ้นกับโจทก์ได้ซึ่งเป็นการละเมิดโดยจงใจ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความปลอดภัยในทางละเมิด

ข. การละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligence) “ประมาทเลินเล่อ” เป็นส่วนหนึ่งของ “ความผิด” (Fault) ที่เป็นสภาพทางจิตใจ หรือภาวะทางจิตใจที่ผู้กระทำไม่มีความประสงค์ต่อผลแห่งการกระทำของตน⁷ การละเมิดโดยประมาทเลินเล่อเป็นความรับผิดชอบที่ไม่เกี่ยวกับการกระทำละเมิดโดยจงใจของจำเลย แต่ค่อนข้างเป็นการละเลยโดยไม่เอาใจใส่พอสมควรต่อการที่จะปฏิบัติตามมาตรฐานการกระทำ สิ่งหนึ่งในบรรดาการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อหรือโดยไม่ตั้งใจ พบว่า การประมาทเลินเล่อที่ว่าเป็นแหล่งที่มาทั่วไปของความรับผิดชอบทางละเมิดมากที่สุดตามหลักคอมมอนลอว์ซึ่งชาวอเมริกันส่วนมากมีความรู้สึกว่ ประชาชนคนทั่วไปสามารถฟ้องเป็นคดีความในรูปแบบของการกระทำโดยประมาทเลินเล่อใด ๆ ได้ และส่วนหนึ่งของการละเมิดโดยประมาทเลินเล่อเป็นความรับผิดชอบทางละเมิด ที่ประชาชนทั่วไปสามารถได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากผลของการประกันภัยแทนการฟ้องเป็นคดีความ ซึ่งการประกันภัยมีบทบาทในการให้ความคุ้มครองสิทธิในความปลอดภัยมาก ในกฎหมายสหรัฐอเมริกาด้วย คดีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในทางละเมิดเพื่อความปลอดภัยที่เกิดจากการประมาทเลินเล่อได้แก่ คดี *Potter v. Firestone Tire & Rubber Co.* (Cal.1993) มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยได้นำของเสียที่เป็นพิษมาทิ้งไว้ โดยฝ่าฝืนกฎหมายเป็นเหตุให้โจทก์กลัวว่าตนเองจะเกิดโรคมะเร็งในอนาคตจนโจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ โจทก์เรียกค่าเสียหายทางจิตใจ

⁶ Daniel v. Davison and others, *Contemporary Business Law, Principles and Cases*, 2nd ed. (Boston: Kent Publishing Company, 1987), p. 61.

⁷ บัญญัติ สุชีวะ, “ประมาท,” *บทบัญญัติ*, เล่ม 21 ตอน 2, น. 295 (เมษายน 2506).

ศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียพิพากษาให้ความคุ้มครองสิทธิในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับโจทก์ ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง ความรับผิดชอบในทางละเมิด ที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท เลินเล่อ ผู้กระทำมีหน้าที่ที่จะต้องหลีกเลี่ยงพอสมควรแก่เหตุ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เหตุในการฟ้อง คดีละเมิดที่กระทำโดยประมาทเลินเล่อตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาเมืองคัมเปอร์ประกอบใหญ่ๆ ที่สำคัญ 4 ประการคือ⁸

(1) หน้าที่ที่ต้องระมัดระวัง ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ (Existence of a duty of care owed by the defendant to the plaintiff) การพิสูจน์หน้าที่ที่จำเลยหรือลูกขุนเป็นผู้ตัดสินในการฟ้องว่าจำเลยละเลยที่จะใช้ความระมัดระวังตามที่จำเลยมีอยู่หรือไม่ โดยเปรียบเทียบการกระทำของจำเลยกับการกระทำของบุคคลที่สมมุติขึ้นที่ได้กระทำพอสมควรแก่เหตุภายใต้สถานการณ์เดียวกัน กฎหมายได้สร้างบุคคล เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกระทำของจำเลยว่าจำเลยได้กระทำพอสมควรแก่เหตุหรือไม่ โดยกฎหมายเรียกบุคคลที่สมมุติขึ้นว่า “วิญญาณชน”

(2) จำเลยฝ่าฝืนหน้าที่ โดยพฤติกรรมที่ไม่มีเหตุอันสมควร การฝ่าฝืนหน้าที่ (Breach of duty) นั้นเป็นกรณีที่จำเลยละเลยหน้าที่ที่จะใช้ความระมัดระวัง ปัจจัยสำคัญที่นำมาเปรียบเทียบว่าการกระทำของจำเลยมีหน้าที่อย่างวิญญาณชน ได้ฟังกระทำที่คาดเห็นได้ล่วงหน้าหรือไม่ โดยพิจารณาจาก 3 ประการคือ⁹ (1) ความรู้ (Knowledge) กฎหมายสันนิษฐานว่าทุกคนต้องรู้กฎหมายโดยทุก ๆ คนต้องรู้ว่าการกระทำอย่างไรถูกหรืออย่างไรผิดกฎหมายบ้าง (2) การตรวจสอบผลที่จะเกิดขึ้น (Investigation) ว่าเมื่อมีการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้อื่นหรือไม่ และ (3) การตัดสินใจ (Judgment) ว่า เมื่อได้รู้และตรวจสอบผลที่จะเกิดขึ้นแล้ว ควรกระทำสิ่งนั้นหรือไม่ ดังนั้น สิ่งที่บุคคลซึ่งสมมุติขึ้นได้กระทำลงตามปัจจัยดังกล่าวแล้ว ก็ถือว่าเป็นการกระทำตามมาตรฐานของวิญญาณชน หากการกระทำของจำเลยมีมาตรฐานการกระทำที่ต่ำกว่ามาตรฐานของวิญญาณชนกระทำที่ว่านี้ ก็ถือว่าจำเลยได้ฝ่าฝืนหน้าที่ที่ต้องระมัดระวังแล้ว จำเลยจะต้องรับผิดชอบ¹⁰ เช่น คดี *Mazza v. Huffaker* (N.C. App. 1983) มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยเป็นจิตแพทย์ รักษาคนไข้เป็นเวลาสี่ปี หลังจากนั้นจำเลยมีความสัมพันธ์

⁸ Robert N. Corley and others, *The legal and Regulatory Environment of Business*, 9th ed. (New York: McGraw-Hill Inc., 1993), pp. 191-195.

⁹ Daniel v. Davison and others, *Contemporary Business Law, Principles and Cases*, 2nd ed., p. 62.

¹⁰ Robert N. Corley and others, *The legal and Regulatory Environment of Business*, 9th ed., pp. 191-196.

ทางเพศกับภริยาคนไข้ ซึ่งเป็นข้อห้ามของจิตแพทย์ที่จะต้องปฏิบัติตามความระมัดระวังในการมีความสัมพันธ์เช่นนั้น เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่คนไข้โดยเคร่งครัด จำเลยมีหน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายอันเป็นหน้าที่ตามสัญญา เมื่อจิตแพทย์ฝ่าฝืนหน้าที่นั้น ถือว่าเป็นการละเมิดโดยจงใจ ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจแก่โจทก์ซึ่งเป็นคนไข้ จำเลยจึงต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน¹¹ และ

(3) ความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล (Causation)

ความสัมพันธ์แห่งเหตุและผลที่ว่านี้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการละเมิดความผิดของจำเลย โดยฝ่าฝืนหน้าที่กับความเสียหายของโจทก์ ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิดของสหรัฐอเมริกา มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนหนึ่งเป็นขั้นตอนที่พิจารณาความสัมพันธ์แห่งเหตุและผลตามข้อเท็จจริงว่า การกระทำของจำเลย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์หรือไม่ กรณีนี้เป็น “เหตุตามความเป็นความจริง” (Actual cause) หรือเรียกว่า เหตุแห่งข้อเท็จจริง (Cause in Fact) กล่าวคือ ถ้าปราศจากเหตุแห่งข้อเท็จจริง ความเสียหายของโจทก์จะไม่เกิดขึ้น บางครั้งอาจอ้างถึงการทดสอบโดยวิธีที่เรียกว่า “But for” test ตามหลักเกณฑ์ของประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์คือ ศาลจะพิจารณาว่า “การกระทำของจำเลยเป็นเหตุแห่งข้อเท็จจริงในความเสียหายของโจทก์หรือไม่ ถ้าปราศจากการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของจำเลยแล้ว โจทก์ก็ไม่ได้ได้รับความเสียหาย”¹² ขั้นตอนที่สอง ศาลจะพิจารณาว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหายมีเหตุใกล้ชิดต่อความรับผิดหรือไม่ กรณีนี้เป็นเหตุใกล้ชิดต่อการกระทำโดยประมาท (Proximate cause) มีจุดประสงค์เพื่อวางหลักเกณฑ์และข้อจำกัดความรับผิดของจำเลยที่อยู่บนพื้นฐานของตรรกะ สามัญสำนึก ความยุติธรรมและเป็นไปตามคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานของศาล หลักเกณฑ์สำคัญในการวิเคราะห์เหตุใกล้ชิด¹³ ว่าจำเลยต้องรับผิดในผลของการกระทำนั้นเพียงใด กล่าวคือจำเลยจะต้องรับผิดในจุดที่กฎหมายกำหนดว่า “เพียงพอ” (Enough) หากเลขขอบเขตของจุด

¹¹ Marcia Mobilia Boumil and others, Medical Liability in a Nutshell, 2nd ed. (U.S.A.: West Publishing CO., 2003), p. 85.

¹² Steven Emanuel and others, Torts, 2nd ed. (New York: Emanuel Law Outlines, Inc., 1985), p. 112.

¹³ คดี Palsgraf v. Long Island R.R. Co., 162 N.E. 99 (N.Y. 1928). อ้างใน John W. Glannon, The Law of Torts, Examples and Explanations, (New York: Little, Brown and Company, 1995), p. 199.

เพียงพอที่ว่าเป็นแล้ว จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ¹⁴ เพื่อจะแก้ปัญหาล่าช้านี้ กฎหมายได้กำหนดไว้ให้พิจารณาจาก 3 แนวทาง คือ

- (1) มีโอกาสมากน้อยเพียงใดการกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายกับบุคคลอื่น
- (2) ถ้าความเสียหายนั้นเกิดขึ้น อะไรคือระดับความรุนแรงของความเสียหาย และ
- (3) อะไรคือผลประโยชน์ที่จำเลยจะต้องสละเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายเช่นนั้น¹⁵ นโยบายของรัฐจะขีดเส้นความรับผิดชอบของผู้ก่อเหตุว่า อยู่ในขอบเขตใด ขอบเขตดังกล่าวที่ขีดเส้นความรับผิดชอบของผู้ก่อเหตุคือ “เหตุใกล้ชิดกับการกระทำผิด” การที่จะพิจารณาว่ามี “เหตุใกล้ชิดกับการกระทำผิด” หรือไม่เพียงใด ศาลจะพิจารณาจากการคาดการณ์เห็นได้ล่วงหน้ามาใช้วัดด้วย¹⁶ โดยความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลเป็นองค์ประกอบหนึ่งในบรรดาขององค์ประกอบของความรับผิดในทางละเมิดซึ่งเป็นปัญหาที่ยากในการพิสูจน์ คดีสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่การกระทำละเมิดโดยประมาทเดินเลื้อ คือคดี *Palsgraph v. Long Island Railroad Company* 248 N.Y. 339 , 162 N.E. 99 (1928) มีข้อเท็จจริงว่า ในขณะที่โจทก์กำลังขึ้นรถขบวนรถไฟอยู่บนชานชาลาสถานี จำเลยเป็นเลขของและดำเนินกิจการเดินรถไฟได้จ้างพนักงานรักษาความปลอดภัยในสถานที่ โจทก์กำลังขึ้นอยู่ ขณะที่โจทก์กำลังขึ้นรถขบวนรถไฟจำเลยอยู่นั้น ได้มีชายคนหนึ่งพยายามจะวิ่งตามเพื่อจะขึ้นรถไฟที่กำลังวิ่งอยู่ โดยมีของที่ห้อยด้วยกระดาษหนังสือหนีบไว้ได้รั้งไว้ เมื่อชายคนนั้นพยายามวิ่งตามและจะขึ้นรถไฟ พนักงานรถไฟของจำเลยได้เข้าช่วยเหลือ จึงทำให้ห้อยสิ่งของที่รั้งรั้งหลุด หล่นลงบนรางรถไฟและเกิดระเบิดขึ้น ห้อยของดังกล่าวปรากฏว่ามีดอกไม้เพลิง ซึ่งชายคนนั้นซุกไว้แรงระเบิดทำให้สถานีรถไฟสันสะเก็อน ทำให้ตราซึ่งที่แขวนอยู่ตกลงมาถูกโจทก์ได้รับบาดเจ็บโจทก์จึงนำคดีมาฟ้อง โดยอ้างว่าจำเลยประมาทเดินเลื้อทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ ศาลยกฟ้องโจทก์โดยให้เหตุผลว่า พฤติกรรมของพนักงานจำเลยในการช่วยให้ผู้โดยสารขึ้นรถไฟให้ได้ แม้รถไฟกำลังวิ่งอยู่ก็ไม่เป็นเหตุใกล้ชิดกับการประมาทเดินเลื้อของจำเลย ที่ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ เพราะ ข้อเท็จจริงในคดีไม่มีอะไรที่บ่งบอกว่าห้อยของนั้นบรรจุสิ่งของที่เป็นอันตรายไว้ พฤติกรรมของ

¹⁴ Daniel V. Davison and others, *Contemporary Business Law, Principles and Cases*, 2nd ed., pp. 63-64.

¹⁵ Daniel V. Davison and others, *Contemporary Business Law, Principles and Cases*, 2nd ed., pp. 63-64.

¹⁶ ศักดา ธนิตกุล, *กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ ทรัพย์สิน สัญญาและละเมิด*, พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพมหานคร : สำนัก พิมพ์นิติธรรม, 2544), น. 105-106.

พนักงานจำเลยจะผิดก็แต่เฉพาะในความสัมพันธ์กับชายที่ถือหีบห่อของนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างโจทก์ซึ่งยืนอยู่ไกลออกไปกับจำเลยซึ่งเป็นเจ้าของรถไฟ ดังนั้น การกระทำของพนักงานจำเลยจึงไม่เป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อต่อโจทก์ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิด Cordozo ซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาในคดีนี้ได้นำหลักเกณฑ์ในคดีมาใช้สำหรับการวิเคราะห์หลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลในขั้นตอนที่สอง เหตุใกล้ชิดกับการกระทำผิด (Proximate cause) ที่ว่า การกระทำของจำเลยคาดเห็นไว้ล่วงหน้าจะเกิดความเสียหายแก่โจทก์หรือไม่ และ (4) ความเสียหาย (injury) ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องเป็นไปตามความเป็นจริง กล่าวคือ โจทก์ต้องได้รับความสูญเสียหรือความเสียหายที่เป็นจริง (Actual loss) ความเสียหายที่เป็นผลมาจากการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อ อาจเป็นความเสียหายต่อบุคคล ทรัพย์สิน หรือความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน หรือความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทบกระเทือนทางประสาท จำเลยผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากการที่จำเลยกระทำโดยคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่า การกระทำนั้นจะเกิดความเสียหายทางจิตใจแก่บุคคลอื่น¹⁷

โดยความเสียหายที่ว่านี้ โจทก์ต้องชักจูงใจศาลว่าโจทก์ได้รับความเสียหาย โดยความเสียหายนั้นเป็นจริง และไม่ใช่เป็นการคาดการณ์ด้วย

ก. ความรับผิดเด็ดขาด (Strict liability)

ความรับผิดเด็ดขาดทำการประเมินความรับผิดในทางละเมิดได้โดยไม่คำนึงถึงความไม่สมเหตุผลในความจงใจของจำเลย หรือความไม่สมเหตุผลในการกระทำของจำเลยนั้น โดยความรับผิดเด็ดขาดที่ว่านี้เป็นความรับผิดที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของความผิด กล่าวคือ ความรับผิดเด็ดขาดนั้น ผู้กระทำต้องรับผิดในทางละเมิดโดยไม่ต้องมีสภาพทางจิตใจ ได้แก่ จงใจหรือประมาทเลินเล่อที่เป็นองค์ประกอบภายในจิตใจ และความรับผิดที่เด็ดขาดที่ว่านี้ก็เป็นความรับผิดที่จำเลยมีหน้าที่ที่จะหลีกเลี่ยงโดยเคร่งครัด (Strict duty to avoid) ไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับความคาดเห็นได้ล่วงหน้าด้วยความรับผิดเด็ดขาดใช้ปรับกับเหตุการณ์การกระทำของจำเลย ที่ก่อให้เกิดการเสี่ยงอันตรายแห่งความเสียหาย แม้จะมีการระมัดระวังในสถานการณ์ที่มีความเป็นไปได้ว่า จะเกิดความเสียหายสูงมาก และกำหนดให้โจทก์พิสูจน์กระทำที่มีอันตรายของจำเลย ถึงแม้กฎหมายจะห้ามจำเลยกระทำกิจกรรมประเภทที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งบางอย่างที่ให้ประโยชน์ต่อสังคม เช่น การระเบิดเพื่อก่อ

¹⁷ Charles R. McGuire, *The Legal Environment of Business*, 2nd ed., p. 235.

สิ่งปลูกสร้าง หรือความรับผิดชอบใช้ปรับกับผู้ดูแลรักษาสัตว์ ที่เป็นอันตรายซึ่งผู้ดูแลรักษาสัตว์ อันตราย ย่อมรู้ล่วงหน้าว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ เช่น สิ่ง โต้ เสื่อ หรืองูพิษ โดยความรับผิดชอบ ที่ว่านี้ที่ปรับใช้กับผู้ดูแลรักษาสัตว์นั้น เพราะผู้ดูแลรักษาสัตว์ต้องรู้หรือมีเหตุผลที่จะรู้ถึงลักษณะนิสัย สัตว์เหล่านั้น หรือความรับผิดชอบใช้ปรับกับกิจกรรมที่เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เช่น การใช้ระเบิด ดอกไม้เพลิง การเก็บแก๊สอันตรายที่อยู่ใกล้รั้วลัน อย่างไรก็ตาม ในระหว่าง 20 ปีที่ผ่านมาความรับผิด เด็ดขาดได้ปรับใช้ความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์บกพร่องในสภาพและการออกแบบด้วยคดีเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบเด็ดขาดที่สำคัญคือ คดี Dunham v. Vaughan and Manufacturing Company Supreme Court of Illinois, 247 N.E. 2d 401 (1969) ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ซึ่งเป็นชาวนาได้ ซื้อ ค้อน ครง เล็บ จาก ร้านค้าโลหะภัณฑ์ตัวแทนจำหน่าย ซึ่งบริษัททำเลยเป็นผู้ผลิตค้อนดังกล่าว 7 เดือนต่อมา ในขณะที่โจทก์ กำลังใช้ค้อนเพื่อถอนหมุดที่ติดกับรถแทรกเตอร์สำหรับหว่านปุ๋ยคอก เศษเหล็กที่เป็นชิ้นส่วนของค้อน บิ้น กระเด็นใส่ตาขวาของโจทก์จนบอด โจทก์ฟ้องร้านค้าที่ขายค้อนและบริษัทที่ผลิตค้อนเป็นจำเลย ใน ฐานความผิดมาตรฐานของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพื่อให้รับผิดชอบหลักความรับผิดเด็ดขาด ปัญหาที่ จะต้องวินิจฉัยว่า จำเลยจะต้องรับผิดในมาตรฐานความไม่ปลอดภัยตามหลักความรับผิดเด็ดขาดหรือไม่ ศาลสูงสุดแห่งรัฐอิลลินอยส์ตัดสินโดยเห็นด้วยกับลูกขุนที่ให้โจทก์ชนะคดี โดยให้เหตุผลว่า ตามหลัก ความรับผิดเด็ดขาด โจทก์จะต้องแสดงให้เห็นว่าสินค้ามีความบกพร่องและบกพร่องนั้นเป็นอันตรายต่อ ผู้ใช้ด้วย สินค้าที่ว่านี้จะบกพร่องหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าสินค้าที่ขายนั้น ผู้ซื้อนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของ การใช้ที่ปลอดภัยหรือไม่ ค้อนมีแนวโน้มจะแหงด้วยการใช้ได้ ถึงแม้ว่าบางกรณีมีความเป็นไปได้ว่า ค้อนจะแหงได้ หากเกิดจากวิธีที่เหมาะสมในการใช้ค้อนก็ตามปกติค้อนใหม่ๆ ก็จะไม่แหง ศาล วินิจฉัยว่า พยานหลักฐานในคดีสนับสนุนตามข้อสรุปของลูกขุนว่า ค้อนมีความบกพร่อง ศาลตัดสินว่า เหตุในการฟ้องคดีเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาดที่ผู้ผลิตและผู้ขายค้อนจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน

ง. สรุป หลักเกณฑ์ความรับผิดในทางละเมิดสำหรับการ กระทำโดยจงใจ ประมาทเลินเล่อ และความรับผิดชอบเด็ดขาด กล่าวคือ การกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็น ความรับผิดทาง ละเมิดที่ความผิดอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่มีความผิด (Fault) เป็น องค์ประกอบทาง สภาพจิตใจ (State of mind) ส่วนความรับผิดเด็ดขาดเป็นความรับผิดทางละเมิด ที่ความรับผิดไม่ต้องอาศัยอยู่บน พื้นฐานของความคิด ความรับผิดในทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ ผู้กระทำมีหน้าที่ที่จะต้อง หลีกเลี่ยงโดยประจักษ์ชัดแจ้งไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น (Simple duty to avoid) สำหรับ ความรับ

ผิดในทางละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ผู้กระทำมีหน้าที่ที่จะต้องหลีกเลี่ยงพอสมควรแก่เหตุเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น (Reasonable duty to avoid) และส่วนความรับผิดชอบเป็นความรับผิดที่ผู้กระทำมีหน้าที่ที่จะหลีกเลี่ยง โดยเคร่งครัดไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น (Strict duty to avoid) ทั้งนี้ ความรับผิดในทางละเมิดไม่ว่าเป็นการกระทำละเมิดโดยจงใจประมาทเลินเล่อ หรือความรับผิดเด็ดขาด ก็เป็นความรับผิดที่เกี่ยวพันกับการคาดเห็นได้ล่วงหน้าทั้งสิ้น

ดังนั้น ความรับผิดทางละเมิดที่ความรับผิดอยู่บนพื้นฐานของความผิด มีความผิดซึ่งเป็นสภาพทางจิตใจ ได้แก่จงใจ หรือประมาทเลินเล่อ เป็นองค์ประกอบภายในจิตใจ และมีความสัมพันธ์แห่งเหตุและผลระหว่างความผิดที่เกิดจากการกระทำ โดยฝ่าฝืนหน้าที่ โดยผิดกฎหมายและมีความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหาย และมีความเสียหายทั่วไป ซึ่งความเสียหายทั่วไปนี้รวมถึงความเสียหายทางจิตใจด้วย

3.1.2 ความหมายของความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา (Emotional distress)

ความเสียหายทางจิตใจอาจหมายถึงความเจ็บปวดรวดร้าวทางจิตใจ (Mental anguish) เมื่อความเสียหายทางจิตใจที่วุ่นวายนี้เกิดจากผลของความเสียหายในทางร่างกาย ความหมายนี้จะรวมถึงความรู้สึกเจ็บปวดทางจิตใจ (Mental anguish) และความรู้สึกทุกข์โศก ความตกใจและความกุ่มใจที่เป็นผลตามมาด้วย แต่ในกรณีที่มีความเสียหายทางจิตใจเกิดจากความเสียหายอย่างอื่น ความเสียหายนั้นย่อมรวมถึงความทุกข์ทรมานจิตใจ (Mental suffering) ซึ่งเป็นผลจากการกระตุ้นทางอารมณ์ที่ขมขื่นและเจ็บปวด เช่น ความโศกเศร้าเสียใจ (Grief) ความเหยียดหยามสับประมาท (Indignity) การทำลายศักดิ์ศรี (Wounded pride) ความลบลู่ในที่สาธารณะ (Public humiliation) และความสิ้นหวัง (Despair) ความเสียหายทางจิตใจยังหมายถึงความเสียหายที่เกี่ยวกับจิตใจ (Mental distress) ความทุกข์ทรมานทางจิตใจ (Mental suffering) ความเสียหายในทางจิตใจที่วุ่นวายนี้รวมถึงปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่ทำให้ไม่เบิกบานอย่างสูงสุด เช่น ความประหม่าที่ตกใจกลัว (Fright) ความหงุดหงิด (Nervousness) ความอับอายขายหน้า (Mortification) ความตระหนกตกใจ (Shock) รวมทั้งความเจ็บปวดในทางร่างกาย การร้องไห้ การนอนไม่หลับ การปวดหัวไมเกรนและความรู้สึกอารมณ์เสียเหล่านี้ไม่เพียงพอที่จะถือว่าเป็นกรณีปรากฏร่องรอยหรือความเสียหายในทางกายภาพที่เป็นเหตุให้เรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ ปรากฏตามคำพิพากษาในคดี Robbins v. Kass, 516 N.E. 2d 1023 (Ill. App. 1987) ที่ศาลกำหนดว่าความเสียหายทางจิตใจที่มีร่องรอยความเสียหายในทางกายภาพนั้นต้องมีลักษณะร้ายแรง นอกจากนี้ คำ

แถลงการณ์ของนักนิติศาสตร์ที่เรียกว่า Restatement 2 of torts (1965) Section 46 cmt ยังได้กำหนดความหมายของความเสียหายทางจิตใจไว้ว่าเป็นความทุกข์ทรมานทางจิตใจ ความเจ็บปวดรวดร้าวในทางจิตใจหรือความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ ความเสียหายทางจิตใจเหล่านี้จะต้องเกิดขึ้นมีลักษณะที่ร้ายแรง โดยพิจารณาจากปัจจัยความรุนแรง และระยะเวลาของความเสียหายที่เกิดขึ้น (Intensity and duration) อารมณ์เสีย การรบกวนเล็กน้อย ความหงุดหงิดชั่วคราวหรือการนอนไม่หลับ ไม่ใช่ความเสียหายทางจิตใจที่เป็นเหตุให้ฟ้องได้ เพราะความเสียหายเหล่านี้ไม่มีลักษณะร้ายแรง

ความหมายของความเสียหายทางจิตใจ ที่ปรากฏคำพิพากษาในคดีต่าง ๆ ที่ศาลสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินเกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจ เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นได้กับผู้ได้รับความเสียหาย แม้ศาลจะไม่ได้ให้คำจำกัดความของความเสียหายทางจิตใจไว้ชัดเจนก็ตาม แต่ความหมายของความเสียหายทางจิตใจที่ว่านี้ก็สามารถพิจารณาได้จากคดีต่าง ๆ ที่สำคัญ ที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง และจะกล่าวข้อเท็จจริงโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อหลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ คดีที่เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย

(1) คดีที่เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง เนื่องจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ปรากฏตามคำพิพากษาในคดีที่สำคัญคือ คดี Schultz v. Barberton (Ohio, 1983) ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า จำเลยขับรถบรรทุกโดยประมาทเลินเล่อ ทำให้แผ่นกระจกที่บรรทุกตกลงหล่นใส่รถยนต์ที่โจทก์ขับตาม โจทก์ไม่ได้รับบาดเจ็บในทางร่างกายใด ๆ แต่โจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ โจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่มีลักษณะร้ายแรงนี้ได้ ส่วนความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองปรากฏตามคำพิพากษาในคดี Dillon v. Legg (Cal. 1968) มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ซึ่งเป็นมารดาได้มาเห็นสภาพที่เกิดขึ้นหลังเกิดเหตุที่โรงพยาบาล ทำให้โจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาท โจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจได้ และ

(2) คดีเกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งเนื่องจากการกระทำละเมิดโดยจงใจ ปรากฏตามคำพิพากษาในคดี Chuy v. Philadelphia Eagles Football Club 431 F. Supp. 254 (E.D. Pa. 1977) ซึ่งข้อเท็จจริงว่า จำเลยลงข่าวเท็จในหนังสือพิมพ์ว่า โจทก์เป็นโรคร้ายแรง โจทก์ได้อ่านข่าวแล้วทำให้หวาดผวา (Panic – stricken) และได้รับความกดดันในระยะเวลาอันยาวนาน

จนคาดหมายได้ว่าจะถึงแก่ความตายได้ โจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในทางจิตใจได้ และคดี Slocum v. Food Fair Stores of Florida Supreme Court of Florida 100 So. 2d 396 (1958) มีข้อเท็จจริงว่า จำเลย ใช้ภาษาคุหมิ่นเหยียดหยามโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ แต่ความเสียหายดังกล่าวไม่มีลักษณะร้ายแรง โจทก์จึงเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจไม่ได้ ส่วนความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับสอง ปรากฏตามคำพิพากษาในคดี Taylor v. Vallelunga 339 P.2d 910 (Cal. Ct. App. 1959) มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ซึ่งเป็นบุตรผู้เห็นเหตุการณ์ที่บิดาถูกจำเลยทำร้าย แต่โจทก์พิสูจน์ไม่ได้ว่า จำเลยรู้ว่าโจทก์อยู่ในเหตุการณ์

ดังนั้น ความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาจึงหมายถึง ความเสียหายที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง ไม่ว่าจะเป็ผลมาจากความเสียหายที่กระทำให้ได้รับบาดเจ็บในทางร่างกายหรือไม่ หรือผู้ได้รับความเสียหายได้รับความเสียหายทางจิตใจโดยตรงเพียงอย่างเดียว และความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองหรือผู้เห็นเหตุการณ์ที่ได้เห็นเหตุการณ์ซึ่งผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง ได้รับบาดเจ็บทางร่างกายหรือตายในเหตุการณ์ จนทำให้ผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง และผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองได้รับความประหม่าตกใจกลัว (Fright) ความหงุดหงิด (Nervousness) ความหวาดกลัว ความอับอายขายหน้า การสบประมาท (Mortification) ความตะหนกตะใจ (Shock) ความ โศกเศร้าเสียใจ (Grief) การทำลายศักดิ์ศรี (Wounded pride) การละอาย (Shame) การลบลู่ในสาธารณะ (Public humiliation) ความสิ้นหวัง (Despair) และความเสื่อมเสียเกียรติยศ (Indignity) รวมทั้งความเจ็บปวดในทางร่างกายและอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกันด้วย

3.1.3 ความหมายของผู้ได้รับความเสียหายตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ผู้ได้รับความเสียหายทางร่างกายในเหตุการณ์ อันเกิดจากการกระทำของจำเลยผู้ทำละเมิด ซึ่งผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงที่ว่านี้อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจได้ รวมถึงผู้ได้รับความเสียหายที่ตายในเหตุการณ์ อันเกิดจากการกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อด้วยการฟ้องคดีของ โจทก์ ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหาย เป็นการฟ้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในทางจิตใจ อันเกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลยโดยตรงคดีเกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อปรากฏ

ตามคำพิพากษาคดี K.A.C. v. Benson (Minn. 1995) มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยซึ่งเป็นแพทย์และติดเชื่อเอคส์ ได้ตรวจภายในทางนรีเวชวิทยาให้โจทก์ขณะที่จำเลยมีบาดแผลที่มือ และโจทก์ได้สัมผัสกับเลือดที่ปนเปื้อนเชื้อเอคส์จากจำเลย ทำให้โจทก์กลัวว่าจะติดเชื่อเอคส์ และทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ โจทก์ฟ้องจำเลยกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ ให้โจทก์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ ส่วนคดีความเสียหายในทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง ที่กระทำละเมิดโดยจงใจ ปรากฏตามคำพิพากษาคดี Ford v. Revlon, Inc. 2d 580 (Ariz. 1987) มีข้อเท็จจริงว่าลูกจ้างของบริษัทจำเลยในตำแหน่งผู้จัดการได้คุกคามทางเพศต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ซึ่งได้รับความเสียหายทางจิตใจโดยตรง การกระทำของจำเลยถือว่ามีลักษณะร้ายแรง จำเลยต้องรับผิดชอบ เป็นต้น ดังนั้น ผู้ได้รับความเสียหายตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายในทางจิตใจโดยตรงหรือได้รับบาดเจ็บทางร่างกายหรือตายในเหตุการณ์นั้น

3.1.4 ความรับผิดชอบทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นกับผู้ได้รับความเสียหายตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

กฎหมายสหรัฐอเมริกาได้กำหนดความรับผิดชอบทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจ โดยเริ่มจากหลักเกณฑ์ที่ว่า ผู้ได้รับความเสียหายจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจต่อเมื่อความเสียหายนั้นเป็นผลของความเสียหายทางร่างกาย แต่ในปัจจุบันกฎหมายได้ยอมให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายทางจิตใจได้โดยปราศจากความเสียหายในทางร่างกายโดยมีความเป็นมาและได้มีการพัฒนาหลักเกณฑ์และเหตุผลไว้มีรายละเอียดดังนี้ ประการแรก ประวัติความเป็นมาและเหตุผลในการให้ความคุ้มครองความเสียหายทางจิตใจ ที่ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำละเมิดโดยจงใจ เดิมศาลสูงสุดของรัฐหนึ่งได้ปฏิเสธให้ความคุ้มครองสิทธิในความเจ็บปวดทางจิตใจและความกังวลใจ โดยให้เหตุผลว่ากฎหมายไม่สามารถตีมูลค่าความเสียหาย และไม่อาจถือเป็นข้ออ้างเพื่อเรียกค่าเสียหายได้ ในเมื่อการกระทำโดยผิดกฎหมายที่เรียกร้องนั้นก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจเพียงอย่างเดียว แต่ต่อมา ศาลก็ได้เริ่มให้ความคุ้มครองสิทธิในค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ซึ่งเกิดจากผลของความเสียหายในทางร่างกายที่มีการบาดเจ็บเล็กน้อยหรือไม่บาดเจ็บเลยก่อน โดยศาลได้มีการรับรองเหตุในการฟ้องคดีที่มีความผิดฐานขู่เชิญประทุษร้าย ในช่วงต้นๆ ราวปี ค.ศ. 1930 ความรับผิดชอบทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจจากการกระทำโดยจงใจที่มีลักษณะรุนแรงและหนักหน่วงได้เริ่มเป็นที่ยอมรับในฐานะที่เป็นเหตุในการฟ้องคดีที่แยกออกมาจาก

ละเมิดอื่น ๆ และชัดเจนมากขึ้น เหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของการพัฒนากฎหมายได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1948 เมื่อสถาบันกฎหมายอเมริกันได้มีการเพิ่มเติม Restatement of Torts เป็นครั้งแรกที่ได้รับรองความรับผิดทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดจากการกระทำละเมิดโดยจงใจที่แยกออกมาต่างหากและเป็นอิสระ และได้มีการรับรองหลักเกณฑ์ของความรับผิดในทางละเมิดตามคำแถลงการณ์ของนักนิติศาสตร์ที่เรียกว่า Restatement of Torts จนนำไปสู่การยอมรับของศาลที่ว่าหลักเกณฑ์ประกอบของความรับผิดทางละเมิดตามที่ได้อธิบายไว้ใน Restatement of Torts สามารถนำมาอ้างอิงเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินคดีได้อย่างกว้างขวาง ในปัจจุบันศาลแห่งต่าง ๆ จำนวนมากได้นำหลักเกณฑ์ของ Restatement (Second) of Torts (1965) Section 46 ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อหลักเกณฑ์ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ มาปรับใช้บังคับกับความรับผิดทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งด้วย ปราบกฏตามคดีที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินในคดีอื่นคือ ตามคำพิพากษาในคดี State Rubbish Collections Association v. Siliznoff (Sup. Ct. of California), 1952, 38 Cal. 2d 330, 240 P.2d 282 มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ฟ้องจำเลยเพื่อเรียกร้องเงินตามตั๋วเงิน จำเลยฟ้องแย้งว่าตั๋วเงินถูกยกเลิก เพราะเกิดจากหนี้ที่มีการชู้บังคับ นอกจากนี้ จำเลยเรียกค่าเสียหายต่อโจทก์ที่ชู้เงินทำร้ายจำเลย โจทก์ได้จึงใจกระทำให้จำเลยได้รับความหวาดกลัวอย่างร้ายแรง โดยพยายามใช้วิธีการบังคับจำเลยให้ยกเลิกบัญชีของบริษัท Acme หรือชำระโดยไม่มีสิทธิ หรือเอกสิทธิ์ในการใช้วิธีบังคับสำหรับการแข่งขันในทางธุรกิจ สถานการณ์เหล่านี้กับจำเลย ศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้นำคำแถลงการณ์ของสถาบันกฎหมายอเมริกาที่เรียกว่า Restatement of Torts มาตรา 46 ฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1947 มาใช้บังคับกับข้อเท็จจริงในคดีนี้ ซึ่งบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ว่า “บุคคลใดได้กระทำโดยจงใจที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจอย่างร้ายแรงแก่ผู้อื่น โดยไม่มีสิทธิที่จะกระทำเช่นนั้นได้จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย

(ก) สำหรับความเสียหายทางจิตใจที่เวลานั้นและ

(ข) สำหรับค่าเสียหายทางร่างกายที่เกิดจากความเสียหายทางจิตใจนั้น” โดยศาลตัดสินว่าการกระทำของโจทก์ก่อให้เกิดความ โศกเศร้าเสียใจอย่างร้ายแรง อันเป็นการคุกคามสิทธิส่วนตัวของจำเลยต่อทรัพย์สินและธุรกิจของจำเลย โจทก์จึงต้องรับผิดในทางแพ่งส่วนความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดจากการกระทำละเมิดโดยประมาทเล็กน้อย กฎหมายได้กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิในความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดจากผลของความเสียหายในทางร่างกายที่กระทำละเมิดโดยประมาท

เดินเลื้อตามหลักเกณฑ์ Impact Rule ซึ่งตามหลักเกณฑ์ประเพณีการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจนั้น ในเบื้องต้น จะต้องเป็นผลของความเสียหายที่เกิดจากการกระทบกระทั่งในทางร่างกายแก่โจทก์เท่านั้น เช่น การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่เกิดจากความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ต่อมารัฐต่างๆ ส่วนมากได้กำหนดว่า โจทก์จะต้องตกอยู่ในความเสี่ยงต่อการกระทบกระทั่งในทางร่างกายซึ่งเรียกว่า “ภายในเขตการกระทบกระทั่งหรือในเขตอันตราย” (Zone of impact หรือ Zone danger) ปัจจุบันนี้ กฎหมายได้มีข้อจำกัดที่แน่นอนว่าความรับผิดชอบในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดการกระทำละเมิดโดยประมาทเดินเลื้อ ได้มีการยอมรับให้ความคุ้มครองสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจได้ โดยไม่ต้องยึดถือผลของความเสียหายในทางร่างกาย โดยศาลได้กำหนดคือกว่าความเสียหายในทางจิตใจที่เกิดกับผู้ที่ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งนั้น ต้องมีลักษณะร้ายแรงที่ปรากฏร่องรอยความเสียหายในทางกายภาพ ศาลบางศาลได้พิจารณาสำหรับการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจเพียงอย่างเดียวที่มีลักษณะกว้างขวางขึ้น กล่าวคือ การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ไม่จำเป็นต้องอาศัยข้อกำหนดของหลักเกณฑ์ที่ว่าความเสียหายในทางจิตใจต้องมีร่องรอยความเสียหายในทางกายภาพ ประการที่สอง หลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจ ในกรณีที่ความเสียหายทางจิตใจนั้นเกิดจากการละเมิดโดยจงใจ หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการฟ้อง

คดีตามกฎหมายของรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มที่ใช้หลักเกณฑ์ตาม Restatement (Second) of Torts 46(1)

หลักเกณฑ์ตาม Restatement (Second) of Torts 46(1) ได้กำหนดไว้ว่า “บุคคลใดกระทำการที่มีลักษณะร้ายแรงและหนักหน่วงโดยจงใจ ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจแก่บุคคลอื่นอย่างร้ายแรง ต้องผิดในความเสียหายทางจิตใจนั้น และถ้าความเสียหายในทางร่างกายเกิดจากความเสียหายทางจิตใจ ก็ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายทางร่างกายนั้นด้วย” จากหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจดังกล่าวมีองค์ประกอบคือ (1) บุคคลได้กระทำละเมิดโดยมีลักษณะรุนแรงและหนักหน่วง (2) กระทำละเมิดโดยจงใจ (3) ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจแก่ผู้อื่นที่มีลักษณะร้ายแรงคดีที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ตาม “Restatement (Second) of Torts 46” คือ

(1) คำพิพากษาในคดี *Slocum v. Food Fair Stores of Florida* Supreme Court of Florida 100 So. 2d 396 (1958) มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์เป็นลูกจ้างของจำเลย โจทก์เข้าไปในร้าน และสอบถามราคาสินค้ากับลูกจ้างของจำเลยที่กำลังคิดราคา ลูกจ้างตอบโจทก์ว่า หากคุณต้องการจะรู้จักไปหาทางเอาเอง คุณมัน همینสาบ โจทก์ฟ้องจำเลยเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ที่กระทำละเมิดโดยจงใจเนื่องจากการที่ลูกจ้างจำเลยพูดจาดูหมิ่นเหยียดหยามโจทก์ จนทำให้โรคหัวใจโจทก์เป็นมาก่อนแล้วได้กำเริบเพิ่มมากขึ้นไปอีก ศาลสูงแห่งรัฐฟลอริดาพิพากษายกฟ้องโจทก์ โดยให้เหตุผลว่า ข้ออ้างอันเป็นเหตุในการฟ้องคดีของโจทก์ไม่เพียงพอ เพราะว่าลูกจ้างของจำเลยเพียงแต่ได้กระทำที่เกินขอบเขตของความพอดีเท่านั้น ลักษณะของความเสียหายดังกล่าวยังไม่ถึงขั้นรุนแรงและหนักหน่วงตามหลักเกณฑ์ในคำแถลงการณ์ของนักนิติศาสตร์ที่เรียกว่า *Restatement of Torts* (1965) section 46 จากคดีนี้ โจทก์ยังไม่ได้รับความเสียหายทางจิตใจที่มีลักษณะร้ายแรง การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นละเมิดต่ออนามย์ของโจทก์

(2) คำพิพากษาในคดี *Chuy v. Philadelphia Eagles Football Club* 431 F. Supp. 254 (E.D. Pa. 1977) คดีนี้ข้อเท็จจริงมีว่า โจทก์เป็นผู้กำกับเส้น (Lineman) ของทีมฟุตบอล Philadelphia Eagles Football Club ที่แข่งขันกับทีม New York Giants โจทก์ได้รับบาดเจ็บอย่างร้ายแรงเนื่องจากการปฏิบัติงานกำกับเส้น ผลทำให้โจทก์มีเส้นเลือดเลี้ยงหัวใจอุดตันเฉียบพลัน และได้หายในเวลาต่อมา แต่อาชีพการกำกับเส้นของโจทก์ต้องถูกเลิกไป นายแพทย์ James Nixon ซึ่งเป็นทีมแพทย์ได้บอกนักเขียนข่าวกีฬาว่าโจทก์เป็นโรคเลือดที่เรียกว่า “Polycythemia vera” และหนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวดังกล่าวในหนังสือพิมพ์ที่จำหน่ายทั่วประเทศ โดยการลงข่าวบิดเบือนจากความเป็นจริง โจทก์ได้อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ทำให้หวาดผวามีความกดดัน และคาดว่าจะถึงแก่ความตายได้ เมื่อผลการทดสอบปรากฏว่า โจทก์ไม่ได้เป็นโรคตามที่กล่าว โจทก์สรุปว่า คำกล่าวของนายแพทย์ James Nixon เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันคิดอุบายกับทีม Philadelphia Eagles Football Club เพื่อปฏิเสธการจ่ายเงินตามสัญญา โดยสัญญาได้กำหนดว่าทีมฟุตบอลยังคงต้องจ่ายตามสัญญาในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บที่เกี่ยวกับฟุตบอล โดยไม่เกี่ยวกับการเป็นโรค โจทก์ได้ฟ้องจำเลยเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ ศาลสูงสุดแห่งรัฐฟิลาเดลเฟียตัดสินให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ โดยศาลปฏิเสธข้ออ้างของจำเลยที่อ้างว่า โจทก์ไม่ได้รับความเสียหายที่มีลักษณะรุนแรงระดับที่หนักหน่วง การประกาศลงข่าวทางหนังสือพิมพ์ว่า มีผู้กำกับเส้นหนุ่มที่ไม่ต้อง

สงสัยว่าเป็นคนอื่น เป็นโรคที่ร้ายแรงโดยไม่มีฐานสำหรับข้อสรุปเช่นนั้น กรณีไม่สอดคล้องกับมาตรฐานของความเหมาะสมที่พอจะทนได้ การกระทำของจำเลยจึงมีลักษณะที่ร้ายแรงและหนักหน่วงตามรายงานกระบวนการพิจารณาดีของศาล ที่กำหนดไว้ในคำแถลงการณ์ของนักนิติศาสตร์ที่เรียกว่า Restatement 2 of torts(1965) Section 46 Comment d ว่า “การกระทำที่มีลักษณะร้ายแรง และระดับที่หนักหน่วงเกินขอบเขตของความพอดีที่ประชาชนในสังคมที่เจริญแล้วจะทนได้” ถึงแม้ว่านายแพทย์จะอ้างว่าไม่เคยแจ้งให้หนังสือพิมพ์ว่าโจทก์เป็นโรคดังกล่าวแต่ลูกขุนว่านายแพทย์ได้กระทำเช่นนั้นจริง จึงเห็นด้วยกับโจทก์ โดยโรงพยาบาลจำเลยยอมรับว่าโจทก์ไม่เคยเป็นโรคตามที่กล่าวอ้าง โดยศาลใช้หลักเกณฑ์ในคำแถลงการณ์ Restatement 2 tort (1965) Section 46 “บุคคลได้”ได้กระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อโดยจงใจที่มีลักษณะรุนแรงและหนักหน่วง อันก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจแก่ผู้อื่นอย่างร้ายแรง จึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำนั้น” เหตุผลของข้อจำกัดที่ความเสียหายจะต้องมีลักษณะร้ายแรงและหนักหน่วงนั้นมี 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อเป็นหลักฐานต่อความแท้จริงของการเรียกค่าเสียหายทางจิตใจที่มีลักษณะร้ายแรงและประการที่สอง เพื่อป้องกันการฟ้องคดีที่มีจำนวนมาก

(3) คำพิพากษาในคดี Fore v. Revlon, Inc. 2d 580 (Ariz. 1987) มีข้อเท็จจริงว่า ลูกจ้างของบริษัทจำเลยในตำแหน่งผู้จัดการ ได้คุกคามทางเพศต่อโจทก์ ซึ่งเป็นลูกจ้างของบริษัทจำเลยด้วยซ้ำแล้วซ้ำอีก อันเป็นการฝ่าฝืนข้อกำหนดในนโยบายของบริษัทจำเลย ที่กำหนดห้ามเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศไว้ โจทก์ได้แจ้งแก่บริษัท แต่กลับได้รับคำตอบว่าให้โจทก์ลืมเรื่องนี้เสีย โจทก์ทำหนังสือร้องเรียนถึงการที่จำเลยคุกคามทางเพศต่อโจทก์ หลังจากนั้นเก้าเดือน บริษัทจำเลยซึ่งเป็นนายจ้างของโจทก์และจำเลยได้มีหนังสือเตือนผู้จัดการ เก้าเดือนต่อมา โจทก์ได้รับความเสียหายทำให้เกิดความดันโลหิตสูงและเจ็บหน้าอกทั้งพยายามจะฆ่าตัวตาย ต่อมาบริษัทจำเลยได้ไล่ผู้จัดการนั้นออกไป โจทก์ฟ้องผู้จัดการและบริษัทจำเลยให้รับผิดชอบความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ ศาลสูงสุดตัดสินว่าการกระทำของจำเลยฝ่าฝืนนโยบายอันเป็นการกระทำละเมิดโดยจงใจให้เกิดความเสียหายทางจิตใจตาม Restatement 2 of tort Section 46 ที่มีองค์ประกอบคือ (1) การกระทำที่มีลักษณะรุนแรงและหนักหน่วง (2) จำเลยได้กระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อโดยจงใจ และ (3) โจทก์ได้รับความเสียหายทางจิตใจอย่างร้ายแรง ข้อสังเกตในคดีนี้ จำเลยอยู่ในตำแหน่งผู้บังคับบัญชาที่เป็นผู้มีอำนาจ (The defendant was in a position of power)

ข. กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่เรียกการละเมิดชนิดนี้ว่า “ละเมิดที่มีลักษณะร้ายแรง” (Tort of outrage) การกระทำละเมิดของกลุ่มนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ตาม Restatement (Second) of Torts 46 comment d ไว้ว่า “ความรับผิดชอบละเมิดในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำละเมิดโดยจงใจ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำในลักษณะที่รุนแรงและหนักหน่วง เลขขอบเขตของความพอดี และถือว่ามีความร้ายแรงซึ่งทำให้คนในสังคมที่เจริญแล้วไม่อาจทนได้อย่างสิ้นเชิง

ประการที่สาม หลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย อันเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ

ในช่วงต้น ศาลลังเลที่จะให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ ด้วยเหตุผลที่ศาลเกรงว่าจะมีการเรียกร้องที่ไม่เป็นจริงและเป็นการเปิดช่องทางให้มีการฟ้องคดีที่มีจำนวนมาก ศาลจึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ให้มีการเรียกร้องได้ต่อเมื่อมีการกระทบกระทั่งในทางร่างกาย ต่อมาเมื่อการพิสูจน์ด้วยความเสียหายทางจิตใจในทางการแพทย์สามารถได้แล้ว ศาลก็ยกเลิกหลักเกณฑ์ในเรื่องการกระทบกระทั่งในทางร่างกาย จนกระทั่งในปัจจุบันศาลอนุญาตให้เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเพียงอย่างเดียวได้แล้ว หลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งอันเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อมีดังนี้

ก. หลักเกณฑ์ “Impact Rule” หลักเกณฑ์ “Impact Rule” กำหนดไว้ว่า “โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจได้นั้นจะต้องเป็นความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดจากผลของความเสียหายในทางร่างกายที่จำเลยได้กระทำโดยประมาทเลินเล่อ” ภายใต้หลักเกณฑ์ “Impact Rule” โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายที่กระทบกระทั่งในทางร่างกายของบุคคลมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจรวมทั้งเพื่อความเสียหายทางร่างกาย คดีที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ “Impact Rule” คือ คำพิพากษาในคดี Mitchell v. Rochester Ry. Co., 45 N.E. (N.Y. 1896) มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยขับรถม้าสวนมา ทำให้โจทก์กลัวว่ารถของจำเลยจะชน โจทก์เป็นเหตุให้โจทก์แท้งลูก ศาลยกฟ้องโจทก์โดยศาลให้เหตุผลว่า โจทก์ไม่ได้รับความกระทบกระทั่งในทางร่างกาย หมายความว่า หากโจทก์ถูกรถม้าชนได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บในทางร่างกายและแท้งลูกด้วย กรณีย่อมตกอยู่ภายใต้บังคับตามหลักเกณฑ์ “Impact Rule”

ข. หลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” ศาลของรัฐในสหรัฐอเมริกาส่วนมาก ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิโจทก์ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ที่ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งได้ หากโจทก์อยู่ในความเสี่ยงที่จะเกิดความกระทบกระทั่งในทางร่างกายและได้รับความเสียหายทางจิตใจ ซึ่งมีร่องรอยความเสียหาย ปรากฏให้เห็นในทางกายภาพ แต่โจทก์ไม่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียหายในทางร่างกายใดๆ ศาลเคยใช้หลักเกณฑ์นี้เพื่อให้ค่าเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดแก่ผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง เนื่องจากความกลัวว่าจะเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ตนเอง และกำหนดไว้ อีกว่า หน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังจำกัดอยู่แต่บุคคลที่ผู้กระทำความผิดเห็นหรือคาดการณ์ได้ว่า อาจได้รับอันตรายจากการกระทำของเขา ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้พิพากษาศาลสูงสุดของอเมริกันที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งคือ คาร์โดโซ (Cardozo) หลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” ได้กำหนดให้บรรดาโจทก์ ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง ที่ตกอยู่ในเขตอันตรายจากเหตุการณ์ที่ใกล้ชิดในทางร่างกาย (Zone of danger for near-victims) โจทก์ต้องพิสูจน์เหตุในการฟ้องคดี ตามหลักเกณฑ์คือ (1) จำเลยฝ่าฝืนหน้าที่ (2) จำเลยก่อให้เกิดการละเมิดที่ใกล้ชิดกับความเสียหาย (Proximately caused) (3) โจทก์ได้รับความเสียหายเนื่องจากความหวาดกลัวที่ตกอยู่ในเขตอันตรายในทางกายภาพ และ (4) ความหวาดกลัวดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลในทางกายภาพ เช่นเดียวกับที่อาจเกิดขึ้นหาก โจทก์ได้รับอันตรายในทางร่างกาย ดังนั้นหลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” ที่ว่านี้ หมายความว่า โจทก์ตกอยู่ในความเสี่ยงต่ออันตรายที่ได้รับความเสียหายในทางกายภาพจากเหตุการณ์นั้น โดยโจทก์ไม่ได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บในทางร่างกายใดๆ เพราะถ้าโจทก์ได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บในทางร่างกายแล้ว กรณีก็จะตกอยู่ภายใต้บังคับตามหลักเกณฑ์ “Impact Rule” ซึ่งหลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” สามารถนำไปใช้กับ ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองได้ด้วย

คดีที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” คือ

(1) คำพิพากษาในคดี *Schultz v. Barberton* (Ohio, 1983) มีข้อเท็จจริงว่า ในขณะที่โจทก์ได้ขับรถยนต์ในระยะห่างไกลตามหลังรถยนต์บรรทุกของบริษัทจำเลย บนถนนชูปเปอร์ไฮเวย์แผ่นดินกระຈงที่บรรทุกในรถยนต์ของจำเลยหล่นบนถนนไฮเวย์โดยประมาณเลนเล่อ เศษกระຈงที่ตกลงมาที่ถนนได้กระเด็นถูกกระຈงหน้ารถของรถยนต์โจทก์แตก โจทก์ไม่ได้รับบาดเจ็บในทางร่างกายแต่ได้รับความกระทบกระทั่งทางประสาทหรือจิตใจ โจทก์ฟ้องจำเลยในความเสียหายทางจิตใจ ลำเลยปฏิเสธว่า โจทก์ไม่ได้รับความเสียหายทางร่างกายในขณะที่เกิดเหตุการณ์ ศาลแห่งรัฐโอไฮโอได้ตัดสินว่า จำเลย

กระทำโดยประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายทางจิตใจแก่โจทก์ คดีนี้ศาลให้เหตุผลว่าความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับโจทก์ที่ตกอยู่ในอันตรายของความเสียหายที่มีลักษณะร้ายแรง โดยศาลเชื่อจากคำพยานผู้เชี่ยวชาญในทางการแพทย์ที่มีแพทย์ 3 คน และนักจิตวิทยา 1 คน ที่มาให้การในศาลเพื่อสนับสนุนว่าโจทก์มีเหตุในการฟ้องคดี โดยศาลไม่ได้คำนึงว่าความเสียหายในทางจิตใจต้องเกิดจากความเสียหายในทางร่างกาย

(2) คำพิพากษาในคดี K.A.C. v. Benson (Minn. 1995) มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยซึ่งเป็นแพทย์และติดเชื่อเอชไอวี ได้ตรวจภายในทางนรีเวชวิทยาให้โจทก์ ในขณะที่จำเลยมีบาดแผลที่มือและโจทก์ได้สัมผัสกับเลือดที่ปนเปื้อนเชื่อเอชไอวีจากจำเลย อันเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อให้โจทก์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ แต่คดีนี้ศาลตัดสินยกฟ้องด้วยเหตุผลที่ว่า โจทก์ไม่ตกอยู่ใน Zone of Danger เพราะโจทก์ไม่ได้พิสูจน์ในการฟ้องคดีถึงการมีอยู่ของเชื่อเอชไอวีที่จะทำให้โจทก์ติดเชื่อได้ กล่าวคือโจทก์ต้องพิสูจน์ว่า โจทก์ตกอยู่ในเขตอันตรายของความเสียหายจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อจากจำเลยตาม หลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” จนทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ เหตุผลในคดีโจทก์ได้สัมผัสกับเลือดที่ติดเชื่อเอชไอวี ซึ่งคำว่า “Establish actual exposure to HIV” หมายความว่าโจทก์เพียงแต่อ้างและพิสูจน์เหตุในการฟ้องคดีว่า จำเลยมีเชื่อเอชไอวีที่มือซึ่งเชื่อเอชไอวีที่นิ้วนี้สามารถจะติดต่อกับโจทก์ได้ โดยโจทก์ยังไม่ได้ติดเชื่อเอชไอวีแต่อย่างใด กรณีตกอยู่ในหลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” หากโจทก์พิสูจน์ได้ว่า โจทก์ติดเชื่อเอชไอวีจากจำเลยแล้ว ก็ถือได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายในทางร่างกาย กรณีย่อมตกอยู่ในหลักเกณฑ์ “Impact Rule”

ค. การพิสูจน์ตามหลักเกณฑ์ “การคาดเห็นได้ล่วงหน้า” (Foreseeability Test)

โจทก์จะต้องพิสูจน์เหตุในการฟ้องคดีให้ได้ว่าผู้กระทำที่เป็นมาตรฐานที่เรียกว่า “วิญญูชน” นั้นควรจะคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่า การกระทำของตนจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ ตามที่ได้กล่าวไว้ตอนต้น เช่น ผู้ขับรถยนต์บนถนนที่มีด โดยเปิดไฟหน้า และขับรถด้วยความเร็วที่กฎหมายกำหนดไว้ เด็กพุ่งออกมาจากด้านหลังจอดรถอย่างรวดเร็ว ผู้ที่ขับรถมาได้ชนเด็กบาดเจ็บถามว่าคนขับรถโดยประมาทเลินเล่อหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้เกิดอุบัติเหตุได้หรือไม่ กรณีดังกล่าวเป็นปัญหาที่ยากแก่การพิสูจน์ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการคาดเห็นได้ล่วงหน้า ซึ่งศาลนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินคดีที่เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งด้วย ข้อสังเกตในคดีนี้ การกระทำของจำเลยเป็นเหตุสุดวิสัยที่จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในทางละเมิด เพราะ

เด็กพุ่งออกมาโดยกระชั้นชิดและเป็นเหตุการณ์ที่จำเลยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อันเป็นเหตุสุดวิสัย จำเลยจึงไม่อาจคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดความเสียหายขึ้น

คดีที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ “การคาดเห็นได้ล่วงหน้า” คือ

(1) คำพิพากษาในคดี *Molien v. Kaiser Foundation Hospitals* 616 P. 2d 813 (Sup. Ct. 1980)

ข้อเท็จจริงมีว่า โจทก์และภริยาเป็นคนไข้ ตามโครงการสุขภาพของโรงพยาบาลไกเซอร์จำเลย ซึ่งมีนายไกเซอร์เป็นแพทย์ประจำอยู่ ในขณะที่ภริยาโจทก์เข้าทำการตรวจรักษาเป็นกิจประจำ นายแพทย์ไกเซอร์ได้สรุปการรักษาโดยประมาณเส้นเลือดว่า ภริยาโจทก์เป็น โรคซิฟิลิส และให้แจ้งไปให้สามีโจทก์ทราบถึงการรักษา โดยจำเลยต้องการทดสอบว่าสามีโจทก์เป็นแหล่งแพร่เชื้อหรือไม่ ผลการตรวจโจทก์ไม่ปรากฏว่าโจทก์ติดเชื้อ ซึ่งความเป็นจริงแล้วทั้งโจทก์และภริยาไม่ได้ติดเชื้อเลย ผลจากการรักษาภริยาโจทก์ที่ผิดพลาดดังกล่าวนี้ ทำให้ภริยาโจทก์สงสัยโจทก์จะไปมีความสัมพันธ์ทางเพศ โดยลอบไปมีชู้กับบุคคลภายนอกจนติดเชื้อโรคนี้มา และภริยาโจทก์ได้ฟ้องหย่าขาดจากโจทก์ เนื่องจากเหตุการณ์ที่รักษาผิดพลาดดังกล่าวทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ โจทก์จึงฟ้องโรงพยาบาลเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่กระทำละเมิดโดยประมาณเส้นเลือด ศาลสูงสุดตัดสินว่าการที่จำเลยให้เกิดความเสียหายอันตรายต่อความเสียหายแก่โจทก์นั้นเป็นการคาดเห็นได้ล่วงหน้าพอสมควร เพราะว่าโดยปกติ เชื้อโรคซิฟิลิสจะติดต่อกันเพียงการมีความสัมพันธ์ทางเพศเท่านั้น การทำการรักษาโดยประมาณเส้นเลือดของจำเลยย่อมคาดหมาย โดยรู้หรือสังเกตได้ว่าสามีและภริยาได้รับความกลัวใจ ความสงสัยและความเป็นปรีภัยต่อกัน เมื่อเขาทั้งสองไปประสบกับสิ่งที่เขามีทุกๆ เหตุผลที่จะเชื่อพยาน หลักฐานในทางการแพทย์โดยเฉพาะความไม่เชื่อตรงต่อกันอย่างร้ายแรง เมื่อจำเลยการรักษาที่ผิดพลาดเกิดขึ้น จำเลยจึงรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจแก่โจทก์ จากคดีนี้มี 2 ประการคือ ประการแรก การที่จำเลยรักษาภริยาโจทก์โดยผิดพลาดว่าเป็นโรคซิฟิลิสเป็นคาดเห็นได้ล่วงหน้าศาลใช้วัดความเหตุที่ใกล้ชิดกับการกระทำโดยประมาณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล และประการที่สอง จำเลยมีหน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ แต่การที่จำเลยคาดเห็นได้ล่วงหน้านั้น จึงเป็นฝ่าฝืนหน้าที่

สรุปหลักเกณฑ์ในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือประมาณเส้นเลือด หลักเกณฑ์ในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งอันเกิดจากการ

กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ สรุปได้ว่าโจทก์จะต้องพิสูจน์หลักเกณฑ์องค์ประกอบความรับผิดชอบในทางละเมิดอันเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป และหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) หลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งเนื่องจากการกระทำละเมิดโดยจงใจ (Intentional infliction of emotional distress) คือ หลักเกณฑ์ตามคำแถลงการณ์ของนักนิติศาสตร์ที่เรียกว่า “Restatement 2 of tort (1965) Section 46” ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ (1) การกระทำที่มีลักษณะรุนแรงและหนักหน่วง (2) กระทำละเมิดโดยจงใจ และ (3) การกระทำของจำเลยก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจแก่ โจทก์ที่มีลักษณะร้ายแรง หรือ

(2) หลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ (Negligent infliction of emotional distress) คือ หลักเกณฑ์ “Impact Rule” ที่กำหนดได้ว่า โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากผลของความเสียหายในทางร่างกาย ที่จำเลยกระทำโดยประมาทเลินเล่อได้ และหลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” ที่กำหนดไว้ว่า โจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งได้ หากโจทก์ตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะกระทบกระทั้งในทางร่างกาย โดยโจทก์ไม่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียหายทางร่างกาย และโจทก์กลัวว่าตนเองจะไม่สามารถได้รับความปลอดภัย

(3) หลักเกณฑ์ “การคาดเห็นได้ล่วงหน้า” ที่กำหนดไว้ว่า จำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการคาดเห็นล่วงหน้าว่า การกระทำของจำเลยจะก่อให้เกิดความเสียหาย ที่ใช้บังคับทั้งหลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง เนื่องจากการกระทำละเมิดโดยจงใจและประมาทเลินเล่อ

(4) ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้น ที่มีลักษณะร้ายแรงหรือไม่ ศาลเป็นผู้พิจารณาจากความรุนแรงและระยะเวลาของความเสียหาย (Intensity duration)

3.2 ความรับผิดทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายตามกฎหมายเยอรมัน

ความรับผิดในทางละเมิดตามกฎหมายเยอรมัน มีหลักเกณฑ์ปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) หรือ Burgerliches Gesetzbuch ซึ่งมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1900 โดยความรับผิดในทางละเมิดในความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองที่ศึกษานี้เป็นความรับผิดในทางละเมิดตามหลักเกณฑ์ทั่วไปที่บัญญัติไว้ในมาตรา 823 วรรคแรกนั่นเอง โดยความรับผิดในทางละเมิดตามกฎหมายเยอรมันนี้จะเริ่มกลางถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดในทางละเมิด ความหมายของความเสียหายทางจิตใจ ความหมายของผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งและความหมายของผู้ได้รับความเสียหายลำดับสอง รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง และผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองที่เกี่ยวข้องกับมาตราดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดในทางละเมิดตามกฎหมายเยอรมัน

หลักเกณฑ์ของความรับผิดในทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรกซึ่งเป็นบททั่วไป และเป็นแม่บทหลักแห่งประมวลกฎหมายละเมิดเยอรมันได้บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจงใจ หรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายแก่เสียชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี กรรมสิทธิ์หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ท่านว่า ผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” หลักเกณฑ์ของความรับผิดในทางละเมิดที่วางนี้ เป็นความรับผิดตามทฤษฎีความผิด (Theory of fault) ซึ่งผู้ได้รับความเสียหายต้องพิสูจน์ เหตุในการฟ้องคดี (Cause of action) ที่มีองค์ประกอบดังนี้

(1) มีการกระทำละเมิดต่อสิทธิ หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 823 วรรคแรกคือ ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่น ๆ โดยการกระทำตามมาตรา 823 วรรคแรกนี้ครอบคลุมทั้งการกระทำและการงดเว้นกระทำด้วย

(2) โดยผิดกฎหมาย (Unlawfulness) หลักเกณฑ์โดยผิดกฎหมายนั้นเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของบุคคลโดยตรง ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรก หรือเป็นการกระทำที่ผู้กระทำมีหน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังและได้ฝ่าฝืนหน้าที่นั้นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย การที่กฎหมายเยอรมันได้กำหนดให้ผู้กระทำหรืองดเว้นกระทำ

มีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นนั้น หน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังนี้มีลักษณะเหมือนกับกฎหมายอังกฤษ

(3) การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่มีความผิด คือกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (Intentional or negligent) ซึ่งคำว่า “ความผิด” หมายถึงสภาพทางจิตใจ (State of mind) ของผู้กระทำละเมิดในขณะที่กระทำความเสียหายแก่ผู้อื่น

(4) มีความเสียหายแก่สิทธิของผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 823 วรรคแรก เช่น ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย เป็นต้น ซึ่งความรับผิดชอบเกิดขึ้น หากเป็นความเสียหายต่อบุคคลที่เกิดขึ้นโดยตรง และแน่นอน โดยความเสียหายต่อบุคคลที่ว่านี้เป็นความเสียหายที่กำหนดเป็นตัวเงินและมีใช้ตัวเงินได้ด้วย เช่น ความเจ็บปวดและความเสียหายทางจิตใจในรูปแบบต่างๆ

(5) มีความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล (Causation) กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ระหว่างความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือละเว้นกระทำความผิดของจำเลย โดยฝ่าฝืนหน้าที่ และความเสียหายของโจทก์ ความสัมพันธ์แห่งเหตุและผลตามกฎหมายเยอรมันมีลักษณะเหมือนกับกฎหมายอังกฤษ การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลได้กำหนดไว้ว่า โจทก์ต้องพิสูจน์ เหตุในการฟ้องคดีที่อาจพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ที่สำคัญ 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกเป็นเรื่องเงื่อนไขและเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Condition and causes) และขั้นตอนที่สอง เป็นเรื่องเหตุทางกฎหมาย (Legal cause) หรือเหตุใกล้ชิดกับการกระทำละเมิด (Proximate cause) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนแรก เงื่อนไขและเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Condition and causes) ในขั้นตอนนี้ต้องพิจารณาว่า การกระทำของจำเลยมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์หรือไม่ ในศาลเยอรมันเรียกชื่อการพิสูจน์เสียหายนี้ว่า “Conditio Sine Qua Non” โดยรู้จักกันในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ที่เรียกชื่อในการพิสูจน์แบบเดียวกันนี้ว่า “But for” test หลักเกณฑ์ที่ว่านี้กำหนดให้โจทก์พิสูจน์ว่าความเสียหายของโจทก์จะเกิดขึ้นโดยปราศจากการกระทำของจำเลยหรือไม่ ถ้าความเสียหายของโจทก์เกิดขึ้นแม้ไม่มีการกระทำของจำเลยย่อมหมายความว่า การกระทำของจำเลยไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายนั้น หลักเกณฑ์ในขั้นตอนนี้ กฎหมายเยอรมันใช้แนวทางการพิสูจน์ตามขั้นตอนที่เหมือนกับเหตุแห่งข้อเท็จจริง (Actual cause) ตามกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และ

ขั้นตอนที่สอง เหตุทางกฎหมาย (Legal cause) หรือเหตุใกล้ชิดกับการกระทำละเมิด (Proximate cause) ที่กำหนดว่า การกระทำของจำเลยเป็นเงื่อนไขของความเสียหายของโจทก์หรือไม่ ใน

ขั้นตอนนี้ ศาลจะพิจารณาหลังจากที่ได้ พิจารณาตามหลักเกณฑ์ “Conditio Sine Qua Non” หรือ “But for” test ในขั้นตอนแรกแล้ว ก่อนที่จะพิจารณาถึงเหตุกฎหมาย (Legal cause) ซึ่งผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ที่เกิดจากการละเมิดต่อผลประโยชน์ที่ได้รับ ความคุ้มครองของผู้ถูกระทำ เมื่อความเสียหายนั้นเป็นความเสียหายที่ไม่ไกลเกินเหตุ (Remoteness of damage) โดยศาลเยอรมันจะใช้หลักเกณฑ์ “การคาดเห็นได้ล่วงหน้า” มาวัดว่าผลการกระทำของจำเลย ใกล้ชิดกับการกระทำละเมิดที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลหรือนักนิติศาสตร์จะอ้างอิงหลักเกณฑ์การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลตามหลักเกณฑ์ในชื่ออย่างใด ๆ ก็ตาม หลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ว่านี้ก็อาจสรุปได้ว่ามีอยู่เพียง 2 ทฤษฎี ทฤษฎีแรกคือ ทฤษฎีเงื่อนไข หรือทฤษฎีผลโดยตรงหรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (Equitability Test) ทฤษฎีที่ว่านี้มีหลักเกณฑ์ว่า “ถ้าไม่มีการกระทำที่ถูกกล่าวหาแล้ว ผลจะไม่เกิดขึ้นเช่นนั้น” กล่าวคือ ผลอันหนึ่งอาจเกิดจากเหตุได้หลายๆ เหตุ ถ้าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดผลอันนั้น การกระทำของจำเลยอาจเป็นเงื่อนไขให้ผลนั้นเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยผลนั้นจะไม่เกิดขึ้นเลย และทฤษฎีที่สองคือ ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม หรือทฤษฎีธรรมดา (Adequate causation theory) ทฤษฎีที่ว่านี้มีหลักเกณฑ์ว่า “ในบรรดาเหตุทั้งหลายที่ก่อให้เกิดผลขึ้นนั้น เฉพาะแต่เหตุที่ตามปกติย่อมเกิดผลนั้นเท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ” กล่าวคือ แม้เหตุหลายเหตุจะก่อให้เกิดผลอันใดอันหนึ่งได้ก็ตาม เหตุที่ว่าผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบนั้นคือ เหตุที่ตามธรรมดา ย่อมทำให้เกิดผลเช่นนั้นได้เท่านั้น ทั้งนี้การพิสูจน์ตามทฤษฎีนี้จะต้องนำเหตุกับผลมาพิจารณาคูควบคู่กันไปว่า ตามธรรมดาเหมาะสมกันหรือไม่ที่จะเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน

3.2.2 ความหมายของความเสียหายทางจิตใจ (Nervous shock) ความหมายของผู้ได้รับความเสียหาย

ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน แม้จะไม่มิตบัญญัติที่กล่าวถึงความรับผิดชอบในความเสียหายทางจิตใจไว้โดยเฉพาะ แต่ได้ปรากฏว่าศาลเยอรมันได้ให้ความคุ้มครองความเสียหายทางจิตใจโดยถือว่าเป็นความเสียหายต่ออนามัยตามหลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดทางละเมิด ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรกนั่นเอง โดยศาลตามคำพิพากษาในคดี REICHSGERICHT (SIXTH CIVIL SENATE) 21 SEPTEMBER 1931 RGZ 133,270=JZ 1929, 914 ได้วินิจฉัยว่า คำว่า “อนามัย” (Health) ในมาตรา 823 วรรคแรก หมายถึง ความเสียหายต่อร่างกายและหรือจิตใจ ศาลเยอรมันได้ให้คำวินิจฉัยใหม่ทดแทนเพื่อความเสียหายในทางจิตใจใน 2 กรณีคือ (1) เมื่อความ

เสียหายทางจิตใจนั้นเป็นผลจากการล่วงละเมิดต่อร่างกายของบุคคล และ (2) เมื่อการละเมิดต่อร่างกายนั้นได้ปรากฏเป็นความเสียหายทางจิตใจให้เห็นในตัวของมันเอง ลักษณะของความเสียหายในทางจิตใจตามกฎหมายเยอรมัน ที่ปรากฏจากคำพิพากษาต่างๆ อาจเป็นการกระทบกระเทือนทางประสาท หรือเป็นการรบกวนในทางจิตใจที่เกิดขึ้นทันทีและมีลักษณะร้ายแรง ซึ่งอาจเป็นความเสียหายที่เกิดจากการสูญเสียความรื่นรมย์ที่ญาติได้ตายไปหรือเป็นปฏิกิริยาที่เกิดจากอาการประสาทหลอน โรคประสาท และความเสียหายจนถึงขั้นในลักษณะที่ร้ายที่สุดก็คือ โรคจิต ทั้งนี้ ศาลเยอรมันถือว่า ความเสียหายในทางจิตใจที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ต้องมีลักษณะที่ร้ายแรงเกินกว่าความเสียหายตามปกติธรรมดา และต้องเป็นผลอันสมควรและเข้าใจได้ว่าจะเกิดขึ้นจากการเห็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรง หรือได้รับทราบเหตุการณ์จากผู้อื่นในภายหลัง หรือความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ เนื่องจากการเห็นเหตุการณ์ความหายนะบางอย่าง อย่างไรก็ตามกฎหมายเยอรมันมีข้อจำกัดมากในการให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ดังนั้น ผู้ได้รับความเสียหายในทางจิตใจส่วนใหญ่จึงมักจะไม่ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความประสงค์

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันไม่ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “ความเสียหายทางจิตใจ ผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง และผู้ได้รับความเสียหายลำดับสอง” ไว้แต่ประการใด ดังนั้น ในการทำความเข้าใจความหมายของคำต่าง ๆ ดังกล่าว ในระบบกฎหมายเยอรมันจึงต้องพิจารณาจากบทบัญญัติ กฎหมาย และหลักเกณฑ์ในคำพิพากษา สำหรับคำพิพากษาของศาลสูงสุด (BGH) ได้แก่

คำพิพากษาในคดีแรก BUNDESGERICHTSOF (SIXTH CIVIL, SENATE) 11 May 1971 BGHZ 56, 163=NJW 1971, 1883=VERSR 1971, 905, 1140 หรือ BGH 1971, 1883 มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์อายุ 50 ปี ส่วนสามีโจทก์อายุ 64 ปี ถูกจำเลยขับรถโดยประมาทชนถึงแก่ความตาย โจทก์ได้รับข่าวการตายของสามีได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาท ทำให้เกิดอาการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยอันเป็นการกีดกันทางจิตใจ ควบคุมการร้องไห้ไม่ได้ ตื่นเต้นอย่างรุนแรง อาการนอนไม่หลับ และอาการสั้นทางประสาท โจทก์ได้ฟ้องเรียกร้องสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ เนื่องจากได้รับทราบการตายของสามีในภายหลัง ศาลสูงสุดเยอรมันได้ตัดสินว่า โจทก์ไม่ได้ได้รับความเสียหายต่ออนามัยตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรก ศาลให้เหตุผลว่า ความกระทบกระเทือนจิตใจที่เกิดขึ้นตามปกติจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักนั้น ไม่อาจเป็นเหตุในการ

ฟ็องคลีได้ นอกจากความกระทบกระเทือนทางประสาทที่จะนำมาฟ็องนั้นจะต้องมีผลกระทบต่อด้านจิตใจที่มีลักษณะร้ายแรง เช่น การเกิดอาการความร้ายแรงของโรคประสาท (Neurosis) หรือโรคจิต (Psychosis) นอกจากนี้ ศาลยังให้คำจำกัดความของความเสียหายทางจิตใจว่า ความเสียหายทางจิตใจที่มีลักษณะร้ายแรงนั้น เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงของอุปนิสัยของบุคคลที่เกิดจาก ความกดดัน (Depression) อาการป่วยจากการร้องไห้ที่ไม่อาจควบคุมได้ (Uncontrollable fits of crying) ภาวะอารมณ์เร่งเร้าให้ตื่นตัวง่าย (Excitability) โรคนอนไม่หลับ (Insomnia) และการสั่นทางประสาทเนื่องจากความตื่นเต้น (Nervous trembling at the slightest sign excitement) และความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นนั้นเกินระดับของความเจ็บปวด ความโศกเศร้าเสียใจ และความหมอดหวังตามปกติ ที่จำเป็นต้องเผชิญกับสถานการณ์เช่นนั้น ซึ่งโจทก์ก็มีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางร่างกายและอนามัยหรือจิตใจ หากความเสียหายเช่นนั้นก็มีลักษณะที่ร้ายแรง

จากคดีนี้ ประการแรก โจทก์ซึ่งเป็นหญิงหม้ายและเป็นภริยาของผู้ตาย เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการได้รับทราบการตายของสามีจากผู้อื่น ภายใต้งบบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรก แต่คดีนี้ ศาลยกฟ้องเนื่องจากความเสียหายทางจิตใจที่โจทก์ได้รับตามคำฟ้องเรื่องความพลัดพรากความรักไปจากคนรัก ไม่มีเหตุในการฟ้องคดีที่เป็นความเสียหายที่มีลักษณะร้ายแรง โดยโจทก์เป็นผู้ได้รับความเสียหายลำดับสอง ส่วนสามีโจทก์เป็นผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง ซึ่งทั้งผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งและผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองก็ต่างมีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวพันอยู่ในเหตุการณ์

ประการที่สอง ประเด็นในคดีนี้มี 2 ประการคือ (1) ความกระทบกระเทือนทางประสาทที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ หากเกิดจากการได้รับความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย ดังนั้น โจทก์จะได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางจิตใจนั้นต้องเป็นผลจากการละเมิดในทางกายภาพ และความเสียหายนั้นจะต้องปรากฏอาการความเสียหายในทางจิตใจ ในลักษณะที่ร้ายแรงนั่นเอง โดยศาลได้กล่าวเกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจไว้ด้วย (2) แม้คดีนี้ ความเสียหายทางจิตใจที่โจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อเสียหายจะไม่มีลักษณะร้ายแรง แต่ก็ยังคงเป็นหลักเกณฑ์ของความเสียหายทางจิตใจเป็นอย่างดี ที่ศาลนำมาใช้เป็นแนวทางในการตัดสินคดีอื่น ๆ แม้ว่าจะได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักก็ตาม และ

ประการที่สาม เมื่อพิจารณาคดีนี้ประกอบกับคำตัดสินในคดีอื่นที่มีลักษณะเดียวกันแล้ว พบว่า การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจของศาลเยอรมันจะต้องมีลักษณะที่ ร้ายแรง เกณฑ์ที่ใช้บ่อย ๆ คือว่า ความเสียหายทางจิตใจต้องเป็นผลจากการเห็น หรือได้รับทราบ เหตุการณ์ในภายหลัง สำหรับบุคคลที่อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนได้โดยปกติคือ ญาติใกล้ชิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง ศาลสูงสุดเยอรมันก็ไม่เคยกำหนดหลักเกณฑ์ชัดเจนว่าต้องเป็นญาติใกล้ชิด เท่านั้น และ

คำพิพากษาในคดีที่สอง BUNDESGERICHTSOF (SIXTH CIVIL, SENATE), 4 APRIL 1989 NJW 1989, 2317 ข้อเท็จจริงมีว่า โจทก์และสามีของตนไปท่องเที่ยวในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ตะวันออก โดยมีกำหนดออกเดินทางในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2527 และ โจทก์ก็ได้ชำระเงินให้แก่ ผู้จัดการท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นเงิน 10,130 ดอยช์มาร์คแล้ว ในวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2527 บุตรชายของ โจทก์อายุ 22 ปี ถึงแก่ความตายจากอุบัติเหตุทางรถยนต์จากการกระทำโดยประมาทของจำเลย ด้วย ความสลดหดหู่ที่เกิดแก่โจทก์และสามีอันเนื่องจากการตายของบุตร โจทก์และสามีไม่สามารถที่จะ เดินทางไปท่องเที่ยวตามกำหนดได้หลังจากจัดงานศพได้เพียง 1 วัน ทั้ง โจทก์ไม่สามารถเรียกเงินค่า ท่องเที่ยวที่จ่ายไปแล้วคืนจากผู้จัดการท่องเที่ยวได้ โจทก์ได้เรียกค่าได้อุปการะเลี้ยงดูตามประมวล กฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 845 ในฐานะส่วนตัวและฐานะตัวแทนสามี รวมทั้งเรียกสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายที่โจทก์ และสามีไม่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวในวันหยุดเนื่องจากบุตร ได้ตายไป ศาลสูงสุดตัดสินยกฟ้องโจทก์สำหรับเหตุในการฟ้องคดีในความเสียหายทางจิตใจ เพราะ โจทก์ไม่ได้รับความเสียหายทางจิตใจ เนื่องจากความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ละเมิดของจำเลยโดยตรง ตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรก

จากคดีนี้ เหตุในการฟ้องคดีคือ โจทก์เรียก “ค่าผิดหวังการท่องเที่ยวในวันหยุด” เนื่องจาก โจทก์ก็ได้รับทราบเหตุการณ์บุตรตาย ความเสียหายที่โจทก์ไม่ได้ไปท่องเที่ยวในวันหยุด เป็นค่าผิดหวังในการ ท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่ความเสียหายต่ออนามัยที่เกิดจากความกระทบกระเทือนทาง ประสาทหรือจิตใจโดยตรงจากการตายของบุตร และค่าผิดหวังในการท่องเที่ยวไม่ใช่ค่าเสียหายที่ เกี่ยวข้องค่าปลงศพ เหตุในการฟ้องคดีของโจทก์ที่เป็นค่าผิดหวังในการท่องเที่ยว จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรก โดยโจทก์และสามีเป็นผู้ได้รับความเสียหาย ลำดับสอง ส่วนบุตร โจทก์เป็นผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง ซึ่งทั้งคู่ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง

และผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองก็ต่างมีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวพันอยู่ในเหตุการณ์เช่นกัน นอกจากนี้ ความเสียหายทางจิตใจยังปรากฏคำพิพากษาของศาลล่างหรือศาลอุทธรณ์ (LG หรือ OLG) ที่เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจ ผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งและผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองก็ต่างมีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในเหตุการณ์ ที่มีข้อเท็จจริงที่จะกล่าวพอสังเขป ได้แก่ (1) คำพิพากษาในคดี OLG Munich 9 Feb 1995, NJW 1995 มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยประมาทเดินเลื้อยโดยตรวจพบว่า โจทก์เป็น โรคกระแฉะเข้าไป โจทก์จึงเกิดความกลัวมากขึ้นว่ากระแฉะจะลุกลาม โจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินที่เกิดจากความกลัวที่ว่ามีได้ (2) คำพิพากษาในคดี No.2655, LG Braunschweig มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์ได้รับความเสียหายทางสมองและสูญเสียประสาทการดมกลิ่นโดยสิ้นเชิง เนื่องจากความประมาทเดินเลื้อยของจำเลย จน โจทก์ได้รับความเสียหายในลักษณะร้ายแรง (3) คำพิพากษาในคดี No.711, LG Venden 4 Mar. 1982, DAR 1988, 320 มีข้อเท็จจริงว่า บิดาเห็นเหตุการณ์บุตรชายถูกรถยนต์ที่จำเลยขับ โดยประมาทเดินเลื้อยจนจนถึงแก่ความตาย (4) คำพิพากษาในคดี No.2467 (OLG Nurnberg, 1998) มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์เป็นเด็ก 2 คน มีอายุ 13 ปี และ 15 ปี ตามลำดับได้เห็นมารดาถูกยิงตายโดยเจตนา ทำให้บุตรทั้งสองมีความใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ

จากการศึกษา บทบัญญัติกฎหมายและคำพิพากษาในคดีต่างๆ ดังกล่าว พบว่า ศาลเยอรมันได้ให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ทั้งแก่ผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งและผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองหรือผู้เห็นเหตุการณ์ โดยนักนิติศาสตร์เยอรมันคือ Basil S. Markesinis ได้สรุปไว้ว่าความเสียหายในทางจิตใจเนื่องจากความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ ที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่งอาจเกิดจากความกลัวว่าตนเองจะไม่ได้ความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย ส่วนความเสียหายในทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองหรือผู้เห็นเหตุการณ์อาจเกิดจากการเห็นเหตุการณ์ความหายนะบางอย่าง นอกจากนี้ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน คำพิพากษาของศาลสูงสุดและศาลล่างหรือศาลอุทธรณ์ และแนวความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ยังชี้ให้เห็นถึงความเสียหายความเสียหายทางจิตใจ ความหมายของผู้ได้รับความเสียหายลำดับหนึ่ง และผู้ได้รับความเสียหายลำดับสองในระบบกฎหมายเยอรมันที่มีลักษณะเหมือนกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. “ความเสียหายทางจิตใจ” (Nervous Shock หรือ Psychiatric illness) เป็นความเสียหายต่ออนามัย (Injury to health) ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการเกิดความกลัวว่าตนเอง ซึ่งเข้ามาเกี่ยวพันอยู่ในเหตุการณ์จะไม่ปลอดภัย หรือเนื่องจากการได้เห็นเหตุการณ์ความหายนะโดยตรง หรือได้รับทราบเหตุการณ์นั้น ในภายหลัง (Distant shock) จนตนเองได้รับความเสียหายในทางจิตใจที่เกิดจากการกระทบกระเทือนทางประสาทจากปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจ โดยความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นจะต้องมีร่องรอยของความเสียหาย ปรากฏให้เห็น ในลักษณะที่ร้ายแรง เช่น ความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน (Pain and suffering) โรคประสาทเสื่อม (Nervous breakdown) โรคประสาท (Neurosis) หรือโรคจิต (Psychosis) ความเปลี่ยนแปลงของอุปนิสัยที่เกิดจากความกดดัน อาการป่วยจากการร้องไห้ที่ไม่อาจควบคุมได้ ภาวะการณ์เร่งเร้าให้ตื่นตัวง่าย โรคนอนไม่หลับ การสั้นทางประสาทเนื่องจากความตื่นเต้น และความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นนั้นเกินระดับของความเจ็บปวด ความโศกเศร้าเสียใจและความหมัดหวังตามปกติสถานการณ์เช่นนั้น และความเสียหายทางจิตใจอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบหลักเกณฑ์ ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ตามกฎหมายไทย กฎหมายสหรัฐอเมริกา และกฎหมายเยอรมัน

4.1 วิเคราะห์รูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายไทย

ปัญหา รูปแบบของความเสียหาย ทางจิตใจตามประมวลกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ไม่ได้บัญญัติถ้อยคำว่าจิตใจไว้อย่างชัดเจน แต่ในทางกฎหมายรับรู้กันว่าความเสียหายทางจิตใจนั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของความเสียหายอันไม่ใช่ตัวเงินซึ่งมีบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 446 ความว่าในกรณีทำให้เขาเสียหาย แก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดีในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินอีกด้วยก็ได้

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับแล้วว่าค่าเสียหายทางจิตใจเป็นค่าเสียหายที่สามารถเรียกร้องกันได้ แต่จากการศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลไทย พบว่ายังมีความไม่แน่นอนว่าอย่างไรจึงจะสามารถเรียกค่าเสียหายต่อจิตใจได้ เนื่องจากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดรูปแบบหลักเกณฑ์ว่าความเสียหายทางจิตใจที่สามารถเรียกร้องกันได้เป็นอย่างไร ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำพิพากษาของศาลทั้งกรณีที่สามารถเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้และไม่ได้

ตัวอย่างพิพากษาฎีกาซึ่งวินิจฉัยว่าไม่สามารถเรียกค่าเสียหายต่อจิตใจได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1742/2499¹ จำเลยฆ่าบุตร โจทก์ถึงแก่ความตาย ย่อมถือว่าจำเลยได้กระทำความผิดต่อโจทก์ ทำให้โจทก์ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ต้องคำนึงว่าในปัจจุบันบุตรที่ตายได้กำลังอุปการะ

¹ คำจกรินทน์ โกเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.111.

เลี้ยงดูโจ๊กผู้เป็นมารดาอยู่หรือไม่ ส่วนค่าเสียหายจะเท่าใด ศาลย่อมกำหนดให้ตามสมควร ส่วนค่าเสียหายเพื่อความวิปโยคโทมนัสนั้นเรียกไม่ได้เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2520² สามีไม่มีสิทธิ์ฟ้องเรียกค่าเสียหายทางจิตใจที่เกิดความว้าเหว เพราะสูญเสียภรรยาผู้เคยปฏิบัติให้ชีวิตของสามีมีความสุขจากผู้ที่ทำให้ภรรยาของตนถึงแก่ความตาย เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 477/2514³ กรณีละเมิดเป็นเหตุให้โสภเสร้าเสียใจและผิดหวังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติไว้ให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้จะเป็นบิดาตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 273/2509 การใช้เท้าถีบไม่เป็นอันตรายต่อจิตใจเพราะอันตรายต่อจิตใจนั้นต้องเป็นผลจากการทำร้ายแต่ความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยามเจ็บใจแค้นใจเหล่านี้เป็นอารมณ์หาใช้อันตรายต่อจิตใจไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 2816/2528⁴ การที่โจทก์ได้รับความเศร้าโศกเสียใจเนื่องจากได้รับโทรเลขที่จำเลยที่ 1 ปรุข้อความผิดเป็นว่าบุตรสาวโจทก์ถึงแก่กรรมแล้วนั้น ความเศร้าโศกเสียใจของโจทก์เป็นเพียงอารมณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อทราบข่าวร้าย ไม่ใช่ค่าเสียหายตามกฎหมาย ไม่มีบทบัญญัติใดที่บัญญัติให้สิทธิโจทก์เรียกค่าเสียหายในเรื่องนี้ได้ ในข้อเท็จจริงที่ว่า โจทก์เป็นบิดาของนางสาวจันทร์เพ็ญ หรือ อ้อย นายประมวลส่งโทรเลขถึงโจทก์ข้อความว่า “อ้อยถึงแก่คอยแล้ว” เมื่อข้อความโทรเลขมาถึงที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำเลยที่ 1 ปรุข้อความโทรเลขเพื่อส่งต่อไปยังโจทก์ว่า “อ้อยถึงแก่กรรมแล้ว” โจทก์รับโทรเลขแล้ว ทั้งโจทก์และภริยาตกใจและเศร้าโศกเสียใจจึงได้ และได้จัดเตรียมพิธีทางศาสนา

² คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2502(เนติ.) น.1130. อ้างในจักรินธน์ โกเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.111.

³ คำพิพากษาฎีกาที่ 477/2514(เนติ.) น.1662. อ้างในจักรินธน์ โกเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.111.

⁴ ดร.เขมภูมิ ภูมิถาวร, “กฎหมายลักษณะละเมิดรวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกา ของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศักดิ์,” (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น.359.

และจ้างเหมารถยนต์เพื่อบรรทุกไปปรับศพ จึงฟ้องเรียกค่าเสียหายสำหรับค่าใช้จ่ายที่เสียไปและค่าเสียหายทางจิตใจที่ต้องเสริมศพเสียใจ โดยคดีนี้มีหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา โดยศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ ดังนี้ เป็นที่ชัดเจนถึงไม่ได้ว่าความเสียหายไม่มีรูปร่างนั้นมีได้และมีได้ อย่างแน่นอน อาจเสียใจจนตายก็ได้ ในทางอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มาตรา 259 จนถึงประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ก็เป็นที่ชัดเจนว่า มีการทำร้ายร่างกายถึงทุพพลภาพหรือทำแก่จิตใจถึงวิกลจริตตามมาตรา 254 เดิม การทำผิดต่อจิตใจเป็นความผิดอาญาได้อย่างแจ่มชัด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 มิได้จำกัดว่าต้องเป็นความเสียหายที่มีรูปร่าง ความในตอนที่ว่า “จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” มิได้จำกัดว่าต้องเป็นความเสียหายที่มีรูปร่าง และกว้างพอที่จะคลุมถึงความเสียหายต่อจิตใจด้วย มาตรา 438 ที่ว่าค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใด อันควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดนั้น กว้างพอที่จะใช้แก่ความเสียหายทางจิตใจได้อยู่แล้ว

ตัวอย่างคำพิพากษาของศาลไทยที่พิพากษาว่าสามารถเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1921/2520 ลูกจ้างของจำเลยขับรถประจำทางโดยประมาทเลนเล่อเลี้ยวรถด้วยความเร็วเกินสมควร โปรดเตรียมจะลงยี่นที่หน้าประตูรถถูกเหยียดจากรถต้องผ่าตัดสมองจดทุกสภาพตลอดชีวิตถูกรรรมานทั้งกายและจิตใจไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติจำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายเหล่านี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 472/2558 ค่าเสียหายเพราะร่างกายพิการทำให้สังคมรังเกียจอับอายขายหน้าไม่ได้เล่นกีฬาไม่ได้สมรสไม่ได้ชัดความสุขสำราญ เป็นเรื่องการขาดหรือสูญเสียความสุขสำราญ จากความรู้สึกที่ดีเป็นค่าเสียหายเกี่ยวกับความรู้สึกทางจิตใจส่วนค่าทนทุกขเวทนาเป็นเรื่องการต้องทนยอมรับความเจ็บปวดหรือทรมานต่างก็เป็นค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินแต่ก็ไม่ใช่ค่าเสียหายเดียวกันจึงไม่ซ้ำซ้อน

พิพากษาศาลฎีกาที่ 1027/2552 มีข้อเท็จจริงว่าจำเลยถืออาวุธปืนติดตัวออกมาบริเวณทางเดินเท้าสาธารณะ ซึ่งอยู่ติดกับถนนสาธารณะ หลังจากมีปากเสียงกับโจทก์ และจำเลยได้พุดชู่เข็ญโจทก์ว่า “มึงอยากตายหรือ” การกระทำความดังกล่าวนับว่าเป็นการกระทำโดยจงใจทำให้โจทก์เสียหายเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 แม้ว่าจำเลยจะไม่ได้ยิงอาวุธปืนดังกล่าวก็ตาม แต่การที่จำเลยใช้อาวุธปืนข่มขู่โจทก์เช่นนี้เป็นการทำให้ โจทก์เสียหายแก่ร่างกายและอนามัยของโจทก์แล้ว เพราะเป็นการทำให้โทกตกใจกลัว เป็นความเสียหายเกี่ยวกับความรู้สึกทางด้าน

จิตใจ ซึ่งเป็นความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 โจทก์มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีดังกล่าวนี้ได้

พิจารณาพิพากษาดังกล่าวที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น สามารถกล่าวได้โดยรวมว่าค่าเสียหาย สำหรับความเสียหายทั้งจิตใจที่จะมีการชดเชยให้กันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ต้องมีความเสียหายทางร่างกายเกิดขึ้นและเกิดความเสียหายทางจิตใจอันเป็นผลตามมา ความเสียหายทางจิตใจที่มีลักษณะควบคู่ไปกับความเสียหายทางร่างกาย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางจิตใจในทางจิตเวชหรือความเสียหายทางจิตใจโดยแท้แต่ถ้าเป็นเพียงความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นเพียงลำพังโดยมิได้มีความเสียหายทางร่างกายเกิดขึ้นแล้วศาลก็จะปฏิเสธที่จะชดเชยให้ซึ่งค่าเสียหายจะรับความเสียหายทางจิตใจ

2. ความเจ็บป่วยทางจิตในทางจิตเวช กล่าวคือ ความเสียหายทางจิตใจถึงขนาดป่วยทางจิตเวชและมีการรับรองโดยแพทย์ เช่น โรคความผิดปกติทางจิตใจภายหลังภัยอันตราย โรคซึมเศร้า โรคอารมณ์เศร้าหรือโรคความผิดปกติเนื่องจากความกังวลด้านจิตใจ ซึ่งความเจ็บป่วยเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขของความเสียหายทางร่างกายเป็นตัวเชื่อมให้เกิดอาการของโรคเหล่านี้ก็ได้ ดังเช่นการประสบอุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตายการบาดเจ็บ

3. ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

4. ความเสียหายทางอารมณ์ เป็นเพียงความรู้สึกและการแสดงออกทางจิตใจที่มีความไม่แน่นอนและขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล ความเสียหายลักษณะนี้เหมาะสมหรือไม่ตอบความรับผิดชอบละเมิดของไทย 3 ความเสียหายทางอารมณ์ คือลักษณะของอารมณ์ที่อยู่ในว่าเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกในทางจิตใจที่มีความไม่แน่นอนและขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลมากความเสียหายในลักษณะนี้ ศาลไทยจะไม่กำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ

4.2 วิเคราะห์รูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่ศาลสร้างแนวบรรทัดฐานในแต่ละคดี โคนศาลในคดีหลังยึดถือและตัดสินตามคดีก่อน ที่มีข้อเท็จจริงทำนองเดียวกัน ดังนั้น เมื่อมีการปรับหลักกฎหมายกับข้อเท็จจริงในเรื่องละเมิดจึงต้องอาศัยการศึกษาถึงแนวคำพิพากษาของศาลเพื่อมาใช้ใน

การตัดสินคดีอย่างไรก็ตามมักมีการอ้างอิงที่มาของกฎหมายลำดับรองคำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่อง Resstatement ในเรื่องละเมิดที่จัดทำโดย American Law Institute เข้ามาช่วยในการตัดสินคดี⁵

รูปแบบของความเสียหายทางจิตใจ ในช่วงแรกของการชดเชยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ในทางละเมิดตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา มีเฉพาะความเสียหายทางจิตใจ ที่มีเงื่อนไขในทางร่างกายเป็นฐานมาก่อน หรือเป็นลักษณะของความเสียหายทางจิตใจที่ควบคู่ไปกับความเสียหายทางร่างกาย เท่านั้นที่จะมีการชดเชยให้ ความเสียหายทั้งจิตใจรูปแบบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วยทางจิต โดยการถูกรบกวนทางจิตใจที่เกิดขึ้นโดยมิได้มีเงื่อนไขในทางกายภาพ กฎหมายคำว่าของสหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะชดเชยให้ จะไม่มี การให้ค่าเสียหายสำหรับความทุกข์ทรมานทั้งจิตใจเพียงอย่างเดียว เหตุผลที่ว่ายังไม่เคยมีคดีในทำนองนี้มาก่อน จะนำมา อย่างไรก็ตามหลักมีเรื่องนี้ ได้พัฒนาตนมีการยอมรับชดเชยให้กันสำหรับความเสียหายทางจิตใจในหลายรูปแบบทั้งที่มีเงื่อนไขทางกายภาพและมีได้มีเงื่อนไขทางกายภาพไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบความเจ็บป่วยทางจิตและในรูปแบบของการถูกรบกวนทางจิตใจซึ่งสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้⁶

1. Intentional Infection of Emotional Distress (IIED) การกระทำโดยจงใจ จะได้รับความเสียหายทั้งจิตใจหรือ IIED พัฒนาและแยกออกมาจากรูปแบบของความผิดฐานข่มขู่ โดยมีข้อแตกต่างที่สำคัญอยู่ที่การกระทำโดยการข่มขู่ ผู้ทำละเมิดจะต้องกระทำโดยจงใจมุ่งร้ายต่อผลที่จะเกิดขึ้นทางกายภาพ หรือทางร่างกายเป็นสำคัญ⁷ แม้ว่าความเสียหายที่แท้จริงยังไม่เกิดขึ้นก็ตาม เช่นการที่ผู้ทำละเมิดใช้มีดแทงและผู้เสียหายจะไม่โดนเพราะสามารถหลบได้ทัน ส่วน IIED มิได้มุ่งผลทางกายภาพเป็นสำคัญ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ความรุนแรงในการกระทำของจำเลยเป็นหลัก โดยรูปแบบความเสียหายต่อความเจ็บป่วยทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจนั้น จะต้อง เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ทาง

⁵ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2553), น.115.

⁶ จักรินท์ โกเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.63.

⁷ Marc A. Franklin., Torts, 19th ed.(Chicago. III.: Harcourt Brace Jovanovich Legal and Professional Publications, 2008), p.18. อ้างใน⁷ จักรินท์ โกเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.63.

จิตเวชที่อาศัยหลักฐานการบ่งชี้ทางการแพทย์ที่ชัดเจนเป็นสำคัญ โดยกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนายอมรับรูปแบบของความเสียหายต่อการถูกรบกวนทางจิตใจ หรือรบกวนความสงบทางจิตใจ ซึ่งไม่ได้มีความร้ายแรงหรือจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับความเสียหายต่อการเจ็บป่วยทางจิตใจแต่อย่างใด รูปแบบความเสียหายชนิดนี้ ไม่มีความชัดเจนหรือไม่มีความชัดเจนหรือไม่มีหลักฐานบ่งชี้ได้อย่างแน่ชัด ดังนั้นการเจ็บป่วยทางจิตใจทำให้ต้องมีหลักการมีการกำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของจำเลยเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความรับผิดชอบจนหลายขอบเขตดังต่อไปนี้

1) เป็นรูปแบบของการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง⁸

2) เป็นการกระทำที่ออกจากรุนแรง เกินกว่าที่จะยอมรับได้ กล่าวคือเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่มีความร้ายแรงเกินกว่าจะเป็นไปได้ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีหรือบรรทัดฐานทางสังคม อนึ่งพฤติกรรมที่มีความรุนแรงของจำเลยนั้นต้องเป็นการกระทำที่มากกว่าความประสงคร้าย ความตั้งใจ และความรับผิดชอบนั้น ไม่ได้รวมไปถึงการดูหมิ่น หรือหมิ่นประมาท ทำให้โกรธ กดขี่ การใช้สิทธิโดยชอบ การก่อกวน เล็กๆน้อยๆหรืออื่นๆ ถ้าหากรูปแบบของพฤติกรรมที่ออกจากรุนแรงในการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นสามารถแบ่งกลุ่มออกไปได้ 5 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพราะฐานะหรือตำแหน่งหน้าที่ของผู้ทำละเมิด มีอำนาจ ที่เหนือกว่า กดดันกดขี่ข่มเหง

กลุ่มที่ 2 ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพราะจำเลยได้กระทำ โดยรู้ว่าโจทก์มีความอ่อนไหวต่อเหตุการณ์เกินควรหรือผู้เสียหายมีภาวะทางจิตที่ไม่ปกติ

กลุ่มที่ 3 ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพราะผู้ทำละเมิดได้กระทำอย่างซ้ำซาก หรือการกระทำที่ขู่เชิญคุกคามเกินกว่าสมควรเป็นอย่างมาก

กลุ่มที่ 4 ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพราะจำเลยได้กระทำให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อทรัพย์สินของโจทก์

กลุ่มที่ 5 ลักษณะความรุนแรงอื่นๆ กล่าวคือ ลักษณะความรุนแรงอื่นๆที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากรูปแบบทั้ง 4 กลุ่มดังต่อไปนี้

⁸ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คือ กรณีที่ผู้ทำละเมิดเป็นผู้ประกอบอาชีพ หรือมีหน้าที่โดยตรง ฝ่ายอื่นไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่พึงปฏิบัติ กิตติบดี ไชยกุล, “เอกสารประกอบการบรรยายวิชาละเมิด,” สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563, จาก , <http://kku.ac.th>

1. เรื่องการจัดการศพที่ผิดพลาด⁹ เช่น การทำให้ศพมีสภาพเปลี่ยนแปลงไป¹⁰ เป็นต้น
 2. เรื่องเกี่ยวกับอาหาร ผู้กระทำละเมิดซึ่งเป็นลูกจ้างทำการห่อซากหนูที่ตายแล้วแทนขนมปังที่โจทก์สั่ง เมื่อเปิดออก ตกใจอย่างสุดขีดกับซากหนูที่อยู่ในห่อนั้น และประสบความเสียหายทางจิตใจตามมาศาลตัดสินให้จำเลยต้องรับผิดชอบในการกระทำดังกล่าว
 3. เรื่องการแพร่กระจายข่าวลือ เรื่อง โททท์ขึ้นมากว่าลูกชายของเจ้าผูกคอตายเรื่องดังกล่าวกระจายออกไปแต่บุคคลต่างๆซึ่งเขาทั้งหลายเหล่านั้นก็ได้เชื่อมเกิดขึ้นจริงจนท้ายที่สุดเรื่องโททท์ดังกล่าวก็รู้ถึงผู้เสียหายซึ่งเธอก็ชอบเป็นความจริงและประสบความเสียหายทางจิตใจขึ้นมา
 4. เรื่องการกระทำผิดอันเป็นทฤษฎีธรรม ในรัฐยูทาห์ ในข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยอยู่รู้อยู่แล้วว่าโจทก์เป็นหญิงที่แต่งงานแล้ว และเป็นผู้ที่ได้รับการนำถือดาในสังคมเป็นอย่างมากแต่จำเลยก็ยังโทรไปหาโจทก์อยู่และถามถึงความเป็นไปได้ในทางรัฐสวาระหว่างจำเลยและโจทก์ จนในวันหนึ่งจำเลยก็ได้โทรหาโจทก์ ในเวลากลางคืนและได้มาที่บ้านของโจทก์เพื่อเปิดอวัยวะเพศของตำรวจให้จอดดูจากเหตุการณ์ดังกล่าวถูกต้องเหมาะสมกับความเสียหายต่อการถูกรบกวนทางจิตใจอย่างรุนแรง
- 3) โจทก์หรือผู้เสียหายต้องได้รับการกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง กล่าวคือ ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นนั้นกฎหมายยอมรับให้ชดเชยให้กันเฉพาะกับความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นและมีความรุนแรงอย่างแท้จริงหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่มีวิญญูชนทั่วไปมีอาจรับได้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความรุนแรงและระยะเวลา ในการกระทำโดยลักษณะของการกระทำที่ออกอาและรุนแรงนั้นย่อมแสดงให้เห็นในตัวเองว่ามีความเสียหายทั้งจิตใจเกิดขึ้นอย่างแท้จริง แม้ว่าจะมิได้มีการบาดเจ็บทางร่างกายหรือเจ็บป่วยทางจิตใจตามมา

⁹ William L. Prosser, supra note 69, p.56. อ้างในจกกรินท์ โทเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.69.

¹⁰ Alderman v. Ford, 146 Kan. 698, 72 P .2d 981 (1937). อ้างในจกกรินท์ โทเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.69.

4) เป็นความเสียหายต่อการถูกรบกวนทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลยกล่าวคือ จะต้องเป็นไปตามหลักการทั่วไปในทางละเมิดว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าในกฎหมายสหรัฐอเมริกา รูปแบบความรับผิดชอบที่เกิดขึ้น เนื่องจากการทำให้เกิดความเสียหายต่อการถูกรบกวนทางจิตใจนั้น จะต้องเป็นการกระทำโดยอุกอาจรุนแรงเกินควร กว่าที่จะรับได้ และการกระทำดังกล่าวจะเป็นเครื่องแสดงได้ว่ามีความเสียหาย ต่อการถูกรบกวนทั้งจิตใจเกิดขึ้นอย่างแท้จริงแม้ว่าจะไม่ได้รับบาดเจ็บทางร่างกายหรือเจ็บป่วยทางจิตใจตามมาก็ตาม แต่ในทางกลับกันหากการกระทำของจำเลยไม่เป็นการกระทำที่อุกอาจรุนแรงแล้ว โดยผู้เสียหายก็ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างทั่วไป กล่าวคือต้องถึงขนาดป่วยจิตเวชนั่นเอง

กฎหมายลักษณะละเมิดของเยอรมันเป็นต้นแบบกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย กฎหมายลักษณะละเมิดของเยอรมันบัญญัติหลักเกณฑ์ความรับผิดเพื่อไปไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 823 วรรคหนึ่งว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี สุขภาพอนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี จำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลอื่นนั้น ในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น โดยสารเยอรมันตีความคำว่าอนามัยตามมาตราดังกล่าวให้หมายความถึงความเสียหายทางจิตใจซึ่งเป็นการเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 253 ดังนั้นตามกฎหมายเยอรมันความเสียหายทางจิตใจซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพหรืออนามัยของบุคคล แต่ค่าเสียหายทางจิตใจที่ผู้เสียหายจะได้รับชดเชยต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากการเจ็บป่วยทางจิตใจโดยแพทย์เป็นผู้วินิจฉัย

จากหลักกฎหมายดังกล่าว ความเสียหายทางจิตใจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเยอรมัน ที่จะมีการชดเชยให้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. เป็นผู้ได้รับความเสียหายทางจิตใจอันเป็นผลโดยตรงจากเหตุละเมิด และอาจได้รับความเสียหายทางร่างกายหรือถูกทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง กล่าวคือเป็นผู้เสียหายโดยตรง
2. เป็นผู้รับรู้ หรืออยู่ในเหตุการณ์ละเมิดที่เกิดกับบุคคลอื่น โดยผู้รับรู้หรืออยู่ในเหตุการณ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด กับผู้ถูกละเมิดทำให้เสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดไม่

จำเป็นต้องเป็นบุคคลในครอบครัวอาจเป็นเพียงคู่หมั้น หรือชายหญิง ที่อยู่กินกันโดยไม่จดทะเบียนสมรสก็ได้ กล่าวคือเป็นผู้เสียหายโดยอ้อม

3. ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการทำละเมิดต่อทรัพย์สิน กรณีนี้ศาลจะพิจารณาค่าเสียหายโดยเคร่งครัด

ทั้งนี้ ศาลเยอรมัน จะพิจารณาความสมเหตุสมผลของ ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดด้วยและความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นต้องเป็นการเจ็บป่วยทางจิตใจหากเป็นเพียงความรู้สึกโศกเศร้าเสียใจหรือความรู้สึกอื่น ๆ ทางอารมณ์ศาลเยอรมันมันจะไม่ให้ค่าเสียหายทางจิตใจ

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ได้รับบาดเจ็บทางจิตใจและอารมณ์ที่ชัดเจน มีหลักกฎหมาย The Restatement (second) of Tort 1979 มาตรา 905 กล่าวว่าค่าสินไหมทดแทนความเสียหายรวมถึงค่าสินไหมทดแทนสำหรับการบาดเจ็บเกี่ยวกับร่างกายและความเสียหายทางจิตใจ และ The Restatement (second) of Tort 1965 มาตรา 46 กล่าวว่า บุคคลผู้ซึ่งกระทำการรุนแรงอย่างที่สุดโดยเจตนา หรือเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายทางจิตใจอย่างรุนแรงโดยประมาทจะต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายทางจิตใจนั้น ถ้ามีการบาดเจ็บทางร่างกายอันเนื่องมาจากการกระทำที่รุนแรงนั้น จะต้องรับผิดชอบต่อการบาดเจ็บทางร่างกายนั้นด้วย เมื่อการกระทำนั้นมีเป้าหมายไปยังบุคคลที่สาม ผู้กระทำต้องรับผิดชอบ ถ้าหากว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายทางจิตใจโดยตั้งใจหรือประมาท

จากหลักกฎหมายดังกล่าว ความเสียหายทางจิตใจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกา ที่จะมีการชดเชยให้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้¹¹

1. ค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน (Pain and Suffering) โดยถ้อยคำที่ว่า “ความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน” นั้น เป็นเพียงหลักการกว้างๆ ในการอ้างถึงรูปแบบความเสียหายที่โจทก์ได้ประสบ หรือรับรู้กับสิ่งที่สะท้อนกลับออกมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ไม่ว่า สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นแล้วหรือจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นการรู้สึกเจ็บปวดบาดแผล การจะต้องทนทุกข์ทรมานในความพิการที่จะเกิดขึ้น นความรู้สึกทุกข์ทรมานจากการเสียโฉม หรือการเจ็บป่วยทางจิตใจที่เกิดขึ้น โดยการรับรู้ถึงความเจ็บปวดนับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการชดเชยเช่นกัน เช่นในคดี Wiggins v. Lane & Co.¹² ใน

¹¹ จักรินทน์ โกเมศ, “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), น.81.

¹² Wiggins v. Kane & COMPANY, 298 F.Supp. 194 (E.D.La.1969).

ข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์ซึ่งถูกกระแทกอย่างแรงโดยกระแทกจากแท่นขุดเจาะน้ำมัน และตกลงไปประมาณ 50 ฟุต กระแทกกับฐานของแท่นขุดเจาะน้ำมันข้างล่างจนถึงแก่ความตายแทบจะในทันที แม้ตามหลักฐานที่เชื่อได้ว่าแน่แท้ที่จุดตกลงมากระแทกกับฐานด้านล่าง โจทย์ยังมีชีวิตอยู่ 2-3 วินาทีก็ตาม แต่ในคดีนี้ศาลก็ปฏิเสธที่จะชดเชยให้ซึ่งความเจ็บปวดทุกข์ทรมานก่อนตายของโจทก์เพราะถือว่า โจทก์ไม่ได้รับรู้หรือประสบกับความเจ็บปวดดังกล่าว

2. การสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต (Loss of Enjoyment of Life) กล่าวคือเป็นรูปแบบของการสูญเสียความสามารถที่จะมีความสุขในชีวิต โดยช่วงแรกกฎหมายของสหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะให้ค่าชดเชยต่อการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต โดยให้เหตุผลว่าเป็นเพียงสิ่งที่ไม่สำคัญที่ขาดไปอย่างไม่มีเหตุผล แต่ในภายหลังรูปแบบของค่าเสียหายชนิดนี้ได้รับการยอมรับว่าสามารถเรียกกันได้ เช่น ในคดี Walton v. U.S. steel Corp.¹³ ในข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์ไม่สามารถที่จะมีความสุขทางเพศได้อีกต่อไป

3. ค่าเสียหายสำหรับการถูกรบกวนทางจิตใจ (Mental injury) ค่าเสียหายดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะของการเจ็บป่วยทางจิตใจหรือทางจิตเวช โดยทั่วไปแล้วจะไม่มีค่าชดเชยให้ซึ่งความเสียหายทางจิตใจในลักษณะนี้ เนื่องจากความเสียหายทางจิตใจลักษณะนี้เป็นเพียงความรู้สึกเพียงชั่วคราวที่ไม่ได้มีความร้ายแรงเหมือนกับการเจ็บป่วยทางจิตใจ และยังเป็นสิ่งไม่แน่นอนและอาจทำให้เกิดการแก้ง่ายทำได้ง่าย ทำให้ศาลมักปฏิเสธที่จะชดเชยให้ซึ่งความเสียหายทางจิตใจในลักษณะนี้ แต่ถ้าเป็นการทำละเมิดโดยจงใจในสหรัฐอเมริกายินยอมที่จะชดเชยให้ซึ่งความเสียหายต่อการถูกรบกวนทางจิตใจได้¹⁴ เช่น การส่งแจ้งข้อความเกี่ยวกับเรื่องการตายหรือการเสียชีวิตของบุคคล สำหรับในเรื่องของการคำนวณค่าเสียหาย ที่จะมีการชดเชยให้การก็จะเป็นหน้าที่ของลูกขุนในการกำหนดจำนวนเงินที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความเสียหาย ซึ่งศาลไม่มีหน้าที่โดยตรงในเรื่องนี้เว้นแต่จะเห็นได้ชัดว่าขัดกับความยุติธรรม ดังนั้นในทางปฏิบัติโดยทั่วไปก็มักจะใช้การประมาณจำนวนค่าเสียหายโดยอาศัยหลักการและพฤติการณ์ในคดีประกอบการเทียบเคียงเอาจากคดีที่คล้ายคลึงกันหรือมีมาก่อนเป็นสำคัญ

2. Negligent Infliction of Emotional Distress (NIED)

การชดเชยความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท ในช่วงแรกศาลปฏิเสธที่จะให้ความเสียหายชนิดนี้ ต่อมามีการพัฒนาจนสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทาง

¹³ Walton v. United States steel Corporation, Mo.Sup.,362 S.W2d 617 (1962)

¹⁴ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7, น.162.

จิตใจ ที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทได้ แต่การกระทำโดยประมาทนั้น ต้องก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจอย่างรุนแรง ซึ่งเรื่องนี้อยู่ใน The Restatement (second) of Tort 1965 มาตรา 46¹⁵

4.3 วิเคราะห์รูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายเยอรมัน

กฎหมายลักษณะละเมิดของเยอรมันบัญญัติหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบเพื่อไปไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 823 วรรคหนึ่งว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายแก่ชีวิตก็ดีร่างกายก็ดีสุขภาพก็ดีเสรีภาพก็ดีทรัพย์สิน รู้สึกที่ใดอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดีจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลอื่นนั้นในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น”¹⁶ โดยศาลเยอรมัน¹⁷ตีความคำว่า “อนามัย” ตามมาตราดังกล่าว ที่หมายความรวมถึงความเสียหายทั้งจิตใจ ซึ่งเป็นความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ตามมาตรา 253¹⁸ ดังนั้น ตามกฎหมายเยอรมันความเสียหายทางจิตใจ จึงถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพหรืออนามัยของบุคคล แต่ค่าเสียหายทางจิตใจที่ผู้เสียหายจะได้รับเงินชดเชยต้องเกิดจากการเจ็บป่วยทางจิตใจโดยแพทย์เป็นผู้วินิจฉัย¹⁹ และความเสียหายทางจิตใจนั้นต้องเป็นผลโดยตรงจากเหตุการณ์ละเมิด และอาจได้รับความเสียหายทางร่างกายหรือถูกทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง ตัวอย่าง เช่นคดีปีค. ศ.

¹⁵ สีนีกานต์ สิทธิเวชพิเศษ, ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549), น.36.

¹⁶Section 823Liability in damages

(1) A person who, intentionally or negligently, unlawfully injures the life, body, health, freedom, property or another right of another person is liable to make compensation to the other party for the damage arising from this.

¹⁷ พรทิพย์ สุทธิจรดศิลป์, “ค่าเสียหายทางจิตใจ: ศึกษากฎหมายลักษณะละเมิดของอังกฤษและเยอรมันเปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย,” หลักสูตรผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่13 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, (2557), น.19.

¹⁸ Section 253 (1) Money may be demanded in compensation for any damage that is not pecuniary loss only in the cases stipulated by law.

(2) If damages are to be paid for an injury to body, health, freedom or sexual self-determination, reasonable compensation in money may also be demanded for any damage that is not pecuniary loss.

¹⁹ B.S.Markesinis. A Comparative Introduction to German Law of Torts. (Oxford: Clarendon Press, 1994), p.38.

1931²⁰ คดีนี้จำเลยทั้งสองศาลตัดสินให้จำเลยทั้งสองต้องโทษจำคุก 9 เดือน โจทก์ฟ้องคดีแพ่งเรียกร้องให้จำเลยทั้งสองชดเชยค่าเสียหาย เช่น ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายในทางการแพทย์ และยังเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจสำหรับความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นกับภริยาโจทก์เนื่องจากทราบข่าวบุตรชายเสียชีวิต ศาลพิพากษาให้จำเลยทั้งสองชดเชยค่าเสียหายทางจิตใจแก่โจทก์ตามมาตรา 823 โดยให้เหตุผลว่าความเสียหายทางจิตใจดังกล่าวไม่ใช่ความรู้สึกทางอารมณ์ทั่วไป แม้ศาลเยอรมันจะให้ค่าเสียหายทางจิตใจแต่ก็จะดูความสมเหตุสมผลของความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นด้วย และความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นต้องเป็นการเจ็บป่วยทางจิตใจ หากเป็นเพียงความเศร้าโศก เสียใจ หรือความรู้สึกอื่นๆทางอารมณ์ ศาลเยอรมันจะไม่ค่าเสียหาย เช่น คดีปี ค.ศ. 1989²¹ โจทก์และสามีจึงตัวไปเที่ยวทะเลเมดิเตอร์เรเนียนแต่ก่อนเดินทาง จำเลยขับรถชนบุตรชายโจทก์เสียชีวิต ทำให้โจทก์และสามีได้รับความโศกเศร้าเสียใจมากจนไม่สามารถไปต่อเรือได้ และการล่องเรือคว้านั้นกำหนดวันไว้หลังวันจัดงานศพบุตรชายเพียงวันเดียว โจทก์เรียกค่าเสียหายจากการโศกเศร้าเสียใจ แต่ศาลเยอรมันไม่กำหนดค่าให้ เพราะความเสียหายทางอารมณ์ไม่ใช่ความเสียหายที่เกิดจากการทำละเมิดต่อสุขภาพหรืออนามัยของบุคคล

4.4 วิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบของความเสียหายทางจิตใจ

4.4.1 ความเสียหายทางจิตใจต้องมีความเสียหายทางร่างกายร่วมด้วย

กฎหมายลักษณะละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ไม่ได้บัญญัติไว้ตามแนวคำวินิจฉัยของศาล(เดิม) ความเสียหายต่อจิตใจต้องมีความเสียหายทางร่างกายร่วมด้วย

กฎหมายลักษณะละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเยอรมัน ไม่ได้บัญญัติไว้แต่ตามแนวคำวินิจฉัยของศาลและแนวการปรับใช้กฎหมายค่อนข้างชัดเจนว่าต้องมีความเสียหายทางร่างกายร่วมด้วย หรือต้องเป็นการเจ็บป่วยทางจิตใจที่ต้องมีคำวินิจฉัยจากแพทย์

กฎหมายของสหรัฐอเมริกา ไม่ต้องมีความเสียหายทางร่างกายร่วมด้วย

²⁰ RGZ 133, 270 VI. Civil Senate = JZ 1929, 914 (VII149/31)

²¹ LG Hamburg NJW 1969, 615.

4.4.2 ความเสียหายที่เป็นความรู้สึกทางอารมณ์

กฎหมายลักษณะละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ไม่ได้บัญญัติไว้ตามแนวคำวินิจฉัยเดิมของศาลซึ่งวินิจฉัยมาในแนวทางเดียวกันตลอด ว่าความเสียหายที่เป็นความรู้สึกทางอารมณ์ เช่น ความเศร้า ความเสียใจ ความกลัว ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ ต่อมา มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1027/2552 มีข้อเท็จจริงว่าจำเลยถืออาวุธปืนติดตัวออกมาบริเวณทางเดินเท้าสาธารณะ ซึ่งอยู่ติดกับถนนสาธารณะ หลังจากมีปากเสียงกับโจทก์ และจำเลยได้พุดขู่เชิญโจทก์ว่า “มึงอยากตายหรือ” การกระทำความดังกล่าวนับว่าเป็นการกระทำโดยจงใจทำให้โจทก์เสียหาย เป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 แม้ว่าจำเลยจะไม่ได้ยิงอาวุธปืนดังกล่าวก็ตาม แต่การที่จำเลยใช้อาวุธปืนข่มขู่โจทก์เช่นนี้เป็นการทำให้ โจทก์เสียหายแก่ร่างกายและอนามัยของโจทก์แล้ว เพราะเป็นการทำให้โทกตกใจกลัว เป็นความเสียหายเกี่ยวกับความรู้สึกทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 โจทก์มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีดังกล่าวนี้ได้ พิจารณารูปแบบความเสียหายทางจิตใจ ที่เป็นความรู้สึกทางอารมณ์ ตามกฎหมายเยอรมันพบว่า แม้เยอรมันจะไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงความรับผิดชอบในกรณีก่อความเสียหายทางจิตใจไว้โดยเฉพาะ แต่ได้ปรากฏว่าศาลเยอรมันได้ให้ความคุ้มครองความเสียหายทางจิตใจ โดยถือว่าเป็นความเสียหายต่ออนามัยตามหลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดชอบทางละเมิด ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรกนั่นเอง โดยศาลตามคำพิพากษาในคดี REICHSGERICHT (SIXTH CIVIL SENATE) 21 SEPTEMBER 1931 RGZ 133,270=JZ 1929, 914 ได้วินิจฉัยว่า คำว่า “อนามัย” (Health) ในมาตรา 823 วรรคแรก หมายถึง ความเสียหายต่อร่างกายและหรือจิตใจ ศาลเยอรมันได้ให้คำสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในทางจิตใจใน 2 กรณีคือ (1) เมื่อความเสียหายทางจิตใจนั้นเป็นผลจากการล่วงละเมิดต่อร่างกายของบุคคล และ (2) เมื่อกรละเมิดต่อร่างกายนั้นได้ปรากฏเป็นความเสียหายทางจิตใจให้เห็นในตัวของมันเอง

ลักษณะของความเสียหายในทางจิตใจตามกฎหมายเยอรมัน ที่ปรากฏจากคำพิพากษาต่างๆ อาจเป็นการกระทบกระเทือนทางประสาท หรือเป็นการรบกวนในทางจิตใจที่เกิดซ้ำขึ้นทันทีและมีลักษณะร้ายแรง ซึ่งอาจเป็นความเสียหายที่เกิดจากการสูญเสียความรื่นรมย์ที่ญาติได้ตายไปหรือเป็น

ปฏิกิริยาที่เกิดจากอาการประสาทหลอน โรคประสาท และความเสียหายจนถึงขั้นในลักษณะที่ร้ายที่สุดก็คือ โรคจิต ทั้งนี้ ศาลเยอรมันถือว่า ความเสียหายในทางจิตใจที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ต้องมีลักษณะที่ร้ายแรงเกินกว่าความเสียหายตามปกติธรรมดา และต้องเป็นผลอันสมควรและเข้าใจได้ว่าจะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเห็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรง หรือได้รับทราบเหตุการณ์จากผู้อื่นในภายหลัง หรือความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ เนื่องจากการเห็นเหตุการณ์ความหายนะบางอย่าง อย่างไรก็ตามกฎหมายเยอรมันมีข้อจำกัดมากในการให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ดังนั้น ผู้ได้รับความเสียหายในทางจิตใจส่วนใหญ่จึงมักจะไม่ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความประสงค์ กฎหมายสหรัฐอเมริกา โจทก์จะต้องพิสูจน์หลักเกณฑ์องค์ประกอบความรับผิดชอบในทางละเมิดอันเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป และหลักเกณฑ์ความเสียหายทางจิตใจดังต่อไปนี้

1) หลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ เนื่องจากการกระทำละเมิดโดยจงใจ (Intentional infliction of emotional distress) คือ หลักเกณฑ์ตามคำแถลงการณ์ของนักนิติศาสตร์ที่เรียกว่า “Restatement 2 of tort (1965) Section 46 ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ (1) การกระทำที่มีลักษณะรุนแรงและหนักหน่วง (2) กระทำละเมิดโดยจงใจ และ (3) การกระทำของจำเลยก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจแก่โจทก์ที่มีลักษณะร้ายแรง หรือ

2) หลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ (Negligent infliction of emotional distress) คือ หลักเกณฑ์ “Impact Rule” ที่กำหนดได้ว่า โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหาย เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากผลของความเสียหายในทางร่างกาย ที่จำเลยกระทำโดยประมาทเลินเล่อได้ และหลักเกณฑ์ “Zone of Danger Rule” ที่กำหนดไว้ว่า โจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจที่เกิดกับผู้ได้รับความเสียหายได้ หากโจทก์ตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะเกิดการกระทบกระทั่งในทางร่างกาย โดยโจทก์ไม่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียหายทางร่างกาย และโจทก์กลัวว่าตนเองจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย

3) หลักเกณฑ์ “การคาดเห็น ได้ล่วงหน้า” ที่กำหนดไว้ว่า จำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากการคาดเห็นล่วงหน้าว่า การกระทำของจำเลยจะก่อให้เกิดความเสียหาย ที่ใช้บังคับทั้งหลักเกณฑ์การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดกับผู้ที่ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำละเมิดโดยจงใจและประมาทเลินเล่อ

4) ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้น ที่มีลักษณะร้ายแรงหรือไม่ ศาลเป็นผู้พิจารณาจากความรุนแรงและระยะเวลาของความเสียหาย (Intensity duration)

จากการศึกษาพบว่าประเทศเยอรมันหากเป็นความเสียหายทางจิตใจที่ไม่มีความเสียหายทางร่างกายร่วมด้วย ต้องเป็นความเสียหายทางจิตใจที่ร้ายแรงถึงขนาดป่วยทางจิต และมีคำวินิจฉัยจากแพทย์เมื่อมีคดีที่มีข้อเท็จจริงกรณีเดียวกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1027/2552 ศาลเยอรมันน่าจะไม่ว่าค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ เนื่องจากว่าความรู้สึกกลัวเป็นเพียงความอารมณ์ความรู้สึกทั่วไป ไม่ถึงขนาดเป็นอาการป่วยทางจิตเวช เช่น คดีปี ค.ศ. 1989²² โจทก์และสามีจ้องตัวไปเที่ยวทะเล เมดิเตอร์เรเนียนแต่ก่อนเดินทาง จำเลยขับรถชนคันบุตรชายโจทก์เสียชีวิต ทำให้โจทก์และสามีได้รับความโศกเศร้าเสียใจมากจนไม่สามารถไปท่องเที่ยวได้ และการท่องเที่ยวครั้งนั้นกำหนดวันไว้หลังวันจัดงานศพบุตรชายเพียงวันเดียว โจทก์เรียกค่าเสียหายจากการโศกเศร้าเสียใจ แต่ศาลเยอรมันไม่กำหนดให้ เพราะความเสียหายทางอารมณ์ไม่ใช่ความเสียหายที่เกิดจากการทำละเมิดต่อสุขภาพหรืออนามัยของบุคคลในส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกา รูปแบบค่าเสียหายทางจิตใจมีดังนี้

1) ค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน (Pain and Suffering) โดยถ้อยคำที่ว่า “ความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน” นั้น เป็นเพียงหลักการกว้างๆ ในการอ้างถึงรูปแบบความเสียหายที่โจทก์ได้ประสบ หรือรับรู้กับสิ่งที่สะท้อนกลับออกมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ไม่ว่า สิ่งนั้นจะเกิดขึ้นแล้วหรือจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่นการรู้สึกเจ็บปวดบาดแผล การจะต้องทนทุกข์ทรมานในความพิการที่จะเกิดขึ้นความรู้สึกทุกข์ทรมานจากการเสียโฉม หรือการเจ็บป่วยทางจิตใจที่เกิดขึ้น โดยการรับรู้ถึงความเจ็บปวดนับเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการชดเชยเช่นกัน เช่น ในคดี Wiggins v. Lane & Co.²³ ในข้อเท็จจริงที่ว่า โจทก์ซึ่งถูกกระแทกอย่างแรงโดยกระแทกจากแท่นขุดเจาะน้ำมัน และตกลงไปประมาณ 50 ฟุต กระแทกกับฐานของแท่นขุดเจาะน้ำมันข้างล่างจนถึงแก่ความตายแทบจะในทันที แม้มตาม

²² LG Hamburg NJW 1969, 615.

²³ Wiggins v. Kane & COMPANY, 298 F.Supp. 194 (E.D.La.1969).

หลักฐานที่เชื่อได้ว่าแม้ที่จุดตกลงมากระแทกกับฐานด้านล่าง โจรยังมีชีวิตอยู่ 2-3 วินาทีก็ตาม แต่ในคดีนี้ศาลก็ปฏิเสธที่จะชดเชยให้ซึ่งความเจ็บปวดทุกข์ทรมานก่อนตายของโจรก็เพราะถือว่า โจรไม่ได้รับรู้หรือประสบกับความเจ็บปวดดังกล่าว

2) การสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต (Loss of Enjoyment of Life) กล่าวคือเป็นรูปแบบของการสูญเสียความสามารถที่จะมีความสุขในชีวิต โดยช่วงแรกกฎหมายของสหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะให้ค่าชดเชยต่อการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต โดยให้เหตุผลว่าเป็นเพียงสิ่งที่อาศัยการคาดเดาเอาอย่างไม่มีเหตุผล แต่ในภายหลังรูปแบบของค่าเสียหายชนิดนี้ ได้รับการยอมรับว่าสามารถเรียกกันได้ เช่น ในคดี Walton v. U.S. steel Corp.²⁴ ในข้อเท็จจริงที่ว่าโจรก็ไม่สามารถที่จะมีความสุขทางเพศได้อีกต่อไป

3) ค่าเสียหายสำหรับการถูกรบกวนทางจิตใจ (Mental injury) ค่าเสียหายดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะของการเจ็บป่วยทางจิตหรือทางจิตเวช โดยทั่วไปแล้วจะไม่มี การชดเชยให้ซึ่งความเสียหายทางจิตใจในลักษณะนี้ เนื่องจากความเสียหายทางจิตในลักษณะนี้เป็นเพียงความรู้สึกเพียงชั่วคราวที่ไม่ได้มีความร้ายแรงเหมือนกับการเจ็บป่วยทางจิต และยังเป็นสิ่งไม่แน่นอนและอาจทำให้เกิดการแก้ง่าย ทำให้ศาลมักปฏิเสธที่จะชดเชยให้ซึ่งความเสียหายทางจิตใจในลักษณะนี้ แต่ถ้าเป็นการทำละเมิดโดยจงใจในสหรัฐอเมริกายินยอมที่จะชดเชยให้ซึ่งความเสียหายต่อการถูกรบกวนทางจิตใจได้²⁵ เช่น การส่งแจ้งข้อความเกี่ยวกับเรื่องการตายหรือการเสียชีวิตของบุคคล สำหรับในเรื่องของการคำนวณค่าเสียหาย ที่จะมีการชดเชยให้การก็จะเป็นหน้าที่ของลูกขุนในการกำหนดจำนวนเงินที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความเสียหาย ซึ่งศาลไม่มีหน้าที่โดยตรงในเรื่องนี้เว้นแต่จะเห็นได้ชัดว่าขัดกับความยุติธรรม ดังนั้นในทางปฏิบัติโดยทั่วไปก็มักจะใช้การประมาณจำนวนค่าเสียหายโดยอาศัยหลักการและพฤติการณ์ในคดีประกอบการเทียบเคียงเอาจากคดีที่คล้ายคลึงกันหรือมีมาก่อนเป็นสำคัญ

เห็นได้ว่าความเสียหายทางจิตใจ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดรูปแบบไว้กว้างกว่าของประเทศเยอรมัน กล่าวคือ ความเสียหายทางจิตใจที่เพียงแต่เป็นการรบกวนจิตใจก็สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ ดังนั้นหากมีข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1027/2552 ปราบฎ ต่อศาลสหรัฐอเมริกา ศาลอาจจะกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้

²⁴ Walton v. United States steel Corporation, Mo.Sup.,362 S.W2d 617 (1962)

²⁵ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7, น.162.

4.4.3 วิเคราะห์และเปรียบเทียบค่าเสียหายเสียหายทางจิตใจในกรณีความเสียหายต่อชีวิต

ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ใน มาตรา 438 เป็นหลักในการพิจารณาเรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือพิจารณาจากพฤติการณ์ และความร้ายแรงละเมิด ซึ่งก็จะเป็นเพียงการพิจารณาจากสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นเท่านั้น ปัญหาเรื่องการกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทั้งจิตใจในกรณี ผู้ถูกละเมิดถึงแก่ความตายค่าสินไหมทดแทนที่จะมีการชดเชยให้การก็จะพิจารณาตามมาตรา 443 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลัก ซึ่งก็จะเป็นเพียง ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เพราะเป็นสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ตายที่ควรจะได้รับหากผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ สำหรับความเสียหายอันไม่ใช่ตัวเงินจะมีการชดเชยให้การหรือไม่ เรื่องนี้ยังเป็นปัญหา ตามประมวลกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย เพราะเมื่อพิจารณาตามมาตรา 446 ที่ว่า ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดีผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องมีอันกันไม่ได้ ไม่สืบตกไปถึงทายาทเว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้รับฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว ก็ให้เห็นได้ว่าไม่ได้บัญญัติรับรองถึงค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อชีวิต เอาไว้อีกทั้งยังถือว่าความเสียหายอันไม่ใช่ตัวเงินเป็นสิทธิเฉพาะตัวผู้เสียหายเท่านั้นสิทธินี้จึงไม่สามารถโอนไปยังบุคคลภายนอกและหากผู้มีสิทธิตายสิทธินี้ไม่ตกแก่ทายาท เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่ได้กำหนดไว้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายแล้วสิทธิในค่าเสียหายสำหรับความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินก็สิ้นสุดไปด้วย เมื่อพิจารณามาตรา 420 แล้ว ก็ให้เห็นว่า ความเสียหายต่อชีวิตนั้น มีการบัญญัติคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนอีกทั้งหากพิจารณาในแง่ศีลธรรมและความร้ายแรงละเมิดแล้ว จะเห็นได้ว่าการทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนั้นมีความร้ายแรงมากกว่าการทำให้เสียหายต่อร่างกายหรืออนามัย แต่กลับกลายเป็นว่าการกระทำละเมิดให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายค่าเสียหายที่จะมีชดเชยให้การกับน้อยกว่าค่าเสียหายในกรณีอื่น ๆ โดยมีตัวอย่างข้อเท็จจริงที่ท่านศาสตราจารย์ดร.วรินาสกุลจะยกตัวอย่างเอาไว้ว่า เด็กน้อยอายุ 7 ขวบอุ้มลูกแมวสีสาวทตัวหนึ่ง ลงเรือข้ามฟากจากท่าพระจันทร์ไปท่าศิริราชแต่ด้วยความประมาทเลินเล่อของผู้ควบคุมเรือเป็นเหตุให้เรือล่มลงกลางทางเด็กชายน้อยจมน้ำถึงแก่ความตายแต่ไม่พบศพ กรณีนี้ถ้าจะมีการเรียกร้องค่าเสียหายบิดามารดาเด็กชายจะเรียกค่าปลงศพก็ได้ไม่ได้เพราะไม่มีศพให้มาทำพิธี ในกรณีนี้ถ้าเด็กน้อยไม่มีบิดามารดาคงมีแต่ผู้อุปการะ ก็คงไม่มีใครเรียกค่าขาดอุปการะได้อีกเลย ถ้าจะเรียกก็คง

เป็นลูกแมวสีสาวทเพราะถือเป็นการสูญเสียทรัพย์สิน ส่วนค่าเสียหายทางจิตใจรวมทั้งค่าแห่งชีวิตของผู้ตายก็คงไม่ได้อยู่นั่นเอง ทำให้ดูเหมือนว่าชีวิตมนุษย์คนหนึ่งอาจมีค่าน้อยกว่าลูกแมวตัวหนึ่งเสียอีก ซึ่งเป็นข้อน่าคิดว่าความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวตนของผู้ตายเองอย่างค่าแห่งชีวิตหรือสิทธิ์ในค่าเสียหายสำหรับความเสียหาย อันมิใช่ตัวเงินของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ตายอย่างค่าความเศร้า โศกเสียใจเนื่องจากการตายของบุคคลอันเป็นที่รักอีกทั้งสามารถที่จะเรียกร้องกันได้แล้วการคิดคำนวณจะใช้อะไรหลักเป็นหลักในการเปรียบเทียบเพื่อประเมินค่าเสียหาย เพราะความเสียหายชนิดนี้ไม่สามารถประเมินออกมาเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนได้อยู่แล้ว

จากการศึกษากฎหมายของประเทศเยอรมัน พบว่าหากลักษณะของความเสียหายในทางจิตใจตามกฎหมายเยอรมัน ที่ปรากฏจากคำพิพากษาต่าง ๆ อาจเป็นการกระทบกระเทือนทางประสาทหรือเป็นการรบกวนในทางจิตใจที่เกิดขึ้นทันทีและมีลักษณะร้ายแรง ซึ่งอาจเป็นความเสียหายที่เกิดจากการสูญเสียความรื่นรมย์ที่ญาติได้ตายไปหรือเป็นปฏิกิริยาที่เกิดจากอาการประสาทหลอน โรคประสาทและความเสียหายจนถึงขั้นในลักษณะที่ร้ายที่สุดก็คือ โรคจิต ทั้งนี้ ศาลเยอรมันถือว่า ความเสียหายในทางจิตใจที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ต้องมีลักษณะที่ร้ายแรงเกินกว่าความเสียหายตามปกติธรรมดา และต้องเป็นผลอันสมควรและเข้าใจได้ว่าจะเป็ผลที่เกิดขึ้นจากการเห็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรง หรือได้รับทราบเหตุการณ์จากผู้อื่นในภายหลัง หรือความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากความกระทบกระเทือนทางประสาทหรือจิตใจ เนื่องจากการเห็นเหตุการณ์ความหายณะบางอย่าง เช่น คำพิพากษาในคดี No.2467 (OLG Nurnberg, 1998) มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์เป็นเด็ก 2 คน มีอายุ 13 ปี และ 15 ปี ตามลำดับได้เห็นมารดาถูกยิงตายโดยเจตนา ทำให้บุตรทั้งสองมีความใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ได้รับความเสียหายทางจิตใจ

จากการศึกษากฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา กรณีละเมิดให้ถึงแก่ความตายหลัก Survival of Tort Actions แม้ผู้เสียหายตายก็ไม่ทำให้คดีระงับ หรือผู้กระทำละเมิดตายคดียังไม่ควรระงับต้องมีการเยียวยาให้กับโจทก์ หรือผู้แทนของโจทก์ โดยกฎหมายบัญญัติให้ดำรงคงอยู่ซึ่งการกระทำภายหลังจากความตาย ในการฟ้องร้องเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ตาย ความเสียหายเรียกได้ก่อนทนายและค่าเสียหายอันเป็นผลจากความตาย ได้แก่ ค่าเสียหายทางจิตใจด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจในชีวิตของผู้ตาย พิจารณาจากการกระทำของจำเลยประกอบแต่ถ้าตายทันทีและ Restatement (Second) of Tort 1979 มาตรา 926 บัญญัติเรียกค่าเสียหายทางจิตใจไม่ได้เพราะเมื่อตายทันทีที่ไม่มีช่วงเวลาทุกข์ทรมานทั้ง

จิตใจได้กฎหมายบัญญัติกรณีผู้ทำละเมิดตายให้ตัวแทนของผู้ตายเรียกค่าเสียหายหรือระหว่างพิจารณา คดีหาสำรวตตายผู้เสียหายฟ้องทรัพย์สินของจำเลยได้ค่าเสียหายที่เรียกได้ 1 การสูญเสียความสามารถในการหารายได้ 2 ค่าเสียหายทางจิตใจที่ได้รับก่อนตาย ในประเทศสหรัฐอเมริกาความรับผิดชอบทางละเมิด ได้รับการแก้ไขว่าด้วยหลักการกระทำให้ตายโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต่อมามีการใช้หลัก The Survival and Revival syates มาวินิจฉัย โดยคิดถึงเวลาก่อนตาย จะไม่มีช่วงเวลาเจ็บปวด ไม่สามารถกลับสู่ฐานะเดิมได้ แต่บางรัฐ กรณีความตายเป็นผลจากการกระทำของจำเลย จะต้องใช้ทั้งหลักกฎหมายและหลัก Death statute และ survival statute ซึ่งให้สิทธิตัวแทนของผู้ตายในการเรียกร้องค่าทดแทน ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ตายก่อนถึงแก่ความตายว่ามีสิทธิเรียกร้องหรือไม่และส่วนใหญ่ไม่ให้ ค่าเสียหายทางจิตใจแต่กำหนดค่าของชีวิตผู้ตายให้สิทธิบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและต้องพึ่งพา ผู้ตายเรียกได้ดังนี้ ค่าอุปการะโดยคิดจากมูลค่าปัจจุบันที่ผู้ตายคำนวณจากรายได้ของผู้ตายที่ควรให้ความช่วยเหลือครอบครัว ค่าชดเชยการสูญเสียที่ปรึกษาความเป็นเพื่อนความโศกเศร้าเสียใจความทุกข์ทรมานที่ต้องสูญเสียคนที่เขารักเราจะไปก่อนเวลาอันควร ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียหุ้นส่วนชีวิต ความรักความสัมพันธ์ภาพในครอบครัว โดยใช้ค่าเสียหายทางจิตใจต้องพิจารณาจากสิทธิของผู้ตาย ก่อนถึงแก่ความตาย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ปัญหารูปแบบของความเสียหาย ทางจิตใจตามประมวลกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ไม่ได้บัญญัติถ้อยคำว่าจิตใจไว้อย่างชัดเจน แต่ในทางกฎหมายรับรู้กันว่าความเสียหายทางจิตใจนั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของความเสียหายอันไม่ใช่ตัวเงินซึ่งมีบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 446 ความว่าในกรณีทำให้เขาเสียหาย แก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดีในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินอีกด้วยซึ่งเป็นการยืนยันชัดเจนแล้วว่าตามกฎหมายไทยสามารถเรียกค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ

ใจได้แต่การปรับใช้ค่อนข้างสับสนกล่าวคือบางคดีศาลฎีกาวินิจฉัยไม่ตรงกับเงื่อนไขที่สรุปจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาคดีอื่นๆ แม้ว่าคดีที่ไม่อยู่ในเงื่อนไขจะเป็นเพียงส่วนน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปรับใช้กฎหมายไทยในส่วนนี้ยังสับสนไม่ชัดเจน

กรณีผู้ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตายค่าสินไหมทดแทนที่จะมีการชดเชยให้การก็จะพิจารณาตามมาตรา 443 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลัก ซึ่งก็จะเป็นเพียง ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เพราะเป็นสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ตายที่ควรจะได้รับหากผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ สำหรับความเสียหายอันไม่ใช่ตัวเงินจะมีการชดเชยไม่มีการชดเชยให้ แต่ตามกฎหมายต่างประเทศที่ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบทั้งสองประเทศ มีการกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจให้ ซึ่งพิจารณาแล้วเป็นธรรมกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 446¹ บัญญัติไว้ว่า ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดีในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดีผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทน เพื่อ

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 446.

ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินอีกด้วยก็ได้สิทธิเรียกร้องอันนี้โอนกันไม่ได้และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่ สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว อนึ่ง หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็น ทุจริตธรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้ จากหลักดังกล่าวสามารถแยกค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี²

1) ค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินที่สามารถจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2580/2544 โจทก์เป็นหญิง รักราชการเป็นอาจารย์โดยตำแหน่งหน้าที่ต้องพบปะผู้คนเป็นจำนวนมาก แต่ต้องเสียบุคลิกภาพใบหน้าเสียโฉม เนื่องจากหนังตาแห้งเห็นตาขาวมากกว่าปกติ ย่อมเป็นความทุกข์ทรมานที่โจทก์รู้สึกได้อยู่ตลอดเวลาทราบจนความเสียหายดังกล่าวได้รับการแก้ไข ค่าที่โจทก์ทนทุกข์ทรมานกับการที่โจทก์ต้องสูญเสียบุคลิกภาพตั้งแต่จำเลยผ่าตัด โจทก์จน โจทก์ต้องรับการผ่าตัดแก้ไข ถือเป็นความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446

วรรคแรก จากคำพิพากษาจะเห็นได้ว่า ศาลไทยจะให้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายต่อร่างกายอนามัยเสรีภาพ และหญิงที่ถูกทำผิดอาญาเป็นทุจริตธรรมแก่ตน โดยส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและความร้ายแรงละเมิดโดยศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เป็นกรณีไป ซึ่งที่ศาลไทยวินิจฉัยให้ค่าเสียหายทางจิตใจในลักษณะนี้ คล้ายคลึงกับที่ศาลเยอรมันกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ กล่าวคือ ต้องปรากฏความเสียหายต่อร่างกาย อนามัย เสรีภาพ และหญิงที่ถูกทำผิดอาญาเป็นทุจริตธรรมแก่ตน หรือความเสียหายทางจิตใจนั้นแพทย์ วินิจฉัยว่าเป็นการเจ็บป่วยทางจิตเวช

2) กรณีค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินในประเด็นความเสียหายสำหรับจิตใจโดยแท้ เช่น ความวิปโยค ความว้าเหว ความชอกช้ำระกำใจ ที่ไม่สามารถเรียกร้องเอาสินไหมทดแทน ตัวอย่าง คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2502 ผู้ตายมีอายุ 44 ปี มีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้นั่งรถยนต์ของจำเลยชนชั้นไม่ถึงแก่ความตาย ดังนี้ ถือว่าในปัจจุบันอื่นๆชีวิตของบุคคลทั่วไปในสังคมที่มีการแพทย์และการสาธารณสุขดีกว่าแต่ก่อน ผู้ตายมีร่างกายแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว จึงควรคำนวณได้ว่า ผู้ตายอาจทำมาหากินต่อไปอีกครั้งหน้าได้อีก 10 ปีสามิไม่มีสิทธิฟ้อง เรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากความ

² อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7, น.162.

ว่าแห้ว เพราะสูญเสียภรรยาผู้ที่เคยปฏิบัติให้ชีวิตของสามีมีความสุข จากผู้ที่ทำให้ภรรยาของตนถึงแก่ความตายเพราะไม่มีบทกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้

จากการศึกษาดังกล่าว สรุปความได้ว่า ผู้เสียหายไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจได้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้เรียกร้องได้ ซึ่งเป็นที่พิจารณาได้ว่า การที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้เสียหายไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจได้ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 446 ไม่ได้บัญญัติเรื่องค่าสินไหมทดแทนทางจิตใจไว้ ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจได้ แม้ว่าจะเป็นการถูกรบกวนทางจิตใจไม่ถึงขนาดมีอาการทางจิตเวช เช่น ในคดี *Carey v. Lima, Salmon and Tully Mortuary* ประเทศสหรัฐอเมริกาให้มีการชดเชยค่าเสียหายทางจิตใจในรูปแบบของการถูกรบกวนทางจิตใจ โดยให้ผู้เสียหายโดยตรงมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อการถูกรบกวนทางจิตใจได้ คือการส่งแจ้งข้อความเกี่ยวกับเรื่องการตายหรือการเสียชีวิตของบุคคล

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายและแนวคำพิพากษาของ สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) พบว่า มีการยอมรับให้เรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทางจิตใจได้ ซึ่งความเสียหายทางจิตใจที่ยอมรับให้มีการเรียกค่าสินไหมทดแทนกันได้ รวมไปถึงความเสียหายในรูปแบบของการถูกรบกวนทางจิตใจ เช่น แต่ในเยอรมันซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) มีการยอมรับให้เรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทางจิตใจต่อเมื่อความเสียหายนั้นเกิดจากการเจ็บป่วยทางจิต หากเป็นเพียงความโศกเศร้า เสียใจ หรือความรู้สึกอื่นๆทางอารมณ์ ศาลเยอรมันจะไม่ให้ทางเสียหายทางจิตใจ

เมื่อวิเคราะห์เรื่องค่าเสียหายต่อจิตใจของทั้งสองประเทศแล้วเปรียบเทียบกับ แนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยพบว่าแต่เดิม ไทยใช้หลักเดียวกับเยอรมันกล่าวคือ การจะเรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ต้องมีความเสียหายต่อร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือทิวทัศน์ธรรมต่อหญิงด้วยเท่านั้น ไม่อาจเรียกค่าเสียหายทางจิตใจต่อความรู้สึกทางอารมณ์ เช่น ความโศกเศร้า เสียใจได้ โดยเดิมศาลไทยให้เหตุผลว่าไม่มีบทกฎหมายบัญญัติให้เรียกค่าเสียหายเช่นนั้นได้ ต่อมาศาลไทยกลับหลักโดยให้ค่าเสียหายทางจิตใจ สำหรับการทำให้ตกใจกลัว (คำพิพากษาฎีกาที่ 1027/2552) ซึ่งเป็นการเยียวความเสียหายที่ขยายขอบเขตไปไกล จนอาจทำให้เกิดการฟ้องร้องคดีอย่างไม่จำกัด

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณารูปแบบเงื่อนไขค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจของไทย และของสหรัฐอเมริกาและเยอรมันแล้ว เห็นว่าทั้งสองประเทศมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจจะมีรูปแบบหลักเกณฑ์ที่แน่นอน โดยในประเทศเยอรมันไม่จำเป็นต้องมีการบัญญัติเรื่องความหมายหรือรูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเยอรมัน แต่รูปแบบหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้มีการรวบรวมไว้อย่างชัดเจนแน่นอน สหรัฐอเมริกาแม้ว่าจะใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งการวินิจฉัยของศาลจะอ้างอิงคพิพากษาในคดีก่อน แต่สหรัฐอเมริกามีการกำหนดรูปแบบหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจไว้อย่างชัดเจน ซึ่งง่ายต่อการปรับใช้ แต่กฎหมายไทยยังมีความสับสนในการปรับใช้ จึงควรเพิ่มเติมรูปแบบเงื่อนไขหลักเกณฑ์ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

รูปแบบเงื่อนไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจของไทยที่ยังแตกต่างกับทั้งสองประเทศคือ กรณีที่ความเสียหายทางจิตใจที่เป็นความเสียหายทางอารมณ์ โดยแท้ ทั้งสหรัฐอเมริกาและเยอรมัน ไม่กำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจให้ แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะมีการกำหนดให้แต่เป็นเพียงข้อยกเว้นบางกรณีเท่านั้น ซึ่งความเสียหายในรูปแบบนี้เป็นแก้ง่ายทำได้ และพิสูจน์ได้ยาก ซึ่งมีหลักกฎหมายอยู่ว่า “กฎหมายไม่สนใจเรื่องเล็กน้อยๆ” “De minimis non curat lex”³ เนื่องจากหากมีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเล็กน้อยๆ เป็นจำนวนมากจะส่งผลให้เกิดปัญหาคดีล้นศาล ดังนั้นในส่วนความเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ ที่เป็นความรู้สึกทางอารมณ์ที่ไม่ถึงขนาดป่วยจิตเวช ไม่ควรกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้ให้

ดังนั้นแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของค่าสินไหมทดแทน ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อเยียวยาความเสียหาย ให้ผู้ถูกทำละเมิดกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีการทำละเมิด หรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมมากที่สุด และเพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ ควรมีรูปแบบหลักเกณฑ์แน่นอนโดยแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกำหนดรูปแบบความเสียหายทาง

³ ดร.เบญจภูมิ ภูมิถาวร, “กฎหมายลักษณะละเมิดรวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศฎีกา ของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศักดิ์,” (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น.363.

จิตใจ โดยควรกำหนดให้ชัดเจนว่าความเสียหายที่เป็นเพียงความรู้สึกทางอารมณ์ ไม่ควรกำหนดให้เรียกค่าเสียหายทางจิตใจให้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จักรินทน์ โกเมศ. “ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจตามกฎหมายลักษณะละเมิด.”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2554.
- ฉัตรวรินทร์ ภูวพัชรพิบูล. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนอันมิใช่ตัวเงิน โดยเฉพาะ
ค่าเสียหายทางจิตใจ: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยกับประเทศ
สหรัฐอเมริกา.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. ฉบับที่ 2. ปีที่ 10.
(กรกฎาคม-ธันวาคม 2562).
- นิพัฒกุล อัสวชิน. “ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ.” เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตร
ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 13. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัย
การยุติธรรม สำนักศาลยุติธรรม, 2552.
- พรทิพย์ สุทธิรัตศิลป์. “ค่าเสียหายทางจิตใจ: ศึกษากฎหมายลักษณะละเมิดของอังกฤษ และเยอรมัน
เปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย.” หลักสูตรผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13
สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2557.
- พิสวาส สุคนธ์พันธุ์. “ความเสียหายทางจิตใจของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์.”
วารสารนิติศาสตร์. เล่มที่ 2, ปีที่ 12. (2525).
- มุกดา สุขสมาน. มนุษย์: ภาวะกายและจิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- มานิต ศรีสุรภานนท์ และจำลอง ดิษยวณิช. ตำราจิตเวชศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: โครงการตำรา
คณะแพทยศาสตร์, 2542.
- วรชัย แสนสีระ. “การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษตามกฎหมายต่างประเทศมาบังคับใช้กับคดีละเมิด
ตามกฎหมายไทย. มุมสะท้อนความคิดนิติบัญญัติ: Legal Reflection.” จุดนิติ. ฉบับที่ 1. ปีที่ 14.
(กรกฎาคม 2560).

ศันันท์ภรณ์ โสคติพันธ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และตามกฎหมายอื่น.

พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561.

ศุภวรรณ สุทธิรงค์. “บทบาทของศาลในการกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจ: ศึกษากรณีความเสียหายต่อชีวิต.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มหามงคล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557.

สุขุม สุภนิษฐ์. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2560.

ภาษาต่างประเทศ

B.S.Markesinis. A Comparative Introduction to German Law of Torts.

Oxford: Clarendon Press, 1994.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ประภาภรณ์ อินทร์มัน

พ.ศ. 2548 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 62

พ.ศ. 2554 สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา

ทนายความ

บริษัท บัตรกรุงไทย จำกัด (มหาชน)